

บทที่ ๔

บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ ในโครงการพุทธอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีมากมายหลายอย่าง ในที่นี้ผู้วิจัยจะศึกษาถึงแนวคิดบทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความเป็นมาและสภาพทั่วไปของโครงการพุทธอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี สภาพทั่วไปและสถานที่ตั้งของที่พักรักษาทั้ง ๒ แห่ง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี และวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี เพื่อให้เห็นถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ต่อไป

๔.๑ แนวคิดบทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

แนวคิดเรื่องบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีหลายแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สมัยพุทธกาลในชมพูทวีปมีพื้นที่ป่าไม้ปรากฏอยู่ทั่วไปตามแคว้นต่างๆ เป็นป่าที่สมบูรณ์อุดมไปด้วยสัตว์ป่าและพันธุ์ไม้บ้าง เป็นสวนป่าบ้าง เป็นป่าละเมาะบ้าง เป็นป่าที่มีความหลากหลายของพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด มีเจ้าหน้าที่เฝ้ารักษาป่าด้วย บางแห่งเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า บางแห่งเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า บางแห่งเป็นพระราชอุทยานส่วนใหญ่แล้วเป็นป่าที่สร้างความชุ่มชื้นแก่ผู้มาพักอาศัย เหมาะแก่การพำนักอาศัยอยู่ของบรรพชิตทั่วไป ด้วยเหตุนี้พระพุทธรองค์และเหล่าพุทธสาวกจึงพักอาศัยอยู่ในป่ามาโดยตลอด พื้นที่ป่านั้นจึงมีความหมายตามไปด้วยทั้งด้านการอนุรักษ์สรรพชีวิตในผืนป่าแบบพึ่งพาอาศัยกัน ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งเป็นที่แสดงธรรมประกาศศาสนาไปในตัว

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้ว่า “ได้มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ซึ่งจากการศึกษาในพุทธประวัติและในพระไตรปิฎก จะเห็นได้ว่าที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ส่วนมากมักจะอยู่ในสภาพแวดล้อมของป่า เช่น ปาวาริกัมพวันเป็นสวนมะม่วงที่พ่อค้าผ้าถวายแด่พระพุทธรองค์ เขตวันเป็นสวนมะม่วงที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีถวายไว้ในพระศาสนาอยู่ในเมืองสาวัตถี เขาคิชฌกูฏ ซึ่งอยู่ในกรุงราชคฤห์ สวนกวางในกรุงสาวัตถี และเวฬุวันมหาวิหาร”^๑

^๑ ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ และคณะ, พระพุทธศาสนาเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๑.

พระมหาจรรยา สุทธิธำณ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อาจแบ่งได้เป็น ๗ ประการ คือ^๒

๑. ศาสนบุคคลอันประกอบด้วยภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา พระภิกษุสามเณร ได้รับการยอมรับจากอุบาสกอุบาสิกาให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นแบบอย่างแห่งการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักพุทธธรรม พระภิกษุจะต้องศึกษาทำความเข้าใจถึงจริยวัตรของพระพุทธเจ้าและพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติ แล้วเลือกสรรมาประยุกต์ปฏิบัติให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

๒. พระภิกษุพึงอยู่เสนาสนะป่าในฐานะเสนาสนะอันสงัด เพื่อปฏิบัติตนให้รอดพ้นเป็นอิสระจากอำนาจของกิเลสตัณหาโดยเด็ดขาดเป็นเป้าหมาย เมื่อตนเองได้ประสบสุขแท้ อันเกิดจากความสงบ ทั้งกายวิเวก จิตวิเวก อุปธิวิเวกแล้ว ก็นำเอาสันติมรรคนั้นออกอนุเคราะห์แก่พุทธศาสนิกหรือเพื่อนมนุษย์ผู้เฝ้าธรรมทั้งหลาย พอบุคคลเหล่านั้นได้ยิน ได้ฟัง ได้ปฏิบัติตามหลักธรรมแล้ว ได้ลิ้มรสพระธรรม ก็จะเกิดศรัทธาเลื่อมใสในธรรมะว่า เป็นผลผลิตจากธรรมชาติ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับธรรมชาติก็เท่ากับเป็นการดูแลรักษาธรรมะ

เมื่อประชาชนเกิดจิตสำนึกระลึกถึงคุณค่าของธรรมชาติที่มีต่อชีวิตของตนแล้ว พวกเขาจะมีเจตนาร่วมอันดีงาม ช่วยกันบำรุงรักษาด้วยกายวาจาใจ เราจึงพบว่าพระภิกษุที่สร้างวัดป่าเป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมมักจะรักษาป่าบริเวณนั้นเอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ป่าก็รอดพ้นจากการทำลาย จิตใจของผู้ป่วยก็รอดพ้นจากการครอบงำของกิเลสตัณหาดำรงชีพอย่างมีความสุข

๓. วัดใกล้หมู่บ้านทั้งหลายควรสร้างวัดให้เป็นอาราม คือ สถานที่อันร่มรื่น สะอาด สะอาด ภายในบริเวณวัดควรวางแผนผังเสนาสนะที่พักที่อาศัยให้เป็นระเบียบหมวดหมู่ ในการสร้างเสนาสนะควรปฏิบัติตามพระพุทธเจ้าบัญญัติว่าด้วยเรื่องเสนาสนะเป็นหลัก ไม่ควรทำตามอำนาจกิเลสตัณหาของพระภิกษุเอง หรือของประชาชนผู้เลื่อมใสศรัทธา ต้องตระหนักไว้เสมอว่า กุฎิพระจะอยู่กับธรรมชาติทุกชนิดได้อย่างผสมผสานกลมกลืน ไม่เป็นอันตรายต่อธรรมชาติใดๆ ภายในบริเวณวัดหากมีที่ดินว่างเปล่าก็ควรสร้างสวนป่ากลางวัดขึ้น หรือสร้างสถานที่พึงธรรมตามธรรมชาติ หรืออาจจะปลูกต้นไม้กระจายไปทั่ววัดเป็นการสร้างป่ากลางเมือง

๔. พระภิกษุผู้ทุ่มเทชีวิตเพื่อการอนุรักษ์ป่า โดยพยายามขัดขวางผู้ทำลายป่าทุกรูปแบบ ควรหันหน้าเข้าหากัน แล้วทบทวนว่าวิธีการดังกล่าวปฏิบัติแล้วได้ผลคุ้มค่าหรือไม่ เพียงใด ควรจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใดเพื่อความเหมาะสม เพื่อความอยู่รอดของสมณะเพศและป่า

^๒ พระมหาจรรยา สุทธิธำณ, พุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๕),

๕. ศาสนพิธี แม้จะไม่ใช้เป็นแก่นของพุทธศาสนา แต่เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ชาวพุทธแต่ละท้องถิ่นคิดขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการศึกษาและปฏิบัติธรรมระดับแก่นให้การศึกษาติดตามยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้เริ่มสนใจศาสนา เพิ่มพูนขวัญและกำลังใจแก่ผู้ที่ยังมีจิตใจไม่เข้มแข็งพอ

ศาสนพิธีที่ประชาชนมักจะนำมาประยุกต์ในการรักษาป่าก็คือ การบวชต้นไม้ มองให้ลึกซึ้ง คือ การทำเครื่องหมายห้ามโดยตักเตือนว่า อย่าตัดต้นไม้ นั่นนะ เพราะมีสัญลักษณ์คือผ้าเหลืองพันอยู่ ชาวพุทธที่เคยชินอยู่กับแนวคิดที่ว่า บวชดินน้กแล ก็สามารถเชื่อมโยงความคิดนี้มาสู่การอนุรักษ์ต้นไม้ว่า เมื่อต้นไม้บวชแล้วก็ไม่ควรไปตัดหรือทำลายจะเป็นบาป เป้าหมายของการบวชต้นไม้ คือ ต้นไม้จะไม่ถูกทำลาย

๖. วัดควรทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชนที่ตั้งอยู่รอบๆ วัด ข้อมูลข่าวสารเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่างๆ ควรจัดทำมาไว้ให้มากที่สุดตามเหตุปัจจัยและสติกำลังที่จะเอื้ออำนวย เพราะตามธรรมชาติของสังคมไทย วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารวิชาการ เผยแพร่ความรู้ในด้านต่างๆ ให้กับผู้อื่น และประชาชนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุน เช่น โครงสร้างป่าชุมชน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเก็บกล้าไม้และเป็นแม่แบบแห่งการสร้างความร่วมมือโดยการปลูกต้นไม้ชนิดต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่สถานที่บริเวณวัดจะเอื้ออำนวยในวันสำคัญต่างๆ ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะช่วงที่อยู่ในฤดูฝน เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา ควรเน้นกิจกรรมปลูกต้นไม้เพิ่มเติมและซ่อมแซมส่วนที่ขาดเป็นหลัก

๗. ปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความรักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนทุกครั้งที่มีการแสดงธรรม ไม่ว่าจะเป็นปาฐกถา เทศนาธรรม เสวนาธรรม หรือวิธีอื่นๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง เนื้อหาธรรมะที่จะต้องเน้นเป็นพิเศษและเผยแพร่ให้มากที่สุดก็คือ ชีวิตประวัติของพระพุทธเจ้าและอริยสาวกที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันบริสุทธิ์ตลอดชีวิต ชี้ให้เห็นโทษของความเห็นแก่ตัวอันเป็นพลังผลักดันให้มนุษย์สร้างความหายนะให้แก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างขาดความยั้งคิด โดยย้ำแล้วย้ำอีกว่า ป่าที่หมดไป ดินที่เสื่อมสภาพความอุดมสมบูรณ์และพังทลาย น้ำในแม่น้ำสายใหญ่ที่กำลังจะเหือดแห้งไปและเน่าสนทมลพิษทางอากาศและอุณหภูมิที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน ล้วนมีสาเหตุสำคัญมาจากความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ส่วนกลุ่ม ส่วนพรรคพวกของตัวเอง มนุษย์เช่นนี้เป็นมนุษย์สกปรก ดังพุทธพจน์ที่มาในขัคควิสาลสูตรตติยเทศว่า “อตตตถปญญา อสุจี มนุสสา” แปลว่า มนุษย์ทั้งหลายมีปัญญามุงประโยชน์ตน ไม่สะอาด^๓

นอกจากนี้ ประสบสุข พันธูประยูร ยังได้อธิบายถึงเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย มีข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ทุกรูปที่เป็น

^๓ ชุ.จุ. (ไทย) ๓๐/๑๖๑/๔๙๙,๕๐๒.

กรณีศึกษาที่มีความตั้งใจในบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และมีความคิดเห็นตรงกันว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องเข้ามามีบทบาท ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังโดยไม่ผิดกฎหมาย สิ่งที่เราควรสนับสนุนและมีกิจกรรมเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้พระสงฆ์มีประสิทธิภาพในบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้ ๔ ประการ^๔ คือ

๑. ควรเพิ่มพูนความรู้ในด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้กับพระสงฆ์ เพื่อให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ควรให้กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ให้การยกย่องสนับสนุนประกาศเกียรติคุณและถือว่าเป็นผู้นำที่ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง

๓. ควรจัดให้มีกองทุน เพื่อเป็นปัจจัยในการปฏิบัติงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นการเฉพาะ เพื่อพระสงฆ์จะได้ไม่ต้องลำบากในการระดมทุนจากแหล่งอื่นมาเป็นค่าใช้จ่ายในการนี้

๔. ควรเป็นวิธีการอนุรักษ์ที่ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง

นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เท่าที่ประมาณได้มี ๑๐ ประการ คือ

๑. ศรัทธา คือ มีความเลื่อมใสในการปฏิบัติของพระสงฆ์ ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์มีวินัยและจริยวัตรอันเหมาะสม น่าเชื่อถือเป็นเยี่ยงอย่าง

๒. บารมี คือ คุณลักษณะพิเศษส่วนตัวของพระสงฆ์ ซึ่งอาจเป็นอำนาจในตัวเองของพระสงฆ์ เช่น การมีวาจาศักดิ์สิทธิ์ ความเคร่งครัดในปฏิปทาสมณะสาธูป ซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ชาวบ้านยอมรับ และเชื่อฟังในคำสอน

๓. ปฏิปทา คือ พฤติกรรมที่พระสงฆ์แสดงให้ชาวบ้านเห็น เช่น ความตั้งใจจริง ความมักน้อยไม่เห็นแก่ได้ ความจริงใจ ความอดทน อดกลั้น ความเสียสละ ความสม่ำเสมอ ความเพียรพยายาม ความหวังดี

๔. สามัคคีธรรม คือ การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับกลุ่มชาวบ้านโดยมีความคิดเห็นตรงกัน มีความร่วมมือร่วมใจกัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และมองเห็นอันตรายที่จะเกิดขึ้นหากไม่ร่วมมือกัน กับทั้งจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนด้วยความเต็มใจและเสียสละ

๕. กิจกรรมเกื้อกูล คือ พระสงฆ์หรือทางวัดจะต้องมีการสร้างโครงการหรือกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านและชุมชน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พระสงฆ์และวัดจะต้องเกื้อหนุนและเป็นที่พึ่งพาของชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตลอดไป

^๔ ประสพสุข พันธุประยูร, บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดภาคเหนือ ของประเทศไทย, (เชียงใหม่ : ศูนย์วิชาการมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕), หน้า ๒-๔.

๖. หนูนจารีตประเพณี กล่าวคือ พระสงฆ์ได้นำเอาจารีตประเพณีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมต่างๆ ตลอดจนค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมมาใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นการเกื้อกูลการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้เป็นอย่างดี

๗. มีกลุ่มอนุรักษ์ คือ พระสงฆ์ได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าขึ้นมาเพื่อช่วยกันดำเนินการ โดยกลุ่มอนุรักษ์นี้เป็นชาวบ้านที่มีความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า มีพลังความคิดและปัจจัยหลายๆ อย่างพร้อมเพียง รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์

๘. ดึงองค์กรมาช่วยเหลือ คือ การขอความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนรวมทั้งองค์กรในต่างประเทศเข้ามาช่วยเหลือในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

๙. อิงหน่วยราชการ คือ การให้หน่วยทางราชการที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น กรมป่าไม้และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง กรมพัฒนาชุมชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ตำรวจ เข้ามามีส่วนร่วม หรือมาเป็นเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการ

๑๐. วิธีการนอกแบบ พระสงฆ์แต่ละรูปมีวิธีการพิเศษเป็นส่วนตัวที่ไม่เหมือนกัน และต่างก็ได้นำเอากลวิธีเฉพาะตัวมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พระสงฆ์บางรูปนำเอาพันธุ์ไม้แปลกๆ มาจากต่างถิ่นเข้ามาปลูกในป่า แล้วส่งเสริมให้ชาวบ้านช่วยกันปลูก บางรูปจัดพิธีปลูกป่าเนื่องในวันสำคัญของชาติและศาสนา เช่น ปลูกต้นไม้ในวันพีชมงคล วันฉัตรมงคล วันเข้าพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมราชินีนาถ บางรูปก็กำหนดบริเวณป่าอนุรักษ์เป็นที่สำหรับการเจริญทางวิปัสสนากรรมฐาน และบางรูปก็จัดให้ชาวบ้านไปทัศนศึกษานอกสถานที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีการจัดการดำเนินการเรื่องป่าชุมชนซึ่งบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ดีนั้น จะต้องมีการทำนุบำรุงรักษาสภาพธรรมชาติดั้งเดิมเอาไว้ เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับเปรียบเทียบกับโครงการพัฒนาต่างๆ มิฉะนั้นจะไม่สามารถทราบผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของระบบธรรมชาติ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความเสียหายที่กำลังจะตามมา และไม่สามารถตัดสินใจดำเนินการอย่างถูกต้อง จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ได้อาศัยหลักธรรมคำสอนทางศาสนา เพื่อนำมาใช้เรียกกำลังศรัทธาของชาวบ้าน นอกจากนี้ท่านยังมีตำแหน่งเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชาวบ้านด้วย พระสงฆ์จึงได้ประยุกต์หลักธรรมทางศาสนาและระเบียบประเพณีทางสังคมมาเป็นสิ่งช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

สรุปความว่า พระสงฆ์มีวิธีการดำรงชีวิตที่เกื้อกูลและสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ ทั้งด้านความเป็นอยู่ วินัยบัญญัติ และหลักคำสอน จึงสมควรที่พระสงฆ์จะต้องอยู่ป่า เพราะการอยู่ป่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน การที่

พระสงฆ์เข้าไปอยู่อาศัยในธรรมชาติและป่าไม้ได้นั้น พระสงฆ์ต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการอยู่ป่า นั่นคือ ต้องมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง เพื่อความหมดไปของกิเลสทั้งหลาย เพื่อการบรรลุธรรมโดยไม่มีสิ่งใดแอบแฝง และมีความพอใจในเสนาสนะป่าอันสงบ

๔.๒ ความเป็นมาและสภาพทั่วไปของโครงการพุทธอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี

โครงการพุทธอุทยานในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี เป็นโครงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้พระสงฆ์เข้ามาใช้พื้นที่บริเวณป่าไม้เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติ และคอยเฝ้าระวังภัยธรรมชาติหรือป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าของชาวบ้านและนายทุน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีนโยบายว่า “ที่พักรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในเขตพื้นที่ๆ เหมาะสมนั้น สามารถพัฒนาเป็นโครงการพุทธอุทยาน เพื่อเป็นสถานเรียนรู้พุทธศาสนา ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้”^๕ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาความเป็นมาและสภาพพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี โดยทำการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา สถานที่ตั้งและอาณาเขต นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงสภาพทั่วไปและทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ความเป็นมาและสภาพพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย เพื่อว่าสัตว์ป่าในพื้นที่ดังกล่าวจะได้มีโอกาสสืบพันธุ์ และขยายพันธุ์ตามธรรมชาติได้มากขึ้น ทำให้สัตว์ป่าบางส่วนได้มีโอกาสกระจายจำนวนออกไปในพื้นที่แหล่งอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

การเลือกพื้นที่ป่าที่จะกำหนดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ยึดถือหลักในการเลือกพื้นที่ดังนี้

๑. เป็นป่าที่มีสัตว์ป่าชนิดหายาก หรือกำลังจะสูญพันธุ์อาศัยอยู่
๒. มีแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร และที่หลบภัยสำหรับสัตว์ป่าอย่างเพียงพอ
๓. อยู่ห่างจากชุมชนพอสมควร
๔. เป็นป่าผสมกันหลายชนิดอยู่ในผืนเดียวกัน เป็นต้นว่า มีทั้งป่าดงดิบ ป่าโปร่ง ป่าไผ่ ป่าพรุ หุบเขา ฯลฯ เพราะพื้นที่ที่มีลักษณะดังกล่าวย่อมมีประโยชน์ต่อสัตว์ป่ามากมายหลายชนิด

^๕ พระชัยวัฒน์ อคฺคปญฺโญ (หนังกวาง), “กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมตามหลักอริยสัจ ๔ เพื่อวางแผนดำเนินงานโครงการพุทธอุทยาน กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านปากคา อำเภอดำรง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

๕. จะต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของบุคคลใด ซึ่งมีเขตพวงเมือง^๖

ในที่นี้ จะขออธิบายถึงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ในส่วนของประวัติความเป็นมา และสภาพทั่วไป ดังต่อไปนี้

๑) ประวัติความเป็นมา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี เป็นหนึ่งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ภายในกลุ่มป่าแก่งกระจานที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์สัตว์ป่า เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีแนวเขตติดต่อกับประเทศพม่า มีเนื้อที่ประมาณ ๔๘๙.๓๑ ตารางกิโลเมตร^๗ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี อยู่ในพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง และอำเภอบ้านคา มีพื้นที่จำนวน ๓๐๕,๘๒๐ ไร่ (เป็นพื้นที่ทับซ้อนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี)^๘

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน เป็นป่าต้นน้ำลำธาร มีความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติและระบบนิเวศสูง มีสภาพเป็นป่าดิบเขา ป่าเบญจพรรณผสมผลัดใบ ป่าเต็งรัง และทุ่งหญ้าขนาดเล็กอยู่มากมาย มีแหล่งน้ำและแหล่งอาหารของสัตว์ป่าอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ การที่พื้นที่แห่งนี้ มีความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติและระบบนิเวศ รวมถึงแหล่งน้ำแหล่งอาหารที่สมบูรณ์สำหรับ สัตว์ป่าจึงทำให้มีสัตว์ป่ามากมายหลายชนิดอาศัยอยู่อย่างชุกชุม เช่น กระต๊อ เลียงผา กวาง อีเก้ง หมู เสือ สมเสร็จ ค่าง ชะนี นก และสัตว์เลื้อยคลานชนิดต่างๆ เพื่อต้องการให้พื้นที่ป่าแห่งนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่าโดยปลอดภัยและรักษาไว้ซึ่งพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่า รวมทั้งเป็นการช่วยป้องกันรักษาพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ตลอดจนสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ให้คงอยู่เป็นธรรมชาติตลอดไป จึงได้มีการกำหนดพื้นที่บริเวณดังกล่าวให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๐๓

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ได้รับการจัดตั้งโดยตราพระราชกฤษฎีกาขึ้น เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าแม่น้ำภาชี” ในท้องที่ตำบลสวนผึ้ง ตำบลป่าหวาย ตำบล

^๖ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี, (ราชบุรี : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๓ (บ้านโป่ง) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^๗ สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สัตว์ป่าในอุทยานธรรมชาติวิทยาตามพระราชดำริ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี : ลุ่มน้ำห้วยผาก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพระราชวัง สวนจิตรลดา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕.

^๘ กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดราชบุรี, ข้อมูลจังหวัดราชบุรีสนับสนุนการตรวจราชการของนายกรัฐมนตรีและผู้บริหารกระทรวงมหาดไทย, (ราชบุรี : สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดราชบุรี, ๒๕๕๘), หน้า ๒๑.

บ้านบึง กิ่งอำเภอสวนผึ้ง (ปัจจุบันได้รับการยกระดับเป็นอำเภอสวนผึ้ง) อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยลงในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๕ ตอน ๗๖ ลงวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๒๑^๙

๒) ที่ตั้งและอาณาเขต

ลุ่มน้ำสาขาลำภาชี ครอบคลุมพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง บ้านคา และบางส่วนของอำเภोजอมบึง คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๙๙ ของพื้นที่จังหวัด มีลำน้ำลำภาชี เป็นลำน้ำสายหลัก ไหลผ่านเขตจังหวัดราชบุรีทั้งสิ้น ๑๑๘ กิโลเมตร มีลำน้ำย่อย ๒๔ สาย พื้นที่รับน้ำ ๒,๖๖๔ ตารางกิโลเมตร^{๑๐} เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ตั้งอยู่ในแนวเส้นละติจูดที่ ๑๓ องศา ๘ ลิปดาเหนือ ถึง ๑๓ องศา ๒๗ ลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูดที่ ๙๙ องศา ๑๐ ลิปดา ๑๒ พิลิปดาตะวันออก ถึง ๙๙ องศา ๒๕ ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ทั้งหมด ๔๘๙.๓๑ ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ ๓๐๕,๘๒๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านบึง ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรี ที่ทอดตัวยาวทางฝั่งตะวันตกของประเทศไทย^{๑๑} มีรายละเอียดในส่วน

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ป่าสงวนแห่งชาติฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ตำบลยางน้ำกลัดใต้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ชายแดนสหภาพเมียนมาร์ ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา และตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ป่าสงวนแห่งชาติฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี ตำบลบ้านคา ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ^{๑๒}

^๙ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ เขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี, หน้า ๑.

^{๑๐} กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดราชบุรี, ข้อมูลจังหวัดราชบุรี
สนับสนุนการตรวจราชการของนายกรัฐมนตรีและผู้บริหารกระทรวงมหาดไทย, หน้า ๒๒.

^{๑๑} เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ เขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี, หน้า ๑.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

๔.๒.๒ สภาพทั่วไปและทรัพยากรธรรมชาติ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี มีสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรสัตว์ป่า ดังต่อไปนี้

๑) สภาพภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีพื้นที่ราบน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นที่ราบแคบๆ ตามลำห้วย เช่น ลุ่มน้ำห้วยบ่อหวี ลุ่มน้ำห้วยบ่อคลึง ลุ่มน้ำห้วยคอกหมู ลุ่มน้ำห้วยค่างควา ไหลรวมเป็นแม่น้ำภาชีแล้วไหลออกสู่มแม่น้ำแควใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี สภาพพื้นที่ป่ายังคงความอุดมสมบูรณ์และทรงคุณค่าทางด้านนิเวศ^{๑๓}

ภูมิประเทศโดยรวมเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน แนวเขาขวางตัวในทิศเหนือ - ใต้ โดยแนวเขาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรี อันเป็นเทือกเขาซึ่งกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่า มียอดเขาที่สูงที่สุดคือ เขาพุ้งน้ำร้อน สูงประมาณ ๑,๐๖๒ เมตรจากระดับน้ำทะเล รองลงมาคือยอดเขาใหญ่ สูงประมาณ ๑,๐๕๕ เมตร จากระดับน้ำทะเล และเขาจุกสูงประมาณ ๙๕๕ เมตร จากระดับน้ำทะเล ลักษณะพื้นที่จึงมีพื้นที่ราบน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นที่ราบแคบๆ ตามลำห้วยที่มีขนาดใหญ่ สภาพพื้นที่ป่ายังคงความอุดมสมบูรณ์ เพราะมีแหล่งน้ำและแหล่งอาหารของสัตว์ป่าอยู่เป็นจำนวนมาก และมีสัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยอยู่อย่างชุกชุม เช่น กระต๊อ วัวแดง เลียงผา กวาง อีเก้ง หมู เสือ ลิง ค่าง ชะนี นก และสัตว์เลื้อยคลานชนิดต่างๆ และยังให้คุณค่าทางระบบนิเวศเป็นแหล่งกำเนิดแม่น้ำภาชี มีห้วยต้องกินเจ้า ห้วยพระกำ และห้วยจะเอน ทางด้านตะวันออกของพื้นที่ ยังเป็นแหล่งกำเนิดห้วยพุ้งน้ำร้อน ห้วยสวนพลู ห้วยจารุณีย์ ห้วยลำบัวทอง ห้วยน้ำใส ไหลลงห้วยท่าเคยในท้องที่ตำบลบ้านบึง ตำบลบ้านคา และตำบลท่าเคย อำเภอบ้านคา ไหลไปรวมกับแม่น้ำภาชีที่ตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้งแล้วไหลลงสู่มแม่น้ำแควน้อยที่อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี รวมเป็นแม่น้ำแม่กลอง แล้วไหลย้อนมาผ่านตัวจังหวัดราชบุรี^{๑๔}

๒) สภาพภูมิอากาศ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี ซึ่งอยู่ในเขตที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้แต่เนื่องจากมีเทือกเขาตะนาวศรีกั้นอยู่จึงทำให้ได้รับลมมรสุม

^{๑๓} สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สัตว์ป่าในอุทยานธรรมชาติวิทยาตามพระราชดำริ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี : ลุ่มน้ำห้วยผาก, หน้า ๑๕.

^{๑๔} เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี, หน้า ๓.

จากมหาสมุทรอินเดีย และทะเลอันดามันไม่เต็มที่ จึงมีฝนตกน้อยในพื้นที่อำเภอที่ติดกับเทือกเขาตะนาวศรี ได้แก่ อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภोजอมบึง ฝนส่วนใหญ่จะถูกพัดเลยไปตกในแถบลุ่มน้ำแม่กลอง และด้านตะวันออกของพื้นที่จังหวัด ลักษณะภูมิอากาศทั่วไปอยู่ระหว่าง ๒๑-๓๘ องศาเซลเซียส แต่ในฤดูหนาวบริเวณเชิงเขาหรือหุบเขาในพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง และอำเภอบ้านคา จะมีสภาพอากาศหนาว

สำหรับการกระจายของปริมาณน้ำฝนเป็นรายเดือน มีปริมาณน้ำฝนมากที่สุด คือ เดือนตุลาคม รองลงมาคือ เดือนกันยายน และเดือนพฤศจิกายน อุณหภูมิเฉลี่ยจะอยู่ในระหว่าง ๒๑ – ๓๘ องศาเซลเซียส^{๑๕}

๓) ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี มีสภาพที่ใกล้เคียงกับป่าในอุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน โดยมีสังคมพืชหลักในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ประกอบด้วยป่าผลัดใบ คือ ป่าเบญจพรรณ (Mixed deciduous forest) ป่าเต็งรัง (Dry dipterocarp forest) และป่าไม้ผลัดใบ คือ ป่าดิบชื้น (Moist Evergreen forest) ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen forest) และป่าดิบเขา (Hill Evergreen forest) โดยป่าเบญจพรรณเป็นป่าที่มีการกระจายตัวทางตอนบนโดยเฉพาะบริเวณแนวขอบของพื้นที่ ส่วนป่าเต็งรังนั้นมีการกระจายเป็นพื้นที่แคบๆ บริเวณสันเขา สำหรับป่าดิบแล้งเป็นสังคมพืชที่มีมากที่สุด^{๑๖} นอกจากนี้ยังมีป่าผสมผลัดใบ ซึ่งมีการกระจายตัวอยู่ทางตอนบนของพื้นที่โดยเฉพาะบริเวณแนวขอบพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี รวมทั้งป่ารุ่นสอง ซึ่งเป็นสังคมพืชที่มีการฟื้นสภาพ มีการกระจายตัวเป็นหย่อมๆ อยู่บริเวณทางตอนเหนือของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชีทำให้เกิดชนิดป่าหลายชนิดกระจายอยู่บนพื้นที่ที่มีความสูงต่างๆ ประกอบด้วยป่า ๔ ประเภท^{๑๗} คือ

๑. ป่าดิบชื้น (Moist Evergreen Forest)

ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ๒๗,๕๒๓.๘ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๙ ของพื้นที่ โดยมีการกระจายอยู่ทางตอนใต้และตะวันตกของพื้นที่และบริเวณลำห้วยสายใหญ่ ๆ กระจายอยู่ในหลายระดับความสูง เช่น บริเวณ ลำห้วยพุน้ำร้อน ห้วยตองกินเจ้า ห้วยพระกำ และหุบเขาจมูก เป็นต้น สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่จะรกทึบ ประกอบไปด้วยไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม หวายและเถาวัลย์ชนิดต่าง ๆ เป็นไม้ที่เป็นดัชนี

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๑๖} กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, แผนการจัดการกลุ่มป่าแก่งกระจานเชิงระบบนิเวศ เล่ม ๑ ข้อมูลพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

^{๑๗} เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี, หน้า ๓.

สำคัญ ได้แก่ ตะเคียนทอง กระจับปักษ์ หว้า กระทุ่มน้ำ นอกจากนี้ยังพบกล้วยไม้และเฟิร์นอีกหลายชนิด เช่น ชายผ้าสีดา เป็นต้น

๒. ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest)

สำหรับป่าดิบแล้ง กระจายตัวอยู่ในทั่วพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ซึ่งเป็นพืชสังคมที่พบมากที่สุดและมีการกระจายตัวมากในตอนบนของแนวขอบพื้นที่ และมีพืชรุ่นสองที่มีการฟื้นตัวกระจายอยู่เป็นหย่อมๆ ชนิดพันธุ์ที่พบมาก เช่น กระเบาค่าง กระเบาหลัก หว้า เป็นต้น

๓. ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest)

ครอบคลุมพื้นที่ ๕๕,๐๔๗.๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๘ ของพื้นที่ พบตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ ลักษณะเด่นที่ปรากฏในป่าชนิดนี้ คือ ป่าโปร่งประกอบด้วยไม้ขนาดกลางจำนวนมาก การผลัดใบของพันธุ์ไม้ที่ขึ้นอยู่ในป่าชนิดนี้ เพื่อลดอัตราการคายน้ำในช่วงปริมาณความชุ่มชื้นในดินมีน้อย พันธุ์ไม้จะเริ่มทิ้งใบในช่วงปลายเดือนธันวาคม และจะค่อย ๆ ผลิใบใหม่ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ป่าชนิดนี้มักจะมีไฟป่าเกิดขึ้นในช่วงฤดูแล้งเพราะมีใผ่อยู่มาก พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ตะแบก เสลา ประดู่ มะค่าโมง ช้างาย แดง เก็ดดำ เป็นต้น ส่วนไม้พื้นล่างประกอบด้วย สาบเสือ หญ้า เถาวัลย์ต่างๆ และไม้ไผ่ชนิดต่างๆ เช่น ไผ่รวก ไผ่ป่า ไผ่บง

๔. ป่าเต็งรัง (Dry Dipterocarp Forest)

ครอบคลุมพื้นที่ ๑๘,๓๔๔.๒ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๖ ของพื้นที่ ป่าชนิดนี้จะพบทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ โดยอยู่ถัดจากป่าเบญจพรรณออกมา ดินจะมีลักษณะเป็นทรายและลูกรัง ลักษณะโครงสร้างของป่าชนิดนี้จะเป็นป่าโปร่ง มีต้นไม้ขนาดเล็กและขนาดกลางกระจายอยู่ทั่วไป และมีหญ้าชนิดต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วไปเช่นกัน ไม้เด่นขององค์ประกอบโครงสร้างของป่าชนิดนี้ได้แก่ ไม้เต็ง รัง เหียง พลวง กว้าว พะยอม ส่วนไม้วงศ์อื่น ๆ ที่พบ เช่น มะขามป้อม รักเขา ไข่เต่า ตะแบกแดง เป็นต้น^{๑๘}

๔) ทรัพยากรสัตว์ป่า

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี มีทรัพยากรสัตว์ป่าที่สำคัญ ๓ ประเภทใหญ่ๆ กล่าวคือ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์จำพวกนก และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ดังนี้

ก) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

จากการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ป่า ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชีมีความหลากหลายชนิดของสัตว์ป่าอย่างน้อย ๓๑๒ ชนิด แบ่งเป็นนกจำนวน ๒๑๒ ชนิด สัตว์เลี้ยงลูก

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

ด้วยนมจำนวน ๔๓ ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน ๑๘ ชนิด และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกจำนวน ๑๔ ชนิด^{๑๙}

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี มีความชุกชุมค่อนข้างน้อย จากการศึกษาพบว่าจำนวนชนิดที่มีความชุกชุมมากมีเพียงร้อยละ ๑๕.๘ (๙ ชนิด) เท่านั้น ส่วนชนิดที่มีความชุกชุมปานกลางมีประมาณร้อยละ ๔๐.๔ (๒๓ ชนิด) และมีความชุกชุมน้อยพบถึงร้อยละ ๔๓.๘ (๒๕ ชนิด) สัตว์ป่าชนิดสำคัญได้แก่ กระตัง สมเสร็จ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าดิบแล้งตอนล่างของเขตฯ แต่ในฤดูฝนอาจมีกระตังเคลื่อนย้ายมาจนถึงตอนกลางและตอนบนของเขตฯ ซึ่งเป็นป่าผสมผลัดใบและป่าเต็งรัง เพื่อกินหญ้าธูปฤๅษี ส่วนเลี้ยงผาพบอาศัยอยู่ในตอนกลางและตอนบนของเขตฯ ซึ่งมีภูเขาสูงสลับซับซ้อนและค่อนข้างแห้งแล้งกว่าตอนล่าง สัตว์เล็กๆ พบกระจายอยู่ทั่วไปสำหรับสัตว์กินเนื้อได้แก่ เสือโคร่ง เสือดาว แมวดาว เสือปลา หมีควาย และหมีหมา ส่วนใหญ่จะพบร่องรอยอยู่ในป่าดิบแล้งมากกว่าป่าผสมผลัดใบ ยกเว้นเสือไฟซึ่งพบเพียงครั้งเดียวบริเวณป่าเต็งรังปนกับป่าไผ่รวกทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือ^{๒๐}

สัตว์อื่นๆ ที่สำคัญได้แก่ กระตัง หมี วัวแดง ส่วนใหญ่อยู่บริเวณป่าดิบแล้งตอนล่างของเขตรักษาพันธุ์ฯ เสือ เก้ง กวาง และสัตว์เล็กๆ พบกระจายทั่วไปของพื้นที่ โดยแยกเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ๙๓ ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ๑๑ ชนิด สัตว์เลี้ยงลูก ๓๑ ชนิด และปลา ๒๑ ชนิด^{๒๑}

ส่วนสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้มีการสำรวจพบว่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมีไม่ต่ำกว่า ๔๓ ชนิด ในจำนวนนี้เป็นค้างคาวถึง ๙ ชนิด รองลงมาเป็นกลุ่มแมวป่าและเสือ จำนวน ๗ ชนิด โดยมีสัตว์ป่าที่สำคัญ ได้แก่ หนูไฟเล็บมือแบน (*Hapalomys longicaudatus*) ลิ่นขาว (*Manis javanica*) เสือไฟ (*Profelis temmincki*) เสือดาว (*Panthera pardus*) เสือโคร่ง (*Panthera tigris*) หมาจิ้งจอก (*Canis aureus*) หมาใน (*Cuon alpinus*) หมีควาย (*Ursus thibetanus*) นากใหญ่ขนเรียบ (*Lutrogale perspicillata*) ค่างดำ (*Presbytis femoralis*) ค่างแว่นถิ่นใต้ (*Semnopithecus obscurus*) ลิงเสน (*Macaca arctoides*) ชะนีมือขาว (*Hylobates lar*) สมเสร็จ (*Tapirus*

^{๑๙} กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, แผนการจัดการกลุ่มป่าแก่งกระจานเชิงระบบนิเวศ เล่ม ๑ ข้อมูลพื้นฐาน, หน้า ๒๕.

^{๒๐} เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี, หน้า ๔.

^{๒๑} สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๘, รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมภาคตะวันตก พ.ศ. ๒๕๕๓, (ราชบุรี : สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๘ สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๓), หน้า ๑-๒.

indicus) เก้งหม้อ (*Muntiacus feae*) กวางป่า (*Cervus unicolor*) กระตัง (*Bos gaurus*) และสัตว์ป่าสงวน ได้แก่ เลียงผา (*Naemorhedus caudatus*)^{๒๒}

ข) สัตว์จำพวกนก

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี บริเวณตอนกลางและตอนล่าง ที่มีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ สามารถพบเห็นนกได้หลายชนิด เช่น นกแก้ว นกแก้ง นกกางเขน นกเงือกกรามช้าง นกเงือกกรามช้างปากเรียบ นกเงือกสีน้ำตาล นกแซวสวรรค์ นกแก้ว พบในบริเวณ ลำห้วยสวนพลู ลำห้วยพุน้ำร้อน นกจาบคาเคราสีน้ำเงิน นกจาบคาเคราแดง พบในบริเวณเขตรักษาพันธุ์ฯ และหลังสำนักงานเขตรักษาพันธุ์ฯ และนกชนิดอื่นๆ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๘๖ ชนิด (สำรวจเริ่มจากปี ๒๕๓๙-๒๕๔๐)^{๒๓}

จากผลการศึกษาพบนกจำนวน ๑๘๖ ชนิด ในจำนวนนี้เป็นชนิดพันธุ์ที่พบเฉพาะจากวิธีการดักจับ ๔ ชนิด คือ นกเค้าหน้าผากขาว นกเค้าหูยาวเล็ก นกเค้ากู่ และนกปากกบลายดำ และมีนกที่พบใหม่ในพื้นที่ (new locality) ๒๗ ชนิด ได้แก่ นกยางกรอกพันธุ์ขาว เขี้ยวขาว เขี้ยวขนเขียวเงิน เขี้ยวรุ่ง ไก่ฟ้าหลังเทา นกเขาสายใหญ่ นกเค้าหน้าผากขาว นกปากกบลายดำ นกกระแตแตง นกตั่งล้อ นกพญาปากกว้างอกสีเงิน นกพญาปากกว้างหางยาว นกนางแอ่นใหญ่หัวตาขาว นกนางแอ่นบ้าน (houseswift) นกเขี้ยวก้านทองเล็ก นกกินแมลงคอยดำ นกกระรอกสีน้ำตาลไหม้ นกนางเขนน้ำหัวขาว นกกระจายคอขาว นกกระจิดหัวโลกเหนือ นกกระจิดหัวมงกุฎ นกกระจิดขาสีเนื้อ นกกระจับกระหม่อมแดง นกพงนาพันธุ์จีน นกกินแมลงอกสีฟ้า นกกินปรีคอแดง และนกไผ่

ความชุกชุมของนกในพื้นที่วัดจากจำนวนครั้งที่พบนกในแต่ละเดือนชนิดของนกที่พบทุกครั้ง (๑๐๐%) เป็นเครื่องชี้ว่านกชนิดดังกล่าวมีความชุกชุมมาก สามารถพบได้ง่าย นกที่พบทุกเดือนหรือเปอร์เซ็นต์การพบมีสูงสุดคือประมาณ ๗๔ ชนิด และเปอร์เซ็นต์พบน้อยมีจำนวนชนิด ๖๘ ชนิด ประกอบด้วย ๑๐% จำนวน ๑๔ ชนิด, ๒๐% จำนวน ๓๓ ชนิด, ๓๐% จำนวน ๙ ชนิด และ ๔๐% จำนวน ๑๒ ชนิด เมื่อพิจารณาถึงจำนวนชนิดพันธุ์ที่พบในแต่ละเดือน เดือนที่พบนกมากที่สุดคือเดือนมีนาคม (จำนวน ๑๔๐ ชนิด) รองลงมาคือเดือนกุมภาพันธ์ มกราคม ธันวาคม และพฤศจิกายน (๑๒๘, ๑๒๐, ๑๑๖ และ ๑๐๑) ตามลำดับ ส่วนในเดือนอื่นๆ เช่น เดือนมิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม และกันยายน พบจำนวนชนิดน้อยกว่า สาเหตุเพราะเป็นช่วง

^{๒๒} กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, แผนการจัดการกลุ่มป่าแก่งกระจานเชิงระบบนิเวศ เล่ม ๑ ข้อมูลพื้นฐาน, หน้า ๒๕.

^{๒๓} สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๘, รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมภาคตะวันตก พ.ศ. ๒๕๕๓, หน้า ๑-๓.

ฤดูฝน ในขณะที่ฝนตกจะพบนกน้อยกว่าปกติ นอกจากนี้บางชนิดมีนิสัยชอบเปิดเผยตัวเอง คือ หากินในสภาพแวดล้อมโล่งๆ ก็สามารถพบได้ง่ายกว่านกที่มีนิสัยชอบหากินในที่รกทึบมีดครีมี และ นกที่หากินเวลากลางคืน^{๒๔}

การปรากฏของนกแบ่งเป็นนกประจำถิ่น (Resident) จำนวน ๑๕๓ ชนิด (๗๒.๑๗%) นกอพยพ (Winter visitor) จำนวน ๔๘ ชนิด (๒๒.๖๔%) นกอพยพผ่าน (Passage migrant) จำนวน ๗ ชนิด (๓.๓๐%) และนกอพยพมาทำรังวางไข่ (Breeding visitor) จำนวน ๔ ชนิด (๑.๘๙%) นกที่สำคัญ ได้แก่ ไก่ฟ้าหลังเทา (*Lophura lineate*) นกเงือกสีน้ำตาล (*Anorrhinus tickelli*) นกเงือกกรามช้าง (*Batrachostomus javensis*) นกหัวขวานใหญ่สีดำ (*Dryocopus javensis*) นกหัวขวานใหญ่สีเทา (*Mulleripicus pulverulentus*) นกปากกบพันธุ์ขาว (*Batrachostomus javensis*) นกคลุมพู (*Ducula aenea*) เหยี่ยวเล็กตะโพกขาว (*Polihierax insignis*) และนกขุนทอง (*Gracula religiosa*) เป็นต้น^{๒๕}

ค) สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก

สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกพบทั้งสิ้น ๒๔ ชนิด และสัตว์เลื้อยคลาน ๔๔ ชนิด สัตว์ทั้ง ๒ กลุ่ม มีชนิดพันธุ์เด่นคือ เขียดอ่องเล็ก และจิ้งเหลนภูเขาเกล็ดเรียบ ความชุกชุมของสัตว์จัดในระดับกว้างๆ พบสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่มีความชุกชุมน้อยมี ๓ ชนิด หรือร้อยละ ๑๒.๕ ชุกชุมปานกลาง มี ๑๕ ชนิด หรือร้อยละ ๖๒.๕ และชุกชุมมากมี ๖ ชนิด หรือร้อยละ ๒๕ สัตว์เลื้อยคลานที่พบชุกชุมน้อยมี ๒๗ ชนิด หรือร้อยละ ๖๑.๔ ชุกชุมปานกลาง มี ๑๕ ชนิด หรือร้อยละ ๓๔.๑ และชุกชุมมากมี ๒ ชนิด หรือร้อยละ ๔.๕ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสัตว์ ๒ กลุ่ม สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกจะมีความชุกชุมมากกว่าสัตว์เลื้อยคลาน เนื่องจากสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกส่วนใหญ่สามารถขยายพันธุ์ได้ทีละมากๆ พบได้ง่ายตามถิ่นอาศัยของมัน เช่น หนองน้ำ ลำธาร แต่ส่วนใหญ่จะปรากฏในช่วงเวลาที่มันออกมาผสมพันธุ์เท่านั้น ในการสำรวจครั้งนี้พบสัตว์ชนิดใหม่ (new species) ๑ ชนิด คือ จิ้งเหลนตัวชนิดใหม่ ซึ่งในขั้นต้นได้พิจารณาจัดอยู่ในสกุล *Isopachys* ขณะนี้กำลังศึกษาในรายละเอียดเพื่อการตั้งชื่ออยู่^{๒๖}

^{๒๔} เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี, หน้า ๕.

^{๒๕} กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, แผนการจัดการกลุ่มป่าแก่งกระจานเชิงระบบนิเวศ เล่ม ๑ ข้อมูลพื้นฐาน, หน้า ๒๕.

^{๒๖} เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๖ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี, หน้า ๕.

สรุปความว่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำภาชี ครอบคลุมพื้นที่อำเภอบ้านคา และอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรีที่ทอดตัวยาวทางฝั่งตะวันตกของประเทศไทย มีทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์ป่าสมบูรณ์

๔.๓ สภาพทั่วไปและสถานที่ตั้งของที่พักรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี

ที่พักรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ตั้งอยู่บนพื้นที่กฎหมายป่าไม้ในจังหวัดราชบุรีมีหลายแห่ง แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีที่พักรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพียง ๒ แห่งเท่านั้น คือ ที่พักรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเจดีย์บรรพต และที่พักรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยจึกเกาะ นอกจากที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี แล้วเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี ยังมีหน่วยงานย่อย คือ หน่วยพิทักษ์ป่า และจุดสกัด รวม ๘ หน่วยงานย่อย มีรายละเอียดดังนี้

- ๑) หน่วยพิทักษ์ป่าพุร้อน หมูที่ ๔ ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
- ๒) หน่วยพิทักษ์ป่าลำบัวทอง หมูที่ ๔ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
- ๓) หน่วยพิทักษ์ป่าสวนผึ้ง หมูที่ ๑ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
- ๔) หน่วยพิทักษ์ป่าห้วยม่วง หมูที่ ๓ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
- ๕) หน่วยพิทักษ์ป่าหนองยาว หมูที่ ๓ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
- ๖) หน่วยพิทักษ์ป่าหนองตาตั้ง หมูที่ ๖ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
- ๗) จุดสกัดวังครก หมูที่ ๗ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
- ๘) จุดสกัดวังโค หมูที่ ๗ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี^{๒๗}

ที่พักรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทั้ง ๒ แห่งนี้ อยู่ภายใต้โครงการพุทธอุทยาน ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี เพื่อให้เกิดความเข้าใจในรายละเอียดของโครงการพุทธอุทยานมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์ คุณชุตินเศวร์ นุตเดชานันท์ ผู้ตำแหน่งเจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าศูนย์ประสานโครงการพุทธอุทยานระดับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งท่านได้อธิบายถึงโครงการพุทธอุทยานไว้ว่า

“โครงการพุทธอุทยานนี้ ท่านสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีในชวงเวลานั้นได้นำเรื่องเข้ามาติดสภา ท่านเห็นชอบในหลักการ คือ มันมีเหตุผลที่พระเข้าไปอยู่ในพื้นที่ป่า และส่วนใหญ่แล้วพระก็เข้าไปปฏิบัติธรรม ป่านี้คู่กับพระมานานตั้งแต่สมัยโบราณ ตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

ท่านสุวิทย์จึงมีความเห็นว่า พระเจ้าไปในป่า พระไม่ได้ทำอะไร กลับดีเสียอีก ที่ให้ท่านช่วยดูแลป่าด้วย อีกทั้งพวกญาโตโยมและประชาชนที่อยู่รอบๆ ก็จะช่วยสนับสนุนท่านด้วย ถ้าพระเจ้าช่วยเจ้าหน้าที่และหน่วยของราชการ ก็เป็นเรื่องที่ดี และพวกชาวบ้านเขาก็เชื่อฟังพระเป็นอย่างดี ดังนั้น ท่านสุวิทย์จึงนำเรื่องเข้าคณะรัฐมนตรี และออกมาเป็นมติ เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๓๘ ที่ผ่านมา”^{๒๘}

ทัศนะข้างต้นนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของคุณธานินทร์ บุญน้อม เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส เจ้าหน้าที่ประสานโครงการพุทธอุทยานระดับภูมิภาค (กาญจนบุรี, ราชบุรี, สุพรรณบุรี) สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๓ (บ้านโป่ง) จ.ราชบุรี ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานโครงการพุทธอุทยาน และท่านได้อธิบายถึงโครงการพุทธอุทยานเพิ่มเติมอีกว่า

“โครงการพุทธอุทยาน มีวัดเข้าร่วมโครงการประมาณ ๓๗ แห่ง มีทั้งที่พักสงฆ์ และวัดในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในท้องที่จังหวัด มีทั้งในจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และสุพรรณบุรี

พระมีส่วนร่วมในการปลูกป่าเป็นอย่างดี ปลูกป่าแล้วก็เชิญชวนพวกญาโตโยมที่ขึ้นมา ร่วมทำบุญที่วัด ช่วยกันดูแลและปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่างๆ ผมเห็นด้วยกับโครงการนี้นะ เพราะพระเจ้าดูแลเรื่องไฟฟ้าได้ดีมาก ชาวบ้านก็ช่วยกันดี เพราะไม่อยากให้ไฟเข้าในเขตวัด การดูแลเรื่องไฟป่านี้นี้ ทางภาครัฐมีงบมาสนับสนุนโครงการด้วยนะ เป็นงบเกี่ยวกับเรื่องไฟฟ้า คือ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๔-๒๕๕๘ มีงบอยู่ทุกปี ดังนั้น โครงการพุทธอุทยานจึงเน้นหนักไปที่การดูแลพระ ดูแลวัด และสำนักสงฆ์ที่อยู่ในเขตป่าของเรา จะเอาเข้ามาร่วมโครงการพุทธอุทยานทั้งหมด เพื่อช่วยให้พระสงฆ์ได้อนุรักษ์ป่าไม้ด้วย”^{๒๙}

เมื่อพระสงฆ์ได้รับการอนุมัติจากทางภาครัฐให้อยู่ในพื้นที่ป่าไม่ได้แล้ว สิ่งที่พระสงฆ์จะดำเนินกิจกรรมต่อไปก็คือ การสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อรองรับการปฏิบัติธรรมและเพื่อรับรองบรรดาประชาชนที่เขามาร่วมกิจกรรมในการบำเพ็ญบุญกุศล และการสร้างสิ่งปลูกสร้างนี้เองที่ทางภาครัฐมีข้อกำหนดไว้อย่างชัดเจน ดังคำให้สัมภาษณ์ของคุณชุตินเศวร์ นุตเดชานันท์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ตอนแรกพอพระเจ้าไปอยู่ในป่าแล้ว พระสงฆ์องค์นั้นก็ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ผู้คนที่เข้าไปก็จะเข้าไปหาพระเพื่อขอให้พระอยู่ในพื้นที่ของป่าไม้ เมื่อพระอยู่ในป่าตามความต้องการของญาโตโยมแล้ว เวลาชาวบ้านเข้ามาหาท่าน ชาวบ้านก็ต้องการให้มีที่พัก ถ้าสมมติว่ามาจากที่ไกลๆ ก็ต้องมีที่พัก มีห้องน้ำห้องท่า ทำให้ต้องมีสิ่งปลูกสร้างเพิ่มเติมขึ้นมา ตรงนี้แหละที่ทำให้ป่ามีสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาเพิ่มขึ้นอีกหน่อยหนึ่ง

^{๒๘} สัมภาษณ์นายชุตินเศวร์ นุตเดชานันท์, เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๙} สัมภาษณ์นายธานินทร์ บุญน้อม, เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ส่วนทางราชการก็เห็นว่า ไม่ควรจะมีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นถาวรขึ้นมามากนัก ถ้าจะปลูกสร้าง ก็ให้ปลูกสร้างแบบที่มั่นคงกลมกลืนกับธรรมชาติ แล้วก็ให้พระอยู่ได้ ให้ชาวบ้านเขามาปฏิบัติธรรมได้ โดยไม่ต้องรื้อถอนมากนักในด้านความเป็นอยู่ คือ จะทำข้อตกลงไว้ว่า อย่าสร้างอะไรมากนัก เพราะนโยบายของโครงการพุทธอุทยาน จะไปสร้างวัดให้มีขอบเขตของวัดที่ชัดเจน เพราะไม่อยากให้พระสร้างอะไรมากนัก โดยกำหนดไว้ว่า ไม่ให้เกิน ๑๕ ไร่ ถ้ามีน้อยกว่านั้นยิ่งดี ที่นี้การรังวัดในพื้นที่ต้องไม่เกินตามที่กำหนดไว้ เพราะเกรงว่า ท่านจะสร้างอะไรขึ้นมามากมาย แล้วมันจะทำให้ไม่เป็นป่า ๑๕ ไร่เนี่ยอะนะ คิดดูถ้าสร้างเต็มพื้นที่ ๑๕ ไร่เนี่ย ป่าจะมีสภาพเป็นอย่างไร

แต่ถ้าทางวัดจะดูแลป่าให้มากกว่า ๑๕ ไร่ ทางภาครัฐก็ไม่มีปัญหาอะไร ดูแลได้เรื่อยๆ ยิ่งดีรอบๆ เป็นร้อยไร่ พันไร่ ก็ยิ่งดี แล้วปลูกอะไรเพิ่มไปด้วยยิ่งดีเลย ภาครัฐรู้สึกว่พระเข้ามาอยู่เป็น เรื่องที่ดี เท่าที่ผมออกไปตรวจสอบดูตามวัดต่างๆ ที่พระอยู่ในป่าใหญ่ จะพบว่า ถ้าพระอยู่ตรงไหน พื้นที่ตรงนั้นจะมีความหนาแน่นไปด้วยป่ามากกว่าที่อื่นๆ หนาแน่นไปด้วยต้นไม้มากกว่าที่อื่น แล้วความชุ่มชื้นในพื้นที่ตรงนั้น ก็มีมากกว่าที่อื่นอยู่เสมอๆ ”^{๓๐}

เมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นข้างต้นแล้ว พบว่า ที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งที่สร้างในพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรีนั้น มีความสอดคล้องกับนโยบายของโครงการพุทธอุทยานเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงสภาพทั่วไปและสถานที่ตั้งของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นเป็นลำดับถัดไป

๔.๓.๑ ที่พักสงฆ์เจติยบรรพต

ที่พักสงฆ์เจติยบรรพตนี้ มีสภาพพื้นที่ทั่วไป และสถานที่ตั้งตามที่ปรากฏในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี ดังนี้

๑) สภาพทั่วไป

ที่พักสงฆ์เจติยบรรพต ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี มีเนื้อที่ ๑๕ ไร่ สภาพโดยทั่วไปมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น มีสิ่งก่อสร้างประกอบด้วย กุฏิ ๙ หลัง ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง ศาลาเอนกประสงค์ ๑ หลัง โรงครัว ๑ หลัง ห้องน้ำ ๒ หลัง แท็งก์น้ำ ๙ ใบ เจติย์ ๑ เจติย์ และโกศ ๑ หลัง อยู่โดยถูกต้องตามกฎหมายด้วยวิธีการจัดทำเป็นโครงการของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในการอนุรักษ์และปลูกป่า

^{๓๐} สัมภาษณ์นายชุตินเสวร์ นุตเดชานันท์, เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

โดยให้พระสงฆ์เป็นแกนนำ มีเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุนให้พระสงฆ์ที่อยู่ในที่แห่งนั้นอยู่ต่อไปในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ^{๓๑}

๒) สถานที่ตั้ง

ที่ตั้งของพื้นที่ ป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี บริเวณป่าวังครก หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

เนื้อที่จัดทำโครงการ ๑๕ ไร่

อาณาเขตพื้นที่

ด้านทิศเหนือ	จดไร่นายเกษม รอบศิลป์	วัดระยะได้ ๑๐๐ เมตร
ด้านทิศตะวันออก	จดถนนหมู่บ้านวังครก	วัดระยะได้ ๒๔๐ เมตร
ด้านทิศใต้	จดเขตป่า	วัดระยะได้ ๒๔๐ เมตร
ด้านทิศตะวันตก	จดเขตป่า	วัดระยะได้ ๔๐๐ เมตร

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ทำกิน ส่วนสภาพป่า เป็นพื้นที่ทำกินของราษฎร ได้มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เพื่อจัดสร้างที่พักสงฆ์สำหรับปฏิบัติธรรม และดำเนินการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาส ๕ ธันวาคมหาราชของทุกปี^{๓๒}

สรุปความว่า ที่พักสงฆ์เจติยบรรพต ตั้งอยู่ที่ป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี บริเวณป่าวังครก หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๑๕ ไร่ สภาพโดยทั่วไปมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น และมีสิ่งปลูกสร้างอยู่ในบริเวณพื้นที่วัดเล็กน้อย อยู่โดยถูกต้องตามกฎหมายด้วยวิธีการจัดทำเป็นโครงการของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในการอนุรักษ์และปลูกป่า โดยให้พระสงฆ์เป็นแกนนำ

๔.๓.๒ ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ

ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะนี้ มีสภาพพื้นที่ทั่วไป และสถานที่ตั้งตามที่ปรากฏในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี ดังนี้

^{๓๑} กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า, “การป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้”, (สำเนาฉบับ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า : วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๓๒} กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า, “รายงานการตรวจสอบสภาพพื้นที่จัดทำโครงการแก้ไขปัญหาที่พักรสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้”, (เอกสารแนบ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า : วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔), หน้า เอกสารแนบ ๑.

๑) สภาพทั่วไป

ที่พักสงฆ์ป่าห้วยจิกเกาะ (พุน้ำร้อน) ตั้งอยู่ที่ อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี มีเนื้อที่ ๑๒ ไร่ สภาพโดยทั่วไปมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น มีสิ่งก่อสร้างประกอบด้วย กุฏิ ๗ หลัง ศาลาเอนกประสงค์ ๑ หลัง ห้องน้ำ-ห้องสุขา ๓ หลัง โรงครัว ๑ หลัง และที่พักปฏิบัติธรรม ๑ หลัง^{๓๓} อยู่โดยถูกต้องตามกฎหมายด้วยวิธีการจัดทำเป็นโครงการของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในการอนุรักษ์และปลูกป่า โดยให้พระสงฆ์เป็นแกนนำ มีเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุนให้พระสงฆ์ที่อยู่ในที่แห่งนั้นอยู่ต่อไปในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ

๒) สถานที่ตั้ง

ที่ตั้งของพื้นที่ ป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี บริเวณบ้านห้วยตึกเกาะ หมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านบึง อำเภอ บ้านคา จังหวัดราชบุรี

เนื้อที่จัดทำโครงการ ๑๒ ไร่

อาณาเขตพื้นที่

ด้านทิศเหนือ	จดไร่นายบุญสม	วัดระยะได้ ๑๘๖ เมตร
ด้านทิศตะวันออก	จดลำห้วย	วัดระยะได้ ๒๔๐ เมตร
ด้านทิศใต้	จดภูเขา	วัดระยะได้ ๒๔.๔๐ เมตร
ด้านทิศตะวันตก	จดเขตป่า	วัดระยะได้ ๑๙๔ เมตร

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ทำกิน ส่วนสภาพป่า เป็นพื้นที่ทำกินของราษฎร ได้มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เพื่อจัดสร้างที่พักสงฆ์สำหรับปฏิบัติธรรม และดำเนินการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาส ๕ ธันวาคมของทุกปี^{๓๔}

สรุปความว่าที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าฝั่งซ้ายแม่น้ำภาชี บริเวณบ้านห้วยตึกเกาะ หมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒ ไร่ สภาพโดยทั่วไปมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น มีสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่เล็กน้อย อยู่โดยถูกต้องตามกฎหมายด้วยวิธีการจัดทำเป็น

^{๓๓} เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, “การป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้”, (บันทึกข้อความ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี : วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๓), หน้า เอกสารแนบ ๒.

^{๓๔} เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี, “การป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้”, (บันทึกข้อความ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี : วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๓), หน้า เอกสารแนบ ๑ (รายงานการตรวจสอบสภาพพื้นที่จัดทำโครงการแก้ไขปัญหาที่พักระหว่างพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้).

โครงการของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในการอนุรักษ์และปลูกป่า โดยให้พระสงฆ์ เป็นแกนนำ

๔.๔ บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี

บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีอยู่มากมาย ในที่นี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาถึงบทบาททั้ง ๑๐ ด้าน ประกอบไปด้วย บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือด้านการบริหารจัดการ บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ บทบาทด้านการประสานงานภาคีรัฐกับประชาชน บทบาทด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บทบาทด้านการแก้ปัญหาและป้องกันภัยธรรมชาติ บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกป่า บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า และบทบาทด้านการจัดหาทุนเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยบทบาททั้ง ๑๐ ด้านนี้ได้ปรากฏมีอยู่ในที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง กล่าวคือ ที่พักสงฆ์เจติยบรรพต และที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ นอกจากนี้ยังได้ทำการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งเพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ บทบาทพระสงฆ์ที่พักสงฆ์เจติยบรรพตกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ที่พักสงฆ์เจติยบรรพต มีพระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูจนาลอ (หมื่นชำนาญ) เป็นประธานที่พักสงฆ์ มีพระภิกษุจำพรรษา ๖ รูป และสามเณร ๑ รูป ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ๒ รูปในที่นี้ คือ พระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูจนาลอ (หมื่นชำนาญ) และพระมหาประกาศิต กิตติโก (ชำนาญบุญต) พระลูกวัดในที่พักสงฆ์เจติยบรรพต

นอกจากนี้เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และผู้นำท้องถิ่น ประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้าน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อสอบถามถึงบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทั้ง ๑๐ ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

๑) บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ที่พักสงฆ์เจติยบรรพต ภายใต้การดูแลของพระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูจนาลอ (หมื่นชำนาญ) ประธานที่พักสงฆ์ ท่านได้ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“เริ่มแรกที่พักสงฆ์แห่งนี้ เป็นที่โรมันล่าปะหลังของชาวบ้านทั้งนั้น พอเจ้าของที่เขากวายเป็น เพื่อให้อำนาจสงฆ์ ก็เริ่มปลูกต้นไม้ขึ้นในบริเวณนี้ทั้งหมด หากจะว่าไปแล้ว ที่พักสงฆ์แห่งนี้ เป็นป่าปลูกทั้งนั้น ไม่ใช่ขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยพระกับชาวบ้านช่วยกันปลูก ตอนหลังจึงมี กรมป่าไม้มาร่วมปลูกด้วย จนเป็นพื้นที่วัดทั้งหมดในปัจจุบัน

โดยส่วนตัวแล้ว พยายามปลูกจิตสำนึกของชาวบ้านโดยบอกกล่าวว่า ถ้าเราต้องการน้ำรดผัก เราก็ต้องรักษาป่าไม้ไว้ เพราะว่าป่าไม้เป็นต้นกำเนิดของฝน เป็นต้นกำเนิดของความชื้น ถ้าไม่มี ป่าไม้ ความชื้นก็ไม่มี ฝนที่ไหนจะมีได้ และในที่สุดมันจะกระเทือนกับอาชีพการเกษตรของตัวเอง เพราะว่าอาชีพนี้มันใช้น้ำมาก ถ้าไม่เห็นคุณค่าของต้นกำเนิดฝนละก็ ต่อไปน้ำก็จะไม่มี ชาวบ้านก็จะลำบาก ยิ่งให้กลับไปปลูกมันเหมือนเดิม ก็ยิ่งลำบากเข้าไปใหญ่”^{๓๕}

ท่านได้ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของป่าไม้ โดยพระมหาประกาศิต กิตติโก (ชำนาญพูด) พระลูกวัดในที่พักสงฆ์เจติยบรรพต ได้กล่าวคำพูดไว้อย่างน่าสนใจว่า “ป่าเป็นเหมือนชีวิตของเรา ต้องคอยดูแลรักษามันให้ดี”^{๓๖}

ความหนาแน่นของป่าไม้ในบริเวณที่พักสงฆ์เจติยบรรพตนี้ ทำให้ทราบได้ว่า ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในวัดได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาจากคำพูดของคุณฉัตรชัย ธนิตกุล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคา ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ทุกที่ที่ผมเห็น ถ้าวัดอยู่ในบริเวณไหน บริเวณนั้นก็จะมีป่า ป่าจากที่ไม่มีก็มี มันเป็นตัวยืนยันได้อย่างดี บางพื้นที่เป็นป่าดงดิบ ไม่นานดใหญ่ยังมีอยู่ก็เพราะมีวัดอยู่ในพื้นที่นั้น แต่บริเวณรอบๆ พันธุ์ไม้วัดไปนี้ ป่ามันก็แทบจะไม่เหลือแล้ว นี่เป็นตัวยืนยันได้เลย ที่กฎหมายบอกว่าวัดอยู่ในป่า ผิดจริงๆ แล้วกฎหมายผิด วัดต้องอยู่ในป่า ป่าถึงจะอยู่ แล้วป่าก็จะโตขึ้นเรื่อยๆ ”^{๓๗}

จากความคิดเห็นข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า วัดไม่ได้สร้างความเสียหายให้กับป่า ในทางตรงกันข้ามวัดกลับเป็นสถานที่สร้างป่าให้กับธรรมชาติอีกด้วย ดังข้อความของคุณสละ เนียมเตียง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคา ที่ได้กล่าวว่า “วัดมาอยู่ตรงไหนก็แล้วแต่ ไม่ว่าวัดที่ไหนก็แล้วแต่ ที่มันอยู่ในป่าสงวนหรือว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วัดไม่เคยทำให้ป่าไม้เสียหาย วัดมีแต่จะทำให้มีป่าไม้เยอะขึ้น”^{๓๘}

^{๓๕} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรัณย์ ปกฏธนาโณ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๓๖} สัมภาษณ์พระมหาประกาศิต กิตติโก (ชำนาญพูด), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๓๗} สัมภาษณ์นายฉัตรชัย ธนิตกุล, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๓๘} สัมภาษณ์นายสละ เนียมเตียง, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

จะเห็นได้ว่า ที่พัทสงฆ์เจติยบรรพตได้ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับชาวบ้านอยู่เสมอๆ เพราะสนับสนุนให้มีการปลูกป่าเพื่อเป็นแหล่งกำเนิดของน้ำ ตรงกับคำพูดของคุณอัญชลี สมทอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่กล่าวไว้ว่า

“ป่าไม้ทำให้วัดนี้มีความร่มเย็น มีความชุ่มชื้น คือทำให้ประชาชนหรือชาวบ้านมีส่วนร่วมกับทางวัดด้วย เหมือนกับปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านรักป่าไม้ เพราะว่าป่าไม้นี้จะเป็นต้นน้ำลำธาร ลดการเกิดภาวะฝนแล้ง ชาวบ้านมีฝนก็จะทำการเกษตรได้ การมีป่าไม้ก็จะทำให้มีความชุ่มชื้นมากยิ่งขึ้น และลดการเสื่อมโทรมของดิน ถือเป็นเรื่องที่ดีของคนทำการเกษตรด้วยอีกทางหนึ่ง”^{๓๙}

เมื่อพิจารณาจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดความสงสัยว่า ทำไมป่าไม้ที่มีการปลูกในพื้นที่ของวัด จึงมีความหนาแน่นมากกว่าในบริเวณอื่นๆ ในเรื่องนี้คุณสมจิต มูนสง์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคา ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า

“ถ้าไม่มีวัด ก็ไม่ค่อยมีคนมาปลูกป่า พอวัดสร้างขึ้นมาก็เข้ามาช่วยกันปลูกป่า เพราะพระจะเรียกร้องให้ญาติโยมพร้อมใจกันมาช่วยกันปลูกภายในวัด ทำให้พื้นที่ในวัดมีความร่มเย็นดี ถ้ามีวัดอยู่คนก็ไม่กล้าเข้ามาตัดไม้ เพราะกลัว กลัวทุกอย่างทุกอย่าง ผมว่าคนไทยมีความเชื่อ พอบอกว่า เป็นเขตวัดเท่านั้น ชาวบ้านจะกลัวบาป เพราะว่าจิตสำนึกของคนไทยจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องบาปบุญอยู่เสมอ”^{๔๐}

สรุปความว่า ที่พัทสงฆ์เจติยบรรพตได้ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการปลูกป่า ทำให้ในบริเวณวัดมีป่าไม้ขึ้นอย่างหนาแน่น สร้างความร่มเย็นให้กับคนในพื้นที่ นอกจากนี้ประธานหรือผู้นำสงฆ์ยังได้สอนชาวบ้านให้ละเว้นการตัดต้นไม้ภายในที่พัทสงฆ์อีกด้วย โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ได้ช่วยกันดูแลป่าไม้และเป็นหูเป็นตาให้กับทางที่พัทสงฆ์ด้วย สาเหตุเพราะมีที่พัทสงฆ์มาสร้างในบริเวณนี้ ทำให้ชาวบ้านมีที่พึ่งพิง และมีความเกรงกลัวต่อบาปที่เกิดจากการตัดไม้ไปใช้ส่วนตัว

๒) บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือด้านการบริหารจัดการ

ที่พัทสงฆ์เจติยบรรพตได้จัดกิจกรรมการปลูกป่าในพื้นที่ที่พัทสงฆ์อยู่อย่างต่อเนื่อง และกิจกรรมเหล่านี้เน้นเป็นการสะท้อนถึงความเป็นผู้นำในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้ในที่พัทสงฆ์ได้เป็นอย่างดี ตรงกับคำพูดของคุณสละ เนียมเตียง ที่ว่า “กิจกรรมปลูกป่าที่วัดจัดนั้น ก็มีทั้งในวันแม่หรือวันพ่อ หรือทางป่าไม้ก็มาร่วมด้วย หรือเอากล้าไม้มาช่วยกันปลูก ซึ่งกล้าไม้ส่วนใหญ่นั้น บางทีหน่วยงานก็จัดหาบ้าง ป่าไม้จัดหาบ้าง ทางวัดจัดหาเองบ้าง”^{๔๑}

^{๓๙} สัมภาษณ์นางอัญชลี สมทอง, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๔๐} สัมภาษณ์นายสมจิต มูนสง์, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๔๑} สัมภาษณ์นายสละ เนียมเตียง, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

เมื่อชาวบ้านมาช่วยกันปลูกป่าในพื้นที่ของที่พักสงฆ์แล้ว ท่านผู้นำแห่งที่พักสงฆ์เจติยบรรพต ก็ได้บริหารจัดการงานในที่พักสงฆ์ โดยมอบหมายพระเถระภายในที่พักสงฆ์ได้ดูแลต้นไม้ที่ปลูกไว้อย่างดี ตรงกับคำพูดของพระมหาประกาศิต กิตติโก (ขำนาญพุด) ที่ว่า “โยมมาปลูกไว้ได้เลย เดี่ยวให้พระและเถระไปรดน้ำและดูแลตัวเอง ท่านเจ้าสำนักสงฆ์ได้สั่งไว้ เพื่อให้พวกพระและเถระมาช่วยกันดูแลและมีหน้าที่การงานกันหน่อย”^{๔๒}

ในที่พักสงฆ์แห่งนี้ มีกิจกรรมการบวชป่าอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก เพราะพวกชาวบ้านมีจิตสำนึกรักป่าไม้ จึงไม่มีใครกล้าเข้ามาตัดไม้ในบริเวณที่พักสงฆ์ ตามการบริหารงานของประธานที่พักสงฆ์ที่สนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว โดยพิจารณาจากถ้อยคำของคุณฉัตรชัย ธนิตกุลว่า

“ส่วนใหญ่การบวชป่าที่ผมเคยเห็นจะอยู่ทางท้ายวัด จะมีต้นไม้ใหญ่ที่เขาเอาผ้าเหลืองไปมัดไว้ อย่างพวกต้นไทรนี้เขาก็มัดไว้ แต่ไม้พวกอื่นเขาไม่ได้มัดผ้าเหลืองไว้นี้สิ ในอดีตพวกชาวบ้านจึงมาตัดไม้กันหมด เหลือเอาไว้เฉพาะต้นไทรต้นเดียวโดดเดี่ยว เพราะต้นอื่นเขาไม่ได้บวชด้วย เขาก็ตัดเอาไปได้ ต้นนี้บวชก็อยู่ตรงนี้ ผ้าเหลืองมันยังติดอยู่ก็ยังไม่โดนตัด แต่ว่าโดยทั่วไปแล้วต้นไทรเขาก็ไม่ตัดกันอยู่แล้ว ถ้าต้นไม้ก้อนนั้นเขาก็ตัดหมด แต่โดยพื้นที่รอบวัดนี้ ไม้ทุกชนิดไม่มีการตัดแน่นอน เพราะคนเข้ามาในวัด ทุกคนเขาก็รู้แล้วว่า ต้นไม้ในวัดนี้ใครจะมาตัดโดยพลการไม่ได้ คนรอบๆ วัดเขาจะเข้าใจกัน”^{๔๓}

สรุปความว่า บทบาทด้านความเป็นผู้นำในการบริหารจัดการกิจการภายในวัดของประธานที่พักสงฆ์เจติยบรรพตนั้น เป็นไปในลักษณะที่มีการจัดกิจกรรมการปลูกป่าและบวชป่าขึ้นภายในที่พักสงฆ์ โดยการปลูกป่านั้น ทางที่พักสงฆ์จะจัดหากล้าไม้มาเอง หรืออาจจะขอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนการจัดกิจกรรมการบวชป่า ทางที่พักสงฆ์อาจจะไม่เน้นทางด้านนี้ เพราะพวกชาวบ้านมีจิตสำนึกห่วงใยและดูแลป่าไม้ของที่พักสงฆ์เป็นอย่างดี ไม่มีใครกล้าเข้ามาตัดไม้ในวัดโดยพลการ ทำให้ทางที่พักสงฆ์ไม่มีความจำเป็นต้องจัดกิจกรรมนี้ ส่วนในเรื่องการดูแลรักษาต้นไม้ภายในที่พักสงฆ์ถือเป็นหน้าที่ของพระและเถระภายในที่พักสงฆ์ที่ต้องช่วยกันรดน้ำและดูแลต้นไม้ให้มีความสมบูรณ์อยู่ต่อไป

๓) บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์

ที่พักสงฆ์เจติยบรรพตได้มีการประชาสัมพันธ์บอกกล่าวให้ชาวบ้านมาปลูกป่า โดยใช้ลักษณะการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก ในเรื่องนี้สละ เนียมเตียง ได้กล่าวไว้ว่า

“การประชาสัมพันธ์ของวัดเป็นลักษณะของปากต่อปาก กรรมการวัดก็จะไปบอกพวกชาวบ้าน โดยปรึกษากับทางผู้ใหญ่ คือ คุยกับทางอาจารย์ท่านก่อนว่า จะปลูกป่าแล้วนะ หรือจะ

^{๔๒} สัมภาษณ์พระมหาประกาศิต กิตติโก (ขำนาญพุด), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๔๓} สัมภาษณ์นายฉัตรชัย ธนิตกุล, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

ทำอะไรในวัดก็จะบอกต่อกันไป บางครั้งท่านก็เทศน์สั่งสอน เทศน์ถึงบุญบาป แล้วก็เทศน์ถึงความสำคัญของป่าไม้ ท่านบอกว่าป่าไม้นี้มันต้องรักษาไว้ ไม่อย่างนั้นต้นน้ำ ลำธาร มันก็ไม่มี การปลูกป่าเป็นบุญ การตัดไม้ทำลายป่าเป็นบาป”^{๔๔}

นอกจากการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากแล้ว ทางที่พัทลุงยังจัดให้มีกิจกรรมพิเศษ โดยนำเด็กในโรงเรียนมาช่วยเหลือด้านการปลูกป่า หรือหน่วยงานต่างๆ เช่น ทหาร ป่าไม้ ก็มีกิจกรรมร่วมด้วยจากการประชาสัมพันธ์ของที่พัทลุง ดังถ้อยคำของฉัตรชัย ธนิตกุลว่า

“เวลาปลูกก็จะเป็นเครือข่ายศรัทธาของญาติโยมที่เข้าวัด สมมติวัดเราปลูกป่านะ หลวงพ่อก็จะประชาสัมพันธ์ว่า วันพระหน้าเรามาช่วยกันปลูกนะ พวกชาวบ้านก็จะมาช่วยกัน อาจจะมีวันพิเศษบ้าง เช่น โรงเรียนเอาเด็กมา ทหารและป่าไม้จะมาร่วมด้วยอะไรทำนองนี้ ถือเป็นกรณีพิเศษของทางวัด”^{๔๕}

จะสังเกตได้ว่า การประชาสัมพันธ์ของทางที่พัทลุงนี้ จะผ่านทาง การเทศน์สอนในวันสำคัญ โดยผู้เทศน์เป็นหลักก็คือประธานที่พัทลุงแห่งนี้เอง อีกทั้งผู้คนที่เดินทางเข้ามาในที่พัทลุง ยังได้พบกับป้ายประชาสัมพันธ์ถึงการอนุรักษ์การปลูกป่าที่มีการจัดทำขึ้นส่วนหนึ่ง และได้รับการสนับสนุนจากกรมอุทยานฯ อีกส่วนหนึ่ง ตามคำพูดที่ประทีป พวงเครือ ผู้ใหญ่บ้านได้กล่าวไว้ว่า

“วัดทุกวัดที่อยู่ในโครงการพุทธอุทยาน จะมีการปลูกป่ากันหมดเลย ที่นี้ก็จะติดป้ายไว้เลย จนมีการปลูกป่าแน่นไปหมด พอถึงวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ ทางวัดก็ปลูกป่าเพิ่มอีก พื้นที่วัดมีแคไหน ก็จะไปปลูกเพิ่มไปเท่านั้นเป็นปีๆ ไป ผมเห็นลักษณะการบอกผ่านการเทศน์ เขตวัดห้ามตัดไม้ ถือเป็นเขตอภัยทาน โดยติดตั้งเป็นป้ายที่วัด ส่วนใหญ่ที่ทุกวัดจัดทำ คือ การห้ามตัดไม้ และห้ามล่าสัตว์ในเขตวัด”^{๔๖}

ความคิดเห็นข้างต้นนี้ มีความสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้อาวุโส หรือคุณชุตินเสวร์ นุตเดชานันท์ ที่ได้อธิบายถึงป้ายประชาสัมพันธ์ของทางที่พัทลุงไว้ว่า

“มีทั้งการเชิญชวน มีทั้งป้าย แล้วก็วันอุโบสถหรือวันสำคัญทางศาสนาเนี่ย มีเทศน์แล้วก็มีการสอนเรื่องประโยชน์ของต้นไม้มีอะไรๆ บ้าง แล้วก็มีการชักชวนให้ลงมือไปทำด้วยตัวเองเลย อย่างมีบางวัดไปทำฝายชะลอน้ำด้วยกัน หรือหลายวัดก็ช่วยกันทำ แล้วให้ครูอาจารย์ที่อยู่ในแถวนั้น หรือโรงเรียนตั้งแต่ชั้นประถม มัธยม ให้มาช่วยกันทำเลย บางทีนัดกันมาอาทิตย์นี้อาทิตย์นั้น มากันวันหยุดบ้าง วันที่มีกิจกรรมอะไรพวกนี้ มาช่วยกันทำ ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีนะ”^{๔๗}

^{๔๔} สัมภาษณ์นายสละ เนียมเตีย, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์นายฉัตรชัย ธนิตกุล, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๔๖} สัมภาษณ์นายประทีป พวงเครือ, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๔๗} สัมภาษณ์นายชุตินเสวร์ นุตเดชานันท์, เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

สรุปความว่า บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ของที่พักระงษ์เจดีย์บรรพตจะเป็นไปในลักษณะการบอกญาติโยมที่อยู่ในบริเวณใกล้ที่พักระงษ์แบบปากต่อปาก หรือใช้ในลักษณะการเทศน์บอกกล่าวในช่วงวันพระหรือวันสำคัญที่ญาติโยมมาที่ที่พักระงษ์กันหลายคน ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ได้ผลเป็นอย่างดี เพราะทุกคนที่มาในที่พักระงษ์ จะได้ยินท่านเจ้าความประสงค้อย่างชัดเจน อีกช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ที่ได้ผลดี คือ การมีป้ายประชาสัมพันธ์ภายในที่พักระงษ์ เพื่อเป็นการเตือนใจผู้คนที่เข้ามาในที่พักระงษ์ให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของป่า และโทษภัยของการตัดต้นไม้ทำลายป่าด้วย

๔) บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน

ที่พักระงษ์เจดีย์บรรพตนี้ มีบทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน โดยการขอกล้าไม้จากหน่วยงานของภาครัฐ เมื่อได้กล้าไม้มาแล้ว จะทำการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านใกล้เคียงมาช่วยกันปลูกป่า ถือเป็นการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนโดยมีสื่อกลางผ่านทางที่พักระงษ์ ดังถ้อยคำของคุณธำนิษฐ์ บุญน้อม ที่ว่า

“หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนกล้าไม้ หน่วยงานป่าไม้ที่ใกล้กับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ น้ำ ภาชี ก็ให้ความร่วมมือและดูแลวัดในพื้นที่ด้วย โดยสนับสนุนทั้งแรงงานและแรงใจ รวมไปถึงกล้าไม้ด้วย ส่วนประชาชนก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี บางวัดถ้าอยู่ในเขตชุมชน ชาวบ้านก็จะมาช่วยกันดี แต่บางวัดอยู่ในเขตลึก นานๆ ที่จะมีคนเข้าไป เลยทำให้ต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ทำให้นานๆ จึงจะมีกิจกรรมสำคัญสักครั้ง”^{๔๘}

ในเรื่องการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนนี้ ถือเป็นเรื่องที่ผู้นำที่พักระงษ์เจดีย์บรรพตต้องจากภาครัฐเป็นอย่างมาก เพราะต้องการให้ประชาชนได้รับความรู้อย่างถูกต้องจากหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนจะได้นำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพที่ถูกต้องต่อไปอนาคต ดังคำพูดที่ท่านประธานที่พักระงษ์เจดีย์บรรพตกล่าวไว้ว่า

“หน่วยงานรัฐบาลให้ความรู้กับเขาน้อยไป ควรที่จะจัดอบรมถึงผลกระทบที่เขาจะได้รับในชีวิตประจำวันของเขา เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ แล้วก็สิ่งที่เขาได้รับประจำวัน เช่น ยาฆ่าแมลง นี่ มันก็เกี่ยวกับหน่วยงานเกษตรเหมือนกันนะ ก็น่าจะมีโครงการที่จัดอบรมรักษาความปลอดภัยให้กับคนในพื้นที่ด้วย

เรื่องของเทคนิคบางอย่าง ต้องให้ผู้รู้หรือวิทยากรที่ท่านเป็นผู้รู้จริงๆ มาอธิบาย และมาชี้ให้เห็นผลได้ ผลเสีย ในการที่เขาจะต้องใช้แผ่นดินผืนนี้ในการประกอบอาชีพ และเขาควรจะรักษาบริเวณโดยรอบที่อยู่ของเขายังไง เพื่อให้เขามีปัจจัยในการประกอบอาชีพได้สมบูรณ์หน่อย

^{๔๘} สัมภาษณ์นายธำนิษฐ์ บุญน้อม, เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

เพราะการทำลายอะไรลงไป มันเกิดจากความไม่เข้าใจนี่แหละ ถ้าเขาเห็นว่าสิ่งนี้นั้นสำคัญกับการดำรงชีวิตของเขานะ สักวันหนึ่งเขาก็จะต้องหวงแหนและรักษามันเอง”^{๔๙}

สรุปความว่า บทบาทด้านการประสานงานระหว่างภาครัฐกับประชาชนของที่พักสงฆ์เจติยบรรพตนี้ เป็นไปในลักษณะการขอให้หน่วยงานภาครัฐช่วยจัดหากล้าไม้มาให้กับทางที่พักร้างสงฆ์ เมื่อทางที่พักร้างสงฆ์ได้รับกล้าไม้แล้ว ก็จะขอแรงงานจากพวกชาวบ้านและญาติโยมให้มาช่วยกันปลูกป่าต่ออีกทีหนึ่ง ที่พักร้างสงฆ์จึงถือเป็นตัวกลางที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับชาวบ้านเป็นอย่างดี ทั้งนี้สิ่งที่ทางประธานที่พักร้างสงฆ์ต้องการจากภาครัฐเป็นอย่างมากคือ ต้องการให้ภาครัฐจัดหาวิทยากรผู้มีความรู้มาชี้แนะและอธิบายให้ชาวบ้านมีความรู้ในการปลูกป่าและดูแลที่ทำกินของตนเองอย่างถูกต้อง เพราะถ้าพวกชาวบ้านทำไปอย่างผิดวิธี จะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี

๕) บทบาทด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ที่พักร้างสงฆ์เจติยบรรพตนี้ ดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามแนวพระราชดำริอย่างสม่ำเสมอ ดังคำพูดของอัญชลี สมทอง ที่ว่า “เขาจะมีวันปลูกป่าแห่งชาติใช่ไหม รู้สึกราวจะเป็นวันวิสาขบูชา ซึ่งถือเป็นวันต้นไม้แห่งชาติ ที่เขาให้ทุกวัดจัด แล้วประชาชนมาร่วมกันปลูก จะเป็นช่วงต้นเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงฤดูฝน”^{๕๐}

อย่างไรก็ดี การปลูกป่าตามวันสำคัญ เช่น วันพ่อ หรือวันแม่ นั้น เป็นแค่ช่วงเริ่มต้นของการสร้างที่พักร้างสงฆ์แห่งนี้ เมื่อระยะเวลาผ่านไป ทางที่พักร้างสงฆ์มีป่าไม้ในบริเวณที่พักร้างสงฆ์ขึ้นมาอย่างหนาแน่นแล้ว กิจกรรมดังกล่าวก็เริ่มมีการจัดที่น้อยลงตามลำดับ ดังความคิดเห็นของพระอาจารย์ศรีธัญ ปกภูธนาโณ (หมื่นชำนาญ) ที่ว่า

“ปกติช่วงก่อนนะ จะมีการปลูกป่าช่วง ๑๒ สิงหาคม ๕ ธันวาคม ก็เอาชาวบ้านมาช่วยกันมาปลูก ช่วงหลังมาชาวบ้านก็ต้องประกอบอาชีพ ก็ยากที่จะเอาพวกเขา来ช่วยเหลือเหมือนเมื่อก่อนได้ เพราะแต่ก่อนนั้นชาวบ้านเขาปลูกไร่กัน ทำให้มีเวลาว่างเยอะ มาช่วงหลังนี้พวกชาวบ้านเขาเปลี่ยนจากพืชพวกนี้ มาเป็นพวกพืชล้มลุกอย่างผักกาดและต้นหอม พืชพวกนี้มันใช้เวลาเร็ว คราวนี้แรงงานจึงมีน้อยลง ก็เลยไม่ค่อยมีการจัดโครงการอีก จะมีก็แต่กรมป่าไม้นี้แหละ ที่มาทำโครงการของเขา ช่วงหลังๆ จึงเป็นกรมป่าไม้มาจัดทำโครงการปลูกป่ากัน

เจ้าหน้าที่ป่าไม้จะคอยมาร่วมมือช่วยกับทางวัด โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเป็นผู้ดำเนินการเสียส่วนใหญ่ แล้วทางวัดก็จะเป็นผู้ให้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการปลูกป่าและการทำฝาย แต่ถ้าเป็นสมัยก่อนทางวัดก็จะดำเนินการเองทั้งหมด ที่เป็นอย่างนี้เพราะในสมัยก่อนยังไม่มีโครงการ

^{๔๙} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรีธัญ ปกภูธนาโณ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๐} สัมภาษณ์นางอัญชลี สมทอง, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

พุทธอุทยาน ตอนนั้นก็ต้องจัดทำกิจกรรมกันเองทั้งในช่วง ๑๒ สิงหาคม ๕ ธันวาคม จะต้องมีการปลูกต้นไม้ถวายเป็นประจำ พอกรมป่าไม้มีโครงการแล้ว ทางวัดก็สนับสนุนโดยการให้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมมากกว่า”^{๕๑}

การเข้ามาช่วยเหลือวัดของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ทำให้วัดมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และการช่วยเหลือในลักษณะนี้ของกรมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นการเข้ามาช่วยเหลือเอง โดยทางวัดไม่ได้ออกปากร้องขอ ตรงกับคำพูดที่สละ เนียมเตียง ได้กล่าวไว้ว่า “ถ้ามีกิจกรรมอะไร กรมป่าไม้เขาก็มาช่วย โดยกรมป่าไม้จะไม่เข้ามาเอง ไม่ต้องบอก เขาจะรู้ว่าเราต้องการการปลูกป่าเอง”^{๕๒}

จากความคิดเห็นข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หน่วยงานของรัฐก็ใส่ใจ คอยติดตามความคืบหน้าและใส่ใจว่าแต่ละที่ที่พักสงฆ์ มีความต้องการในการปลูกป่ามากน้อยแค่ไหน ซึ่งตรงกับคำพูดของฉัตรชัย ธนิตกุล ที่ว่า “บางที่เจ้าอาวาสขอต้นไม้หรือพันธุ์ไม้มาจากภาครัฐบ้าง พอ ผอ.โรงเรียนมาทำบุญก็จะบอกไปว่า “โยมเดี๋ยวอาตมาจะปลูกต้นไม้ ไปเรียกเด็กมาช่วยปลูก” เป็นลักษณะอย่างนี้คือ ไม่มีการไปทำโครงการ เพียงแต่รู้แล้วช่วยบอกกันต่อไป”^{๕๓}

จะเห็นได้ว่า ภาครัฐให้ความช่วยเหลือทางที่พักสงฆ์ ด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ เข้ามาช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามจะพบว่า บุคคลที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของทางวัดอย่างเต็มตลอดกลายเป็นผู้นำระดับท้องถิ่น เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ใกล้ชิดกับที่พักสงฆ์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของที่พักสงฆ์ทุกอย่าง ตรงกับคำของคุณชุตินันท์ นุตเดชานันท์ ที่ว่า “หน่วยราชการอื่นที่เข้ามาช่วยเหลือก็มี อย่างเช่น ครูอาจารย์ของโรงเรียน กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านระดับผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่จะช่วยเหลือเต็มที่เสมอ ถือเป็นเรื่องที่ดีมากๆ ”^{๕๔}

สรุปความว่า บทบาทด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น ทางที่พักสงฆ์ได้รับการสนับสนุนเรื่องกล้าไม้จากหน่วยงานภาครัฐ คือ กรมอุทยานฯ เป็นอย่างดี ทางที่พักสงฆ์มีหน้าที่ในการสนับสนุนด้านพื้นที่ในการปลูกป่าให้กับหน่วยงานราชการ และเมื่อที่พักสงฆ์มีกิจกรรมต่างๆ เช่น วันพ่อ หรือวันแม่ พวกชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงวัด ภายใต้การนำของผู้ในระดับท้องถิ่นต่างๆ เช่น กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ก็จะช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของทางวัดอย่างเต็มที่ ทำให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปได้เป็นอย่างดี

^{๕๑} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรัณย์ ปกฏธนาโณ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๒} สัมภาษณ์นายสละ เนียมเตียง, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๓} สัมภาษณ์นายฉัตรชัย ธนิตกุล, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๔} สัมภาษณ์นายชุตินันท์ นุตเดชานันท์, เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

๖) บทบาทด้านการแก้ปัญหาและป้องกันภัยธรรมชาติ

ที่พัทลุงซึ่งเจดีย์บรรพตประสบภัยธรรมชาติเพียงชนิดเดียว นั่นคือ ไฟไหม้ป่า เรื่องนี้ถือเป็นปัญหาสำคัญที่พัทลุงประสบอยู่เป็นประจำทุกปี ดังถ้อยคำของพระอาจารย์ศรีธัญ ปภุคฺชนาโณ (หมื่นชำนาญ) ที่ว่า

“ภัยธรรมชาติที่มีชนิดเดียว คือ ไฟไหม้ป่า เราก็คงทำทางเท่าที่ทำได้นะ เพื่อป้องกันไม่ให้ไฟมันข้าม โดยช่วงแรกๆ ก็ทำกันเอง แต่ตอนนี้มีกรมป่าไม้เข้ามาช่วยแล้ว ๒-๓ ปีผ่านมาก็ถือว่าดีขึ้นมาก ปัญหาไฟป่าจะมีในช่วงหน้าแล้งเท่านั้น เราก็คงทำการกันไฟเป็นบางส่วน ส่วนไหนที่มันเหนือกว่าแนวเรา ก็ต้องปล่อยไป”^{๕๕}

สำหรับการป้องกันไฟป่าที่เกิดขึ้นประจำในบริเวณที่พัทลุงนั้น พระอาจารย์ศรีธัญ ปภุคฺชนาโณ (หมื่นชำนาญ) ได้อธิบายถึงวิธีการป้องกันไฟป่าที่ทางที่พัทลุงจัดทำเป็นประจำให้ทราบเพื่อให้เข้าใจถึงขั้นตอนการป้องกันไฟป่า ดังนี้

“เราจะเอาไม้กวาด ไปกวาดตามทางในป่าไว้ ถ้ามีต้นไม้งาม ก็ให้อ้อมมันไป แล้วกวาดเป็นทางไว้พอที่เราจะไปได้ พอไฟมาก็ต้องไปนั่งเฝ้าไว้ด้วย โดยส่วนมากไฟป่าจะมากกลางคืน ส่วนกลางวันถึงไฟป่ามา เราก็ไม่เห็นอยู่แล้ว มันอยู่กับคนละจุด ถ้าจุดไหนไฟเข้าใกล้เรา มา ก็จะคอยกันไฟไม่ให้มันข้ามมา พอไฟไหม้หมดเชื้อที่เราทำไว้ มันก็จะมอดไปเอง ถึงช่วงที่ไฟมาจริงๆ พระก็จะออกไปช่วยกันก่อน แต่ช่วง ๒-๓ ปีมานี้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขาจะเอาพนักงานมาทำทางกันไฟไว้ให้ พอไฟมาก็จะมีแรงงานพระนี่แหละ ที่จะคอยมากวาดตามทาง ดูแลเพื่อไม่ให้มันมีเศษวัชพืชเศษใบไม้ต่างๆ ที่จะเป็นเชื้อของมัน ส่วนระยะกว้างที่กวาดก็ประมาณวาหนึ่ง หรือ ๓-๔ เมตร แต่กรมป่าไม้เข้ามาทำให้กว้างขึ้น คือ กว้างกว่า ๒-๓ วา พอมีคนมาตรวจแก่ ก็จะมีการทำใหม่ให้กว้างกว่าเดิม ส่วนที่กว้างไม่พอ ก็ต้องทำใหม่”^{๕๖}

ในเรื่องการป้องกันไฟป่านี้ วายุกฤษ ศรีสุนนท์ พนักงานพิทักษ์ป่าระดับ ส.๒ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๓ (บ้านโป่ง) ได้อธิบายจากประสบการณ์ที่พบเจอไฟป่าเป็นประจำอยู่ทุกปีว่า

“อันดับแรกก็เริ่มตั้งแนวก่อน พอตั้งแนวเสร็จก็ตั้งทีม ไม่อย่างนั้นเกิดไฟป่าขึ้นมาจะลำบาก ส่วนตัวที่เคยทำมา ทำให้รู้ว่า เราต้องอยู่ทางหางไฟให้ได้ อย่าไปอยู่ทางหัวไฟ เพราะหัวไฟจะอยู่ไม่ได้ เพราะไฟมันแรงมาก หลักๆ แล้วจะจัดการเรื่องไฟอยู่ ๒ แบบ คือ ทำแนวกันไฟ กับจุดไฟรับ แต่ก่อนจุดไฟรับ เราต้องทำแนวกันไฟก่อน การทำอย่างนี้ได้ ทุกอย่างต้องมีการวางแผนล่วงหน้าก่อน ประึกษากันว่า จะทำการป้องกันระดับไหน และควรมีความกว้างขนาดไหน จากที่เคย

^{๕๕} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรีธัญ ปภุคฺชนาโณ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๖} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรีธัญ ปภุคฺชนาโณ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

ทำ ก็จะเริ่มจากการแนะนำให้พระอาจารย์ทำก่อน โดยการกวาด ๒ ด้านเข้าหากัน เขาเรียกว่า แนวดำ คือ กวาดเข้ามาหากันแล้วค่อยจุดไฟตรงกลาง เพราะการทำแนวดำด้วยการกวาด ๒ ด้านเข้าหากัน จะทำให้มีพื้นที่กว้าง แต่ถ้ากวาดแนวเดียว มันก็จะแคบเกินไป ถ้าแคบเกินไป ไฟจะข้ามฝากมาได้ พอเวลาลมกรรโชกที่ ไฟมันจะโดดข้ามขึ้นข้างบน โดยเฉพาะไฟบางกองที่แห้งๆ ไฟมันจะขึ้นข้างบนแล้วอาศัยลมพัดพาไฟให้โดดข้ามมาอีกฝากหนึ่ง ถ้าอย่างนี้จะเป็นอันตรายได้”^{๕๗}

จากข้อคิดเห็นข้างต้นนี้ ตรงกับคำพูดของคุณชุตินเสวร์ นุตเดชานันท์ ที่ระบุถึงปัญหาไฟป่าที่มีมาอย่างยาวนานไว้ว่า

“ส่วนใหญ่แล้วในช่วงหน้าแล้ง วัดในป่าจะมีปัญหาเรื่องไฟป่า และจะมีเกือบทุกวัด แม้กระทั่งทางอีสานก็มีปัญหาด้านไฟป่าทุกหน้าแล้งเหมือนกัน ถ้าพื้นที่บางแห่งอยู่ห่างไกล หรือพระอยู่ไกลจากชาวบ้านมาก พระก็ต้องออกไปดับไฟป่าเอง บางพื้นที่มีพระอยู่ ๑-๒ องค์ ก็ต้องช่วยกันดับไฟป่าถึงเช้าเลย ทำให้บางองค์เป็นลมไปเลยก็มี แต่ถ้ามีชาวบ้านอยู่ใกล้ๆ ชาวบ้านก็จะช่วยเหลือเต็มที่ บางพื้นที่ตั้งเป็นชมรมเลยก็มี โดยตั้งเป็นชมรมช่วยกันดูแลป่า จริงๆ แล้ว ป่าก็เหมือนกับตู้เย็นดีๆ นี่เอง ที่มีของกินอยู่เยอะเยอะเต็มไปหมด ถ้าจัดการมันให้ดี ในชุมชนแถวนั้นก็จะมีเจริญ และบุคคลผู้เป็นศูนย์รวมใจในเรื่องราวเหล่านี้ได้ ก็ต้องเป็นพระเท่านั้น เพราะพระพูดอะไร ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะเชื่อถือ”^{๕๘}

เมื่อทางที่พักระวังต้องประสบกับเหตุการณ์ไฟป่าเป็นประจำอยู่ทุกปี จึงเกิดความสงสัยว่าที่พักระวังมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการดับไฟป่าหรือไม่ ก็ได้ทราบถึงเรื่องนี้จากคำพูดของฉัตรชัย ธนิตกุล ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ทางวัดก็มีเครื่องมือดับไฟด้วย มีเครื่องเป่าใบไม้ มีการวางแผนเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ อยู่เสมอๆ เป็นการเตรียมการไว้ล่วงหน้า อย่างสมมติว่าพอเข้าฤดูหนาว จะต้องช่วยกันทำแนวกันไฟ โดยใช้ลมเป่าแทนการใช้ไม้กวาด แต่จะใช้ไม้กวาดก็ได้ เพียงแต่มันจะช้ากว่าการใช้ลมเป่าแค่นั้นเอง ในการดูแลเรื่องนี้ ปกติก็เป็นการร่วมมือกันของทุกฝ่าย โดยมีพระเณรเป็นกำลังหลัก”^{๕๙}

ส่วนสาเหตุของไฟป่าที่เกิดขึ้นทุกปีนั้น นอกจากมีสาเหตุมาจากภัยธรรมชาติแล้ว ยังมีสาเหตุที่เกิดจากฝีมือของมนุษย์ด้วย ดังถ้อยคำที่พระอาจารย์ศรีณย์ ปกฏจนาโณ (หมื่นชำนาญ) ได้กล่าวไว้ว่า

“บางทีก็ไม่แน่ใจนะ ไม่รู้สาเหตุเหมือนกันว่ามันไหม้เองโดยธรรมชาติได้ยังไง แต่อีกสาเหตุหนึ่งก็มาจากพวกหาผักหวานในป่า หรือเผาป่าให้มันแตก ตรงนี้ถือเป็นความเชื่อของเขา และ

^{๕๗} สัมภาษณ์นายวายุภุช ศรีสุนนท์, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๘} สัมภาษณ์นายชุตินเสวร์ นุตเดชานันท์, เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๙} สัมภาษณ์นายฉัตรชัย ธนิตกุล, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

พวกที่เผาป่าทุกวันนี้ ก็ฝีมือคนไทยนี่แหละ ไม่ใช่พวกคนกระเหรี่ยงนะ พวกกระเหรี่ยงเขาจะไม่จุดไฟ เขาจะหากินตามธรรมชาติของเขา”^{๖๐}

สรุปความว่า บทบาทด้านการแก้ปัญหาและป้องกันภัยธรรมชาติของที่พักสงฆ์เจตียบรรพตนั้น จะมีปัญหาหลักๆ มาจากไฟป่า ที่พักสงฆ์จะต้องประสบปัญหานี้อยู่ทุกปี โดยไฟป่าจะมาในช่วงหน้าแล้ง ทำให้ที่พักสงฆ์มีการวางแผนร่วมกันกับชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จัดทำแนวกันไฟในช่วงหน้าหนาวของทุกปี เพื่อเป็นการป้องกันไฟป่าที่อาจจะเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ ยังได้มีการชักชวนวางแผนในการดับไฟป่าอยู่เป็นประจำอีกด้วย ทางที่พักสงฆ์ได้มีอุปกรณ์เครื่องป้องกันดับไฟป่าอยู่ภายในที่พักสงฆ์ เพื่อเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการดับไฟป่า และเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ขึ้น ทางที่พักสงฆ์ได้เกณฑ์พระภิกษุและชาวบ้านใกล้เคียงมาช่วยเหลือกันดับไฟป่าเป็นอย่างดี

๗) บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกป่า

ปัญหาด้านการบุกรุกป่าของที่พักสงฆ์เจตียบรรพตนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาในอดีต กล่าวคือ ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีวัดและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่นี้ บางครั้งพวกชาวบ้านก็แอบเข้าไปลักลอบตัดไม้บ้าง หาของป่าบ้าง ดังคำพูดของสละ เนียมเตียง ที่ระบุว่า “ตอนนั้นกรมป่าไม้ยังไม่มา ผมขึ้นไปบนภูเขานั้น และได้ตัดไม้มาทำเสา”^{๖๑}

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ ที่พักสงฆ์เจตียบรรพตได้มีการป้องกันการบุกรุกป่าอย่างแข็งขัน อีกทั้งได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้อีกทางหนึ่ง ทำให้ปัญหาด้านการบุกรุกป่าไม่ลดน้อยลง ดังถ้อยคำของพระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูจนโถ (หมื่นชำนาญ) ที่ว่า

“ส่วนมากจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่เข้าไปตรวจอยู่แล้ว บางครั้งถ้าเราเจอผู้บุกรุกเอง ก็จะเตือนด้วยตนเองบ้าง แจ้งทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้บ้าง ทางกรมป่าไม้ได้ให้ความช่วยเหลือมาอีกทางหนึ่ง เราแค่คอยแจ้งให้รู้เขาว่า มีคนขึ้นไปเท่านั้น ประสานไปก็พอ ที่เหลือเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ แต่เขตพื้นที่บริเวณนี้ มันไม่มีต้นไม้ใหญ่ ก็เลยไม่มีปัญหาเรื่องนี้สักเท่าไร

ปัจจุบันนี้ ยังมีพวกชาวบ้านแอบลักลอบขึ้นไปหาของป่าหรือหาหน่อไม้อยู่บ้าง อันนี้ไม่ว่าอะไร เพราะเป็นของเล็กน้อย ไม่ใช่ทำการค้าอะไร แต่ถ้าในพื้นที่วัด ไม่มีใครกล้าเข้ามาทำอะไรแบบนี้”^{๖๒}

สำหรับการป้องกันการบุกรุกป่านั้น คุณชุตินเศวร์ นุตเดชานันท์ ได้ให้ความเห็นว่าสาเหตุที่ปัญหาการบุกรุกป่าลดน้อยลง ก็เพราะมีพระเข้ามาอยู่พื้นที่ของป่า ดังคำพูดที่ว่า

^{๖๐} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูจนโถ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๑} สัมภาษณ์นายสละ เนียมเตียง, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๒} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูจนโถ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

“พระท่านมีความเข้าใจพื้นที่เป็นอย่างดี ชาวบ้านบางคนตัดไม้ไปใช้ แต่ไม่ได้เอาไปขาย พระท่านก็จะเฉยๆ ไม่ได้ว่าอะไร จริงๆ แล้วท่านก็ทำหน้าที่เหมือนเวรยามเฝ้าป่า รักษาระวังป่า ส่วนตัวคิดว่า มีพระดีกว่ามีหน่วยป้องกันเสียอีก เพราะว่าหน่วยป้องกันนี้ต้องจ้างนะ แต่พระไม่ต้องจ้างเลย พระนี้ให้ชาวบ้านช่วยดูแลก็ไม่ต้องจ้างชาวบ้านด้วย เพราะชาวบ้านทำด้วยความจริงใจ เต็มใจ ทำให้พวกชาวบ้านทำงานแบบจิตอาสาไปด้วย”^{๖๓}

การลักลอบตัดต้นไม้มีสำหรับพวกชาวบ้านเท่านั้น ในส่วนของพระภิกษุในที่พักสงฆ์เจติยบรรพตนั้น ไม่มีท่านใดทำการลักลอบตัดไม้อย่างเด็ดขาด เพราะมีความเกี่ยวข้องกับพระวินัยบางประการอยู่ ดังถ้อยคำที่พระมหาประกาศิต กิตติโก (ชำนานูพุด) ได้กล่าวไว้ว่า “สำหรับต้นไม้ที่ล้มไปแล้ว ตายไปแล้ว ถ้ามันขวางทาง ก็อาจต้องช่วยกันจัดการดูแล แต่ถ้ามันยังไม่ตาย เราจะไม่ทำอะไรกับมันเด็ดขาด จะช่วยกันดูแลมันมากกว่า เรื่องนี้เป็นไปตามคำสั่งของท่านอาจารย์ และเป็นไปตามพระวินัยด้วย”^{๖๔}

สรุปความว่า บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกป่าของที่พักสงฆ์เจติยบรรพตนั้น ไม่มีปัญหาในเรื่องนี้นัก เพราะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ป่าไม้คอยช่วยตรวจตราดูแลพื้นที่ป่าไม้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้ลดน้อยลง ทั้งนี้สาเหตุหลักที่มีการลักลอบตัดไม้ลดน้อยลงก็เพราะว่า มีพระสงฆ์เข้ามาอยู่ในพื้นที่บริเวณป่าไม้ ทำให้พวกชาวบ้านเกิดความละอายใจและเกรงกลัวต่อบาป ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันป่าไม้บริเวณวัดจึงมีหนาแน่นและมีความร่มรื่นเป็นอย่างดี

๔) บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า

ที่พักสงฆ์เจติยบรรพตมีการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า โดยทางประธานสงฆ์ได้ติดต่อขอความช่วยเหลือไปทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ให้เข้ามาช่วยดูแลเรื่องการตัดไม้ในบริเวณวัดอยู่อย่างสม่ำเสมอ ดังคำพูดที่วายุภุช ศรีสุนนท์ ได้กล่าวไว้ว่า

“พวกไปตัดไม้ตรงๆ ไม่มีในแถวนี้แล้ว อย่างในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชีนี้ไม่มีแล้ว จะมีก็แต่พวกชนกลุ่มน้อยทั้งหลายที่ยังตัดไม้อยู่ ส่วนมากจะอยู่ในป่าลึก ถ้าเราไปเจอเข้า ก็ต้องยึดของเขามาให้กับทางหน่วยงาน ทำให้พวกเขาต้องเข้าไปทำกันข้างในลึกๆ แต่พวกนี้ทำงานกันเร็ว เคลื่อนที่เร็ว ค้นหาตัวได้ยาก บางทีค้นหาทั้งวันก็ไม่เจอ ขนาดมี GPS ยังค้นหาไม่เจอ

^{๖๓} สัมภาษณ์นายชุตินเศวร์ นุตเดชานันท์, เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๔} สัมภาษณ์พระมหาประกาศิต กิตติโก (ชำนานูพุด), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

ส่วนปัญหาเท่าที่ผ่านมา ๑ ปีที่ ยังไม่พบ ไม่มีเลย ขนาดตรวจตราตลอด แต่ล่าสัตว์ยังมีอยู่บ้าง จับไม่ได้สักที พวกมันไม่เกรงกลัวเจ้าหน้าที่ แถมทำงานกันรวดเร็วมาก”^{๖๕}

ในเรื่องนี้ถือว่า หน่วยงานราชการมีบทบาทเข้ามาช่วยเหลือทางที่פקสงฆ์ได้เป็นอย่างดี ทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจเรื่องระบบนิเวศมากยิ่งขึ้น ดังคำพูดที่ ฉัตรชัย ธนิตกุล ได้กล่าวไว้ว่า “ส่วนงานราชการในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ถือเป็นหน่วยงานหลักที่สร้างความเข้าใจในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกปลูกป่า ทำฝาย และป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อสร้างระบบนิเวศที่ดีให้กับป่าไม้ ประเทศชาติ และวัดด้วย”^{๖๖}

สรุปความว่า บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าของที่פקสงฆ์เจดีย์บรรพตนั้น เน้นหนักไปที่การร่วมมือกันกับเจ้าหน้าที่ของทางภาครัฐ เพื่อช่วยกันตรวจสอบ และตรวจตราผู้บุกรุกเข้ามาลักลอบตัดไม้ในบริเวณที่פקสงฆ์ ซึ่งในปัจจุบันไม่มีผู้บุกรุกเข้ามาตัดไม้ในบริเวณแล้ว แต่ในภูเขาและป่าลึก ยังมีการลักลอบตัดไม้กันอยู่ โดยส่วนใหญ่เป็นพวกชนกลุ่มน้อยที่แอบเข้ามาลักลอบตัดไม้หาของป่า และล่าสัตว์ ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องคอยตรวจสอบพื้นที่บริเวณป่าอยู่เสมอ

๙) บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า

ที่פקสงฆ์เจดีย์บรรพตดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยการปลูกป่าทดแทนหรือปลูกต้นไม้ใหม่ให้มากที่สุด เพื่อเป็นการปรับปรุงสภาพพื้นที่ป่าให้มีความสมดุลมากยิ่งขึ้น ตามความคิดเห็นของพระมหาประกาศิต กิตติโก (ชำนานูพุด) ที่ว่า

“เราต้องอาศัยป่าไม้ เพราะมันให้ออกซิเจนแก่เรา ต้นไม้ก็ให้ประโยชน์กับเรา เราต้องทดแทนและคืนเขาไปบ้าง โดยการปลูกป่าทดแทนหรือปลูกใหม่ให้เยอะที่สุด บางทีในวัดจำเป็นต้องมีสิ่งก่อสร้างขึ้นมาบ้าง ก็จะทำแต่พอดี แต่เน้นไปที่การปลูกป่าหรือปลูกต้นไม้มากกว่า บางครั้งอาจมีความจำเป็นต้องตัดไม้บ้างเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยสวยงามในบริเวณวัด แต่ต้องไม่ลืมว่า จะต้องปลูกทดแทนอยู่เสมอ”^{๖๗}

การฟื้นฟูสภาพป่านี้ มีประโยชน์กับชาวบ้านโดยตรง และกิจกรรมนี้เริ่มขึ้นมาได้จากการที่พระสงฆ์เป็นผู้นำของชุมชน ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสภาพป่า และทำคุณประโยชน์ให้กับพื้นที่อยู่อาศัยของตนด้วย สอดคล้องกับคำพูดของอัญชลี สมทอง ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“รู้สึกการฟื้นฟูสภาพป่ามีประโยชน์กับชาวบ้าน เพราะวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน พอชาวบ้านได้เข้ามาที่วัด และได้ฟังพระอาจารย์ท่านเทศน์สั่งสอนแล้ว ส่วนมากชาวบ้านเขาจะ

^{๖๕} สัมภาษณ์นายวายุภุช ศรีสุนนท์, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๖} สัมภาษณ์นายฉัตรชัย ธนิตกุล, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๗} สัมภาษณ์พระมหาประกาศิต กิตติโก (ชำนานูพุด), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

เชื้อฟัง พอชาวบ้านรู้ถึงประโยชน์ของการปลูกป่า ก็จะช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของทางวัดอย่างดี พวกชาวบ้านเขาค่อนข้างจะเชื่ออย่างนี้”^{๖๘}

การปลูกป่าหรือฟื้นฟูสภาพป่านั้น ถือว่าเป็นการสร้างทรัพยากรทดแทนทางแผ่นดินให้กับอนุชนคนรุ่นหลังด้วย เป็นการส่งมอบเจตนาแห่งธรรมให้กับลูกหลานได้สืบสานกิจกรรมที่ดีและมีประโยชน์อย่างนี้ตลอดไป ดังคำพูดของฉัตรชัย ธนิตกุล ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“การปลูกต้นไม้ของวัดนี้ ต้องยอมรับว่าวัดมีกิจกรรมส่งเสริมอยู่ตลอด อีกทั้งยังมีกลุ่มธนาคารต้นไม้มาสนับสนุนด้วย กิจกรรมที่มีคนปลูกป่าเป็นจำนวนมาก ถือเป็นตัวอย่างที่ดีที่เกิดขึ้น ต้นไม้ส่วนใหญ่ที่ปลูกไปแล้ว เผลอแป็บเดียวก็เป็นต้นไม้ใหญ่แล้ว ถ้าเราคิดมาปลูกให้ลูกให้หลาน มันก็จะเป็นมรดกได้ส่วนหนึ่ง”^{๖๙}

จากความคิดเห็นข้างต้นพบว่า วัดมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ในป่า พระสงฆ์กับป่าแยกออกจากกันไม่ได้ เมื่อพระสงฆ์มาอยู่ในป่า จะก่อให้เกิดความชุ่มชื้นแก่ป่า และป่าไม่มีความหนาแน่นมากยิ่งขึ้น ดังคำพูดของสละ เนียมเตียง ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ส่วนตัวคิดว่า วัดมีความจำเป็นที่จะอยู่ในป่า เพราะว่าป่าไม่ร่มรื่นได้ก็เพราะอาศัยวัด ให้ไปดูป่าในพื้นที่ที่มีวัด จะเห็นว่า มีป่าหนาแน่นเกือบทุกวัด และวัดก็เป็นที่ยรวมของการทำบุญของชาวบ้าน เหมือนหนังเรื่องพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็อยู่ในป่า ไม่เห็นมีใครไปไล่ให้ท่านออกไปจากป่า และท่านก็ปรีณิพพานในป่า ไม่ได้ปรีณิพพานในทุ่ง ท่านไม่ได้ไปทำลายป่า มีแต่สร้างสรรค์ป่าขึ้นมา แล้วทำไมถึงได้ไม่เห็นความดีงามของพระ รัฐต้องมองว่า ที่พระมาอยู่ในป่านี้ ท่านสอนอะไร ท่านทำอะไร ท่านไม่ได้ทำลายป่า ท่านมีแต่จะสร้างป่าขึ้นมาโดยไม่ได้หวังอะไร”^{๗๐}

อย่างไรก็ดี การฟื้นฟูสภาพป่านี้ ทางภาครัฐมีความมุ่งหมายเฉพาะการปลูกป่าเท่านั้น ไม่ได้มุ่งหวังให้วัดหรือที่พักสงฆ์สร้างสิ่งก่อสร้างอยู่ในบริเวณป่าอย่างมากมาย เพราะการทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการทำลายป่า สอดคล้องกับคำพูดของคุณชุตินเสวร์ นุตเดชานันท์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ถ้าคำว่า พัฒนาคือการก่อสร้าง ทางภาครัฐมีความเห็นว่า ท่านไม่ควรจะพัฒนาในเรื่องการก่อสร้าง แต่ถ้าคำว่า พัฒนาคือปลูกให้ไม้ต้นไม้มากๆ ให้มันเป็นธรรมชาติที่ดีที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม ทางวัดต้องพัฒนาแบบนี้จึงจะถูก คือทำยังไงก็ได้ให้มีธรรมชาติ ให้เป็นอยู่ตามธรรมชาติ อย่างน้อยๆ ก็ต้องไม่ถางต้นไม้ออกไปมากนัก แต่ให้เพิ่มต้นไม้ขึ้นมา พื้นที่สีเขียวก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีกว่าแน่นอน”^{๗๑}

^{๖๘} สัมภาษณ์นางอัญชลี สมทอง, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๖๙} สัมภาษณ์นายฉัตรชัย ธนิตกุล, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๐} สัมภาษณ์นายสละ เนียมเตียง, เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๑} สัมภาษณ์นายชุตินเสวร์ นุตเดชานันท์, เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

สรุปความว่า บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่าของที่พัทสงฆ์เจติยบรรพตเป็นไปในลักษณะของปลูกป่าทดแทนป่าเก่าที่เสื่อมโทรม ทางที่พัทสงฆ์ไม่มีการตัดต้นไม้ออกไป มีแต่เพียงการปลูกต้นไม้ให้มากยิ่งขึ้น ขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทางภาครัฐที่ว่า ไม่ให้สร้างสิ่งปลูกสร้างภายในที่พัทสงฆ์มากนัก แต่ให้เน้นไปที่การปลูกต้นไม้หรือปลูกป่าให้มากที่สุด เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับป่าไม้ และเป็นมรดกทางธรรมชาติให้กับลูกหลานต่อไปในอนาคตด้วย

๑๐) บทบาทด้านการจัดหาทุน เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้

ที่พัทสงฆ์เจติยบรรพตบริหารจัดการด้านการจัดหาทุนในการอนุรักษ์ป่าไม้ได้อย่างดี ไม่มีปัญหาในเรื่องงบประมาณ ไม่เคยเรียกร้องจากภาครัฐ เพียงแต่ต้องการความช่วยเหลือบางด้านที่มีความจำเป็นต่อที่พัทสงฆ์เท่านั้น ดังถ้อยคำของพระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูษนาโณ (หมื่นชำนาญ) ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ทางวัดไม่มีปัญหาเรื่องงบประมาณที่เกี่ยวกับภาครัฐ เพราะว่าบางที่เราทำและจัดกิจกรรมเอง โดยไม่ได้สนใจว่าภาครัฐจะให้หรือไม่ให้งบประมาณ จึงไม่มีอุปสรรคด้านงบประมาณ”^{๗๒}

ส่วนพระมหาประกาศิต กิตติโก (ชำนาญพูด) ได้ให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า วัดมีส่วนช่วยให้ภาครัฐประหยัดงบประมาณไปได้อีกมาก เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม ถือเป็นผลสำเร็จของโครงการพุทธอุทยาน ดังคำพูดที่ว่า

“นอกจากกิจกรรมที่เข้ามาทั้งหมด เรื่องแนวกันไฟ เรื่องปลูกป่า และเรื่องเทศน์สั่งสอนญาติโยม ก็ถือเป็นแนวทางการปัญหานะ ส่วนตัวมองว่าที่ตั้งของวัดถือเป็นสมรภูมิอย่างหนึ่ง เป็นเหมือนด่านหรือจุดปราการที่จะไม่ให้คนบุกรุกทำลายป่า ตรงนี้ต้องถือว่าเป็นการช่วยลดงบประมาณของภาครัฐ หน่วยพิทักษ์ป่าแต่ละหน่วย หรือหน่วยพิทักษ์อุทยานแต่ละที่จะต้องใช้งบประมาณในการทำสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาในการบริหารคน หรือในการจ่ายเงินเดือนให้กับเจ้าหน้าที่ แต่สำหรับพระแล้ว เรามีส่วนร่วมโดยไม่ได้ใช้งบประมาณของรัฐในการดูแลป้องกันแม้แต่หน่อยเลย เชื่อว่าสิ่งนี้คือจุดสัมฤทธิ์ผลของหน่วยงานรัฐที่สนับสนุน หรือก็คือโครงการพุทธอุทยานนี่เอง”^{๗๓}

สรุปความว่า บทบาทด้านการจัดหาทุนเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ของที่พัทสงฆ์เจติยบรรพตนั้น ที่พัทสงฆ์ไม่ได้มีปัญหาทางด้านทุนแต่อย่างใด เพราะดำเนินกิจกรรมการปลูกป่าภายในวัดหรือที่พัทสงฆ์ด้วยตนเอง และได้รับความช่วยเหลือจากชาวบ้านและภาครัฐเป็นปกติอยู่แล้ว เมื่อที่พัทสงฆ์ต้องการให้ชาวบ้านและภาครัฐช่วยเหลือในสิ่งใด ก็บอกกล่าวและแจ้งให้กับหน่วยงานต่างๆ ได้ทราบถึงความประสงค์ของตนเอง ทำให้ที่พัทสงฆ์ไม่มีปัญหาในด้านงบประมาณเลย และการช่วยดูแลป่าไม้ของที่พัทสงฆ์นี้ยังเป็นการช่วยเหลือเรื่องงบประมาณของทางภาครัฐด้วย

^{๗๒} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูษนาโณ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๗๓} สัมภาษณ์พระมหาประกาศิต กิตติโก (ชำนาญพูด), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

๔.๔.๒ บทบาทพระสงฆ์ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ มีพระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง) เป็นประธานสงฆ์ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ ในวัดต้นสังกัดมีพระภิกษุจำพรรษา ๕ รูป และช่วงเวลาออกพรรษาไปแล้ว จะให้พระภิกษุสลับหมุนเวียนกันมาพักอาศัยเดือนละ ๑ รูป เพื่อฝึกปฏิบัติธรรมและขัดเกลากิเลสในป่าเพียงลำพัง ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ๑ รูปในที่นี่ คือ พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง) ประธานสงฆ์ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ และสำราญ พรหมคิด แม่ครัวของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ

นอกจากนี้เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และผู้นำท้องถิ่น อันประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้าน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อสอบถามถึงบทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทั้ง ๑๐ ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

๑) บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง) ประธานสงฆ์ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ ท่านเป็นผู้ชอบอยู่ป่าเป็นวัตร มีความชื่นชอบสภาพของป่า และมีความผูกพันกับธรรมชาติ ท่านเป็นพระสายปฏิบัติ จึงมีความรักป่าและธรรมชาติ พื้นที่นี้ได้รับความร่วมมือในด้านการดูแลรักษาจากชาวบ้าน ชุมชน และองค์กรทางภาครัฐอยู่เสมอ ดังถ้อยคำที่ท่านได้กล่าวว่า

“ในพื้นที่นี้เหมาะสำหรับสภาพป่าหลายอย่าง แต่เมื่อมีการปลูก มีการดูแลบำรุงสภาพป่าขึ้นมา ก็ต้องอาศัยชุมชนบ้าง ชาวบ้านบ้าง มาช่วยกันดูแล เมื่อมีกิจกรรมในส่วนที่เราจะดูแลบำรุงป่า ก็ต้องอาศัยชาวบ้าน อีกส่วนหนึ่งก็เป็นองค์กรที่เขาดูแลป่าของเขาอยู่แล้ว เพราะว่าเรามาอาศัยพื้นที่ป่าในเขตอนุรักษ์พืชพรรณสัตว์ป่า ซึ่งเป็นส่วนงานที่เขาดูแลบำรุงตรงนี้อยู่ เขาก็เข้ามาอำนวยความสะดวกให้กับเราอย่างดี ตรงนี้ถือว่าเขามีพื้นที่ป่าของเขา ส่วนเราเข้ามาอาศัยป่าในลักษณะนี้

จริงๆ แล้วสภาวะป่านี้มันเกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมันเองอยู่แล้ว ส่วนหนึ่งที่เขาเป็นธรรมชาติเป็นป่าไม้ขึ้นมาในพื้นที่อยู่แล้ว เพียงแต่ว่าเราเข้ามาปลูกเสริมเข้าไป ปลูกเสริมเพื่อให้มีไม้ มีพืชพรรณหลากหลายชนิดมากขึ้น เมื่อปลูกแล้ว เราก็ดูแลบำรุงมัน ส่วนภาครัฐที่เข้ามาเกี่ยวข้อง คือศูนย์อนุรักษ์พืชพันธุ์สัตว์ป่า ทั้งเข้ามาช่วยกันปลูกหรือช่วยดูแลบำรุงป่าให้มีพืชพรรณมากขึ้น”^{๗๔}

การเข้ามาอาศัยพื้นที่ป่าของพระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง) ถือเป็นการเข้ามาช่วยปลูกต้นไม้ในพื้นที่ให้มีมากขึ้น ทั้งยังมีการปลูกผลไม้เพิ่มเติมและผสมผสานในพื้นที่ป่าอีกด้วย เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ดังคำพูดที่ว่า “ไม้ที่ปลูกเพิ่มในพื้นที่นี้ เมื่อมันมีสภาพเป็นป่าแล้ว

^{๗๔} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ทางวัดจะเน้นไม้พืชมงคลบ้าง ผสมผสานกันไป ส่วนไม้ที่เป็นไม้ธรรมชาติที่เป็นไม้อายุยืน ก็ปลูกไว้หลาย ๆ อย่างตามสภาวะที่เราจะหาพืชพรรณมาได้”^{๗๕}

สอดคล้องกับความคิดเห็นของสำราญ พรหมคิด แม่ครัวที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ได้ปลูกผลไม้ไว้ให้ประชาชนได้กิน และสัตว์ในป่าก็ได้กินด้วย มีทั้งปลูกต้นมะม่วง ทุเรียน เงาะ มีหลายอย่าง อย่างละ ๘๐ กว่าต้น แล้วก็ปลูกอะโวคาโดอีกเยอะ ส่วนมะขามป้อมก็กำลังออกผล ถือเป็นธนาคารอาหารอย่างดี ใครมาครั้งแรกได้กินหมด เพราะว่าเราไม่เคยหวง ถ้ามีลูกจะแบ่งปันให้กินอย่างทั่วถึง

ที่นี่มีสัตว์ป่าเยอะ ทั้งนกเงือกบินเป็นฝูงๆ ตัวใหญ่ด้วย พวกนี้ไม่กลัวคนนะ บินผ่านไปผ่านมาอยู่บ่อยๆ พวกอีเห็นก็เยอะ เสือก็ลงมานะ มีแก้ง กวาง หมูป่า ลงมาจากเขาด้วย ที่นี่มีเยอะนะ โดยเฉพาะเสืออยู่ภาชี แต่พวกนี้เขาไม่ทำร้ายคน เสือมันจะกลัวคน มันจะไม่ออกมาในเวลากลางวัน เพราะกลางวันจะมีคนปลูกพาลานอยู่ แล้วก็ยังสว่างอยู่ แต่พอกลางคืนเขาจะออกมา จะคำรามร้องให้ได้ยินในป่านี้อยู่ๆ ถ้าคนที่จิตไม่นิ่ง อยู่ไม่ได้หรอก”^{๗๖}

ในสมัยก่อน พื้นที่บริเวณที่พักสงฆ์แห่งนี้เป็นป่า พวกชาวบ้านเข้ามาหาของป่า ลำสัตว์ และตัดไม้ไปใช้เป็นจำนวนมาก เมื่อมีสำนักสงฆ์ตั้งขึ้นในพื้นที่นี้ การตัดไม้และล่าสัตว์ ก็มีจำนวนลดน้อยลง พระครูกันตธรรมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“สมัยก่อนที่ยังไม่มาในพื้นที่นี้ พวกชาวบ้านเขายังอาศัยป่า เข้ามาหาพืชพรรณป่า ต้นไม้ในบริเวณนี้ถูกเอาไปใช้ในการปลูกบ้านของเขา แต่เมื่อเราเข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้แล้ว เราก็พยายามเป็นตัวกลางบอกกล่าวว่า พื้นที่นี้เป็นป่าอนุรักษ์ การบุกรุกป่าอนุรักษ์นี้มีความผิดทางด้านกฎหมาย ถ้าหากเข้ามาทำลาย มาตัดถาวรป่า มันจะผิดกฎหมายบ้านเมือง ถ้าชาวบ้านมาทำลายป่านี้หมดไปอาตมาก็จะไม่ค่อยสบายใจเท่าไรในการรักษา ผู้ที่เข้ามาแล้วอยากจะให้ป่าอยู่ในสภาพที่ดีและสมบูรณ์มากขึ้น ก็คงไม่อยากให้ใครเข้ามาบุกรุกทำลายให้เสียประโยชน์ ถ้าหากป่าหมดไปแล้วธรรมชาติมันก็หมดไปด้วย และต้นน้ำก็เหือดแห้งไปด้วย เพราะว่าป่าและต้นน้ำนี้เป็นป่าที่รักษาธรรมชาติ รักษาความสมดุลของสภาพป่าให้มีความสมบูรณ์ด้วย ถ้ามาตัดทำลายไปหมด สภาพป่ามันก็จะหมดไป เพราะว่าการที่เรามาอาศัยป่านี้ มันมีประโยชน์เยอะ สาเหตุที่เรารักป่าและชอบป่านี้ ก็เพราะเราได้ความสงบของธรรมชาติ มันเป็นความสุขอย่างหนึ่งของชีวิต”^{๗๗}

^{๗๕} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๖} สัมภาษณ์นางสำราญ พรหมคิด, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๗} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

จากทัศนะข้างต้นนี้ สอดคล้องกับคำพูดของสุนทร จะกู ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปราบปรามที่ได้กล่าวไว้ว่า

“พระท่านมาช่วยปลูกป่าเป็นเรื่องที่ถูกต้อง และประชาชนส่วนใหญ่จะไม่กล้าตัดป่าสมัยก่อนพวกชาวบ้าน แม้จะมีการล่าสัตว์กันตามปกติ แต่พอมีพระเข้าไปอยู่ในที่นั้น มันก็ช่วยได้เยอะ เพื่อดูแลหนทางตรงนั้น เพราะว่าตรงนั้นมันเป็นทางเข้าป่า พระช่วยได้เยอะจริงๆ เมื่อก่อนมีการตัดไม้ แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว เพราะมีวัดจึงไม่มีแล้ว เพราะคนที่เข้าป่า ต้องเข้าออกตรงนี้กันหมด มันต้องผ่านวัดตรงนี้ไป พอระยะหลังจะไม่ค่อยเห็นคนเข้าป่าแล้ว เบบางลงเยอะในเรื่องการล่าสัตว์ป่า และเรื่องทำลายป่า”^{๗๘}

เมื่อมีที่พักสงฆ์มาตั้งอยู่ในบริเวณนี้ ทำให้พวกชาวบ้านมีจิตสำนึกที่ดีต่อป่า เพราะถือว่าพื้นที่วัดเป็นเขตอภัยทาน จึงไม่กล้าที่จะเข้ามาล่าสัตว์เหมือนเดิม ตรงกับที่พินิจ รมโพธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบึง ได้กล่าวไว้ว่า

“พระเข้ามาดูแลป่า พื้นที่นี้จึงกลายเป็นเหมือนเขตอภัยทาน ขอขอบคุณทางสำนักสงฆ์และท่านพระครูที่เห็นความสำคัญของป่า โดยการรักษาดูแล และหวงแหนไว้ให้กับลูกหลานในอนาคตจริงๆ แล้วเส้นทางนี้ถือเป็นเส้นล่าสัตว์เลย ท่านมาอยู่ตรงนี้ ก็เหมือนช่วยทางเจ้าหน้าที่ไปอีกแรงหนึ่ง วัดมาอยู่ เราไม่กังวลและไม่ห่วงอะไร พวกคนตัดไม้ก็ไม่กล้าที่จะเข้ามาในเขตวัดด้วย สังเกตได้จากต้นไม้ในวัด ที่ยังต้นใหญ่อยู่ ถ้าไม่มีวัดก็คงจะลำบากเหมือนกัน ถือว่าเรื่องนี้เป็นข้อดี เพราะอย่างน้อยพระก็ได้เป็นหูเป็นตาแทนเจ้าหน้าที่ด้วย”^{๗๙}

สรุปความว่า บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะนั้น เมื่อมีที่พักสงฆ์มาตั้งอยู่ในบริเวณนี้ ทำให้การตัดไม้ และการล่าสัตว์ลดน้อยลง พวกชาวบ้านเกิดความเกรงกลัวต่อบาป และมีจิตสำนึกในการรักษาและดูแลป่าร่วมไปกับทางที่สงฆ์ด้วย นอกจากนี้ทางสำนักสงฆ์ยังได้ส่งเสริมการปลูกผลไม้ในพื้นที่ของวัดอีกด้วย เพื่อความหลากหลายทางด้านพืชพรรณ และผลไม้ทั้งหมดของทางวัดหรือที่พักสงฆ์นั้น ได้มีไว้ต้อนรับบรรดาผู้มีจิตศรัทธาที่มาร่วมบุญในวัด เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดกับชาวบ้านอีกด้วย

๒) บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือด้านการบริหารจัดการ

ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะภายใต้การนำโดยพระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง) ท่านได้แสดงบทบาทความเป็นผู้นำและการบริหารกิจกรรมของสำนักสงฆ์โดยเริ่มชักชวนให้มีการปลูกต้นไม้ภายในที่พักสงฆ์ และจัดให้มีกิจกรรมการปลูกป่าอย่างต่อเนื่อง ดังถ้อยคำที่กล่าวไว้ว่า

^{๗๘} สัมภาษณ์นายสุนทร จะกู, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๙} สัมภาษณ์นายพินิจ รมโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

“ทางวัดไม่ได้จัดกิจกรรมบวชป่า หรือบวชต้นไม้อย่างเป็นทางการ เพียงแต่ว่าเชิญชวนกันให้มาร่วมกันพัฒนาปลูกป่า ถ้ากิจกรรมอย่างนี้ ทางวัดจะจัดประจำ โดยจัดเป็นกิจกรรมที่ทางวัดเชิญชวนให้มาช่วยกันปลูกป่า เพื่อให้เกิดป่าถาวรและให้ความร่มเย็นเกิดขึ้น พอทางวัดเชิญชวนไป พวกชาวบ้านเขาก็ให้ความร่วมมือดี ปีหนึ่งในส่วนที่เป็นส่วนของกองอนุรักษ์แผ่นดิน เขาก็จะมาทยอยกันมาเป็นชุดๆ แล้วแต่ว่าเขาพร้อมกันช่วงไหน เขาแจ้งกันมาลักษณะนี้ ไม่ได้มากันตลอดทั้งปี แล้วแต่ว่าคณะไหนสะดวกในช่วงไหน คณะที่มาเขาก็จะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อนว่า จะมาดำเนินการปลูกป่า คณะนั้นคณะนั้นมากันเยอะ แต่ทางวัดไม่ได้เก็บข้อมูลไว้

ทางวัดจะขอกล้าไม้จากหน่วยอนุรักษ์ป่าไม้เป็นหลัก ซื้อมาบ้าง ทางภาครัฐจัดหามาบ้าง มีบางส่วนที่ชาวบ้านต้องการ เขาก็จัดหาเอง เขาจะนำมาในลักษณะนี้ แต่ในส่วนของทางวัดก็จะหาพืชพรรณที่เป็นผลไม้ หรือไม้ผลเข้ามาเสริม เมื่อเราอาศัยอยู่ป่า สภาพแวดล้อมมันอำนวยให้เราจึงอาศัยพื้นที่นี้ปลูกไม้ผลขึ้นมาแปลงหนึ่ง และเราก็ได้อาศัยพืชผลไม้พวกนี้ ส่วนไม้ที่เป็นไม้ยืนต้นอายุถาวรอยู่กันเป็นร้อยๆ ปี ก็มีในพื้นที่นี้ด้วย มีไม้พืชพรรณพวกตะเคียน พวกมะค่าโมง อีกมากมายในพื้นที่นี้”^{๘๐}

การปลูกผลไม้ของทางที่พักสงฆ์นี้ ถือเป็นเรื่องที่ดีที่ชาวบ้านมีความพอใจเป็นอย่างยิ่ง จัดเป็นการทำการเกษตรที่มีความหลากหลาย ทั้งยังเป็นแนวทางให้ชาวบ้านนำแนวคิดนี้ไปใช้ในพื้นที่ทำกินของตนเองด้วย ตรงกับคำพูดของสุนันทา วิเศษโยธา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ที่กล่าวว่า

“ที่วัดมีการปลูกป่าขึ้นมาเยอะ ถือเป็นเรื่องที่ดี โดยเฉพาะวัดป่าห้วยจิกเกาะเขาปลูกไม้ผลหลายชนิด มีทั้งไม้ผลที่กินได้ แล้วก็ไม้ป่าด้วย แบบเอาไม้ผลไปแซมกับไม้ป่าอย่างนี้ พอไม้ป่าเขาโตตามปกติของเขา ไม้ผลก็โตตามไปด้วย มันเหมือนกับไม้ป่ากับไม้ผลเขาพึ่งพาอาศัยกันมากกว่า เรียกว่า ระบบวนเกษตร พวกชาวบ้านเห็นอย่างนี้ จึงพากันปลูกทั้งหมดบ้านเลย ไม่ต้องไปซื้อข้างนอกกินอีกเลย”^{๘๑}

ในส่วนของกิจกรรมการปลูกป่าที่ทางที่พักสงฆ์จัดขึ้นมา ได้รับความร่วมมือทั้งจากชาวบ้านใกล้เคียง จากโครงการพุทธอุทยาน หรือทางจัดซื้อจัดหาเองบ้าง ถือเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมกับทางที่พักสงฆ์ และเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างที่พักสงฆ์กับชาวบ้านด้วย ตามคำบอกเล่าของพินิจ ร่มโพธิ์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ทางวัดก็จะมีการส่งเสริมให้มีการปลูกต้นไม้อย่างต่อเนื่อง กล้าไม้ส่วนใหญ่ญาติโยมก็จะจัดหาเองบ้าง ทางวัดซื้อมาบ้าง โครงการพุทธอุทยานเอามาให้บ้าง ทางวัดมีการจัดกิจกรรมให้ญาติโยมมาปลูกต้นไม้กันเรื่อยๆ ปีหนึ่งก็หลายครั้งนะ”^{๘๒}

^{๘๐} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๑} สัมภาษณ์นางสุนันทา วิเศษโยธา, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๒} สัมภาษณ์นายพินิจ ร่มโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

สรุปความว่า บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือการบริหารจัดการของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะนั้น ได้มีการจัดกิจกรรมการปลูกป่าอย่างต่อเนื่อง โดยที่พักสงฆ์ได้มีการขอลำไม้จากชาวบ้านบ้าง ทางที่พักสงฆ์ซื้อมาเองบ้าง และขอจากโครงการพุทธอุทยานบ้าง ในส่วนของการปลูกป่าในพื้นที่พุทธอุทยานนั้น ได้จัดให้มีการปลูกไม้ป่ากับไม้ผลควบคู่กันไป ถือเป็นระบบวนเกษตรที่ใช้ปลูกไม้ป่าและไม้ผลไปพร้อมๆ กันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่ป่า นอกจากนี้ทางที่พักสงฆ์ยังส่งเสริมให้ชาวบ้านได้นำแนวคิดนี้ไปใช้ในพื้นที่ของตนเองอีกด้วย นับเป็นการบริหารการใช้สอยพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอีกด้วย

๓) บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์

ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีบทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ โดยใช้วิธีบอกต่อกันไป โดยท่านพระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง) จะเป็นผู้ประชาสัมพันธ์บอกกล่าวให้พวกชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงมาช่วยกันก่อน และหากมีความจำเป็นในเรื่องบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของทางราชการ ก็จะแจ้งทางภาครัฐไป ดังถ้อยคำที่ว่า

“เชิญชวนกับผู้ที่ศรัทธาในธรรมในส่วนหนึ่งที่เรามีความคุ้นเคยกัน แล้วก็บอกให้มาช่วยกันว่า โครงการนี้จะปลูกตรงนี้ มาช่วยกันดำเนินการ แล้วก็แจ้งให้กับหน่วยอนุรักษ์พืชพรรณเขามาช่วยกันตรงนี้ เขาก็อำนวยความสะดวก ถ้าเป็นโยมที่คุ้นเคยกันก็จะคุยกันฟัง เเล่สู่กันฟัง แล้วก็มาร่วมจัดกิจกรรมกันตรงนี้ ถ้าเป็นในส่วนราชการเราก็จะโทรคุยกันบ้าง”^{๘๓}

การแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์นี้ ได้รับการตอบรับจากพวกชาวบ้านใกล้เคียงเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมเล็กน้อยแค่ไหน หากพวกชาวบ้านทราบข่าว ก็จะมาร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลือทางที่พักสงฆ์เป็นอย่างดี ดังคำบอกเล่าที่สุนทร จะกู ได้กล่าวไว้ว่า

“ตัวอย่างเช่นว่า ทางวัดจะตัดหญ้า ก็จะประชาสัมพันธ์บอกออกไป พวกชาวบ้านที่นี้บางส่วนก็จะมาช่วยกันตัดหญ้า หรือไปแหวกหลุมที่ใกล้ๆ โคนต้นไม้ ตรงที่มันเป็นโคลนรอบๆ ต้นไม้ การผลักรอบโคนนี้ ถือเป็นการทำงานดูแลต้นไม้อย่างหนึ่ง สำหรับต้นไม้ที่ยังเล็กอยู่ เขาก็จะเอาคนที่นี้ไปแหวกหลุมให้มันกว้างขึ้น เพื่อมันจะโตขึ้น โดยส่วนใหญ่ทางวัดจะใช้วิธีการโทรบอกให้มาช่วยมากกว่า เพราะมันสะดวกที่สุดแล้ว”^{๘๔}

จากความคิดเห็นข้างต้น สอดคล้องกับที่พินิจ รมโพธิ์ ได้อธิบายถึงการประชาสัมพันธ์ของทางที่พักสงฆ์ที่ว่า

^{๘๓} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๔} สัมภาษณ์นายสุนทร จะกู, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

“ส่วนใหญ่ก็จะมีสาย มีรู้จักกับพระอาจารย์อย่างนี้ คือ รู้ว่าที่นี่มีที่พื้นที่ว่าง และยังขาดอะไรอยู่ เขาก็จะเอาต้นไม้มาช่วยกัน โดยใช้วิธีปากต่อปากตามสายกัน พวกชาวบ้านที่เขาว่างจากการทำมาหากิน ก็จะมาช่วยกันอย่างเต็มที่ ยิ่งถ้าคนข้างนอกเอาต้นไม้มาลง อาจารย์ท่านก็จะบอกให้รับมาช่วยกัน พวกชาวบ้านก็ยินดีมาช่วย เพราะวัดเป็นหน้าเป็นตาของชาวบ้านด้วย”^{๘๕}

การประชาสัมพันธ์ของทางที่พักสงฆ์ ไม่ใช่จะประกาศแต่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงอย่างเดียว แต่ยังประชาสัมพันธ์ไปถึงผู้คนที่อยู่ในกรุงเทพอีกด้วย ดังคำพูดของสำราญ พรหมคิด ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ที่นี้มีมาสนับสนุนหลายสาย กรุงเทพก็มาเยอะ ลำสุดทางกรุงเทพก็เอาอินทผลัมมาปลูกไว้เยอะเลย ก็เหมือนเขามาทำกิจกรรมด้วย มากันบางทีก็ ๑๐ กว่าคน หลวงพ่อออกไปที่นิง ทางกรุงเทพก็ให้การตอบรับและมาช่วยเหลือกันดีตลอด เวลาที่พวกเขามากัน จะไม่กำหนดว่าเป็นวันสำคัญนะ ถ้าเขาวาง ก็จะมากันเอง ไม่ได้กำหนดว่าเป็นวันพระหรือวันสำคัญอะไร นอกจากถ้าสำคัญจริงๆ อย่างเช่น กลฐิน หรือผ้าป่า อย่างนี้คนจะมากันเยอะมาก”^{๘๖}

นอกจากการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชาวบ้านมาร่วมมือและช่วยงานวัดกันแล้ว ท่านพระครูกันตธรรมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง) ยังถือเป็นผู้นำทางด้านการคิดค้นเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้กับที่พักสงฆ์และชาวบ้านอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของสุนทร จะกู ที่ได้กล่าวว่า

“อย่างเช่นเรื่องการต่อน้ำนี้นะ ที่มีต่อน้ำจากป่าลงมา พระอาจารย์ท่านเอาชาวบ้านที่นี่กับบ้านคามาร่วมมือกันและช่วยกันต่อลงมา น้ำตรงที่วัดใช้กันอยู่นี้ ไม่ได้ใช้น้ำบ่อ แต่เป็นน้ำที่ไหลลงมาจากภูเขา พวกชาวบ้านช่วยกันต่อสายยาง ทางวัดก็เอาอุปกรณ์มาให้ แล้วชาวบ้านหมู่นี้กับบ้านคาก็มาช่วยกันต่อจากภูเขาลงมาใช้ในวัด

แล้วอย่างช่วงหน้าไฟป่า ท่อนี้มันไม่ได้ฝังกับดินนะ แต่จะวางต่อยาวไปกับพื้น ถ้าเวลาไฟป่ามาจริงๆ ท่อทั้งหมดก็จะไหม้ไปด้วย แต่ที่ไฟป่าไม่เกิดในช่วงหลัง ก็เพราะเรากันไว้ก่อน กันไว้เพื่อไม่ให้ไฟไหม้สายยางที่ต่อน้ำลงมา ที่ต่อสายลงมานี้ไกลมากนะ จากต้นน้ำลงมาถึงวัดนี้เกือบ ๒ กิโลเมตร”^{๘๗}

บางครั้งที่พักสงฆ์ได้ประชาสัมพันธ์ผ่านการอบรมหรือเทศนาสั่งสอนให้ประชาชนปลูกต้นไม้ หรือหวงแหนป่าไม้ด้วย ตามคำบอกเล่าของพระครูกันตธรรมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง) ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ที่ทำกัน ก็มีในลักษณะอบรมกันเรื่องของการดูแลป่า เคยบอกอยู่เสมอว่า ป่านี้ไม่ได้ให้ธรรมชาติกับมนุษย์เพียงอย่างเดียว แต่ให้กับสรรพสัตว์ทั้งหลาย ให้กับพวกวิญญูณทั้งหลาย ที่

^{๘๕} สัมภาษณ์นายพินิจ ร่มโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๖} สัมภาษณ์นางสำราญ พรหมคิด, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๗} สัมภาษณ์นายสุนทร จะกู, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

เป็นเทวดาทั้งหลายเขาได้อาศัยตรงนี้ด้วย ทั้งพวกวิญญูณต่างๆ ที่สิ่งสถิตอยู่ตามต้นไม้และภูเขาก็กินได้อาศัยร่มเย็นจากป่านี้ เหมือนกับเรื่องราวในธรรมบทธรรมกถาที่ว่า พระภิกษุอยากจะตัดต้นไม้ แล้วเทวดาออกมาห้ามไม่ให้ตัดต้นไม้ แต่ท้ายที่สุด พระภิกษุก็ยังขึ้นตัดต้นไม้ตามอำเภอใจของตนเอง และการตัดต้นไม้ในครั้งนี้ ได้ไปถูกกิ่งไม้ที่เป็นแขนของบุตรเทวดาเข้า ทำให้เทวดาโกรธแค้นและจะทำร้ายพระภิกษุให้ตาย ในเรื่องนี้ก็ชี้ให้ชาวบ้านเห็นว่า การตัดต้นไม้จะทำให้เขาเกิดอันตรายได้ในลักษณะนี้ จึงบอกให้เขาเห็นว่า ถ้าเราไปทำลายป่า ผู้ที่เขาอาศัยป่าก็ต้องเดือดร้อนไปด้วย และพยายามแนะนำว่า อย่าเข้าไปเลย ปล่อยให้สรรพสัตว์และเทวดาเขาได้อยู่กันเป็นปอย่างสบายเถอะ

ส่วนมากก็คนในละแวกใกล้เคียงนี้แหละ ที่จะเข้ามาตัดไม้เอาไปใช้เพื่อประโยชน์ตัวเองบ้าง เอาไปใช้เกี่ยวกับชีวิตประจำวันบ้าง ทำให้ป่าของเรามันหมดไปก่อนที่จะมาดูแล สมัยก่อนเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒ พื้นที่ป่าแถวนี้สมบูรณ์มากเลย มาถูกบุกรุกในช่วงหลังๆ นี้เนื่องจากฝีมือนายทุนบ้าง จากฝีมือชาวบ้านบ้าง พอถึงช่วงที่มีการอนุรักษ์กันมากขึ้น ทางวัดก็ได้กรมป่าไม้นี้แหละมาช่วยควบคุมดูแล โครงการพุทธอุทยานก็เข้ามาช่วงนั้นพอดี ทำให้ตอนนี้วัดสามารถปลูกป่าและดูแลรักษาป่าได้เต็มที่มากยิ่งขึ้น ป่าจึงมีความสมบูรณ์อย่างที่เราเห็นในปัจจุบันนี้”^{๘๘}

ในการบอกกล่าวประชาสัมพันธ์ของทางที่พักสงฆ์นั้น บางครั้งจะผ่านทางทางเทศน์สั่งสอนชาวบ้าน โดยส่วนใหญ่แล้วการเทศน์จะเป็นไปในลักษณะการตักเตือนและให้สติชาวบ้านมากกว่าที่จะเข้าไปจับผิดหรือลงโทษชาวบ้าน และชาวบ้านส่วนใหญ่ก็มีความเกรงใจและเกรงกลัวต่อการกระทำผิดในวัดหรือที่พักสงฆ์อยู่บ้าง ดังคำพูดของพินิจ ร่มโพธิ์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ส่วนใหญ่ท่านจะเอ็ดมากกว่า จะตักเตือนชาวบ้านว่า อย่ามายุ่งเลย พื้นที่นี้เป็นเขตอภัยทาน มันเขตวัด เป็นการเตือนและขอพวกชาวบ้านเอาไว้”^{๘๙} สอดคล้องกับที่ สำราญ พรหมคิด ได้กล่าวไว้ว่า

“ถ้าชาวบ้านจากแถวนี้ทำ ท่านก็จะเตือนสติ โดยเตือนให้สติกันว่า สิ่งนี้ทำไม่ดีนะ อยู่ในบริเวณป่า เราหากินได้กับพวกเห็ดและของป่าเล็กน้อย แต่พวกของที่มีชีวิตนั้น อย่าไปทำเขาเลย ท่านเตือนโดยเน้นย้ำว่า อย่าไปล่าสัตว์เพื่อทำร้ายชีวิต ถ้าท่านเห็น ท่านจะว่าเลย ทำให้พวกชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่กล้าเข้ามาตัดไม้และล่าสัตว์เลย”^{๙๐}

สรุปความว่า บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกะนั้น จะเป็นไปในลักษณะการบอกแบบปากต่อปาก คือ บอกคนรู้จักทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ด้วยการใช้โทรศัพท์แจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ของทางวัดหรือที่พักสงฆ์ เพื่อให้ประชาชนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ได้ทราบและ

^{๘๘} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๙} สัมภาษณ์นายพินิจ ร่มโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๐} สัมภาษณ์นางสำราญ พรหมคิด, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ที่พัทลุงยังได้รับความช่วยเหลือทั้งจากภาคประชาชนและภาครัฐเป็นอย่างดีเสมอมา ทำให้ที่พัทลุงสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไปได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการเทศน์สั่งสอนห้ามไม่ให้ชาวบ้านเข้ามาตัดไม้และล่าสัตว์ในพื้นที่บริเวณป่าของที่พัทลุงอีกด้วย

๔) บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน

ที่พัทลุงช่วยจี้เกะกะมีบทบาทด้านการประสานภาครัฐกับประชาชน โดยในวันสำคัญหรือวันพระ ท่านพระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง) จะอบรมพวกรักบ้านและบอกถึงกิจกรรมที่ที่พัทลุงจะจัดอย่างชัดเจนในวันดังกล่าว ดังถ้อยคำที่ว่า

“ในวันพระหรือวันสำคัญ ทางวัดจะบอกพวกรักบ้านอยู่เสมอ เว้นไว้แต่ถ้าถ้าเรามีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้าน เราก็อาจจะเสริมกิจกรรมบางสิ่งบางอย่างตรงนี้ให้ชัดเจนขึ้น เช่น บางครั้งถ้าเราจะไปอาศัยความพร้อมเพรียงของชาวบ้านเพื่อจัดกิจกรรมอย่างเดียว มันก็จะห่างเหินเกินไป เราก็จะอาศัยวิธีการค่อยๆ พูดจา ทั้งโดยการพูดส่วนตัวและพูดเป็นกลุ่ม การพูดกับบุคคลนี้ มันจะมีผลมากกว่าการพูดกับส่วนรวม บางครั้งไปพูดในที่ส่วนรวม เขาก็ไม่รู้เรื่องราวเราพูดอะไร เขาอาจจะไม่ได้ฟัง แต่ถ้าเราไปพูดกับบุคคล เขาจะรู้และเข้าใจง่ายมากขึ้น และเราก็จะรู้อยู่แล้วว่า คนนี้เป็นใคร เป็นนายพรานหรือนักล่าสัตว์ในป่าอยู่ที่นี่ เขาก็จะรู้ทันที ที่นี้เราก็สามารถที่สอนเขาได้ว่า ชีวิตของใคร ใครก็รัก ตรงนี้มันเป็นการพูดแบบส่วนตัว เพราะว่ามันกล้านายพรานพวกนี้เขาจะรู้หน่อย และไม่ค่อยรับฟังเรื่องพวกนี้กัน ยิ่งเมื่อก่อนพื้นที่ป่าสมบูรณ์ พวกนายพรานยังล่ากันสนุกมือ เพราะว่าสัตว์ป่ามันเยอะ ปัจจุบันนี้ป่ามีสภาพเสื่อมโทรมไปแล้ว สัตว์ที่ถูกล่าก็หมดกันไปเยอะ”^{๙๑}

ในกรณีวันสำคัญต่างๆ เช่น วันที่ ๑๒ สิงหาคม และวันที่ ๕ ธันวาคม ที่พัทลุงได้จัดกิจกรรมโดยการไปขอกล้าไม้จากภาครัฐมาอย่างต่อเนื่อง และได้ประชาสัมพันธ์ให้พวกรักบ้านมาช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดด้วย ดังที่สุนันทา วิเศษโยธา ได้กล่าวไว้ว่า “มีพวกทหารกับกรมป่าไม้ได้เข้ามาช่วยกิจกรรมและช่วยพัฒนาวัดด้วย โดยเฉพาะการปลูกต้นไม้ในป่าที่ลึกเข้าไปไกลๆ ก็จะใช้ทหารมาช่วยกันแบกกล้าไม้อย่างนี้”^{๙๒} สอดคล้องกับคำบอกเล่าที่ สุนทร จะกู ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“มีครั้งหนึ่ง มีคนมาถวายที่ ๑ แปลงไว้กับทางวัด ที่นี้พระอาจารย์ท่านเลยเรียกผมเข้าไปคุยด้วย บอกว่าทางวัดขาดกล้าไม้ ให้ผมไปติดต่อกับภาครัฐมาให้หน่อย ผมก็ไปติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชีด้วย ทางโครงการพุทธอุทยานด้วย ก็ได้กล้าไม้มามากพอ ทั้งกล้าไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้พืชมูลอะไรต่างๆ ทางภาครัฐก็ตอบรับมาอย่างดี มีกล้าไม้ให้ตลอด

^{๙๑} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๒} สัมภาษณ์นางสุนันทา วิเศษโยธา, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

แล้วอย่างวันที่ ๕ ธันวาคม หรือ ๑๒ สิงหาคม ผมสามารถไปขอได้ เพื่อมาปลูกในที่ศาลาวัด หรือ ศาลาโรงเรียนก็ได้ การขอนี้ ไม่เสียตังค์นะ ทางภาครัฐก็ยินดีช่วยเหลือเรื่องกล้าไม้เต็มที่ อย่างปีที่แล้ว ผมก็ไปเอากล้าไม้มาปลูกข้างทาง ก็ทำเรื่องไปหน่อยหนึ่งว่า เราเอามาปลูกในที่ราชการ อย่างเช่น ศาลาประชุมวัด โรงเรียน หรืออนามัย เรื่องขอกกล้าไม้กับทางภาครัฐ ถือเป็นเรื่องปกติของที่นี่”^{๙๓}

นอกจากได้รับความร่วมมือจากภาครัฐแล้ว ในส่วนของภาคประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง ทางวัดก็ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านอย่างดี ดังถ้อยคำของท่านพระครูกันทรธรรมาภิรัตน์ กนฺตธมฺโม (จันทอง) ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“หากเราต้องการความร่วมมือจากภาครัฐ เราก็จะแจ้งไปทางกองอนุรักษ์อย่างนี้ จะได้รับความร่วมมืออย่างดี เพราะเขามีคนจำนวนเยอะหน่อย และเขามีกลุ่มมีหน่วยงานที่ช่วยกันดี อันนี้คือภาครัฐอย่างเดียว ที่เข้ามาช่วยเหลือมากหน่อย ในส่วนของชาวบ้าน ก็ต้องอาศัยชาวบ้านเหมือนกัน แต่จะใช้งานในลักษณะแบบระดมคน อย่างเช่น เราอาศัยว่า คนไหนว่างสัก ๓-๔ คน ก็มาช่วยกันปลูก ช่วยกันพัฒนาตรงนี้ แต่ถ้าในส่วนภาครัฐ เราก็จะขอให้ช่วยเป็นคณะเป็นกลุ่มไปทีเดียวเลย

ในส่วนของการอบรมให้ความรู้ บางทีเราก็ต้องเชิญชวนกลุ่มที่เกี่ยวกับการศึกษา หรือ หน่วยงานการศึกษามาให้ความรู้กับชาวบ้าน ให้เขามาร่วมทำกิจกรรมด้วย โดยใช้วัดเป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรม”^{๙๔}

สรุปความว่า บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชนของที่พักสงฆ์แห่งนี้ เป็นไปในลักษณะของการขอร่วมมือกับภาครัฐ เช่น การขอกกล้าไม้จากทางภาครัฐ และขอความร่วมมือทางด้านแรงงานจากทางภาคประชาชนหรือชาวบ้าน ในการร่วมกิจกรรมกันปลูกป่า โดยท่านผู้นำสงฆ์ห้วยจิกเกาะจะแจ้งข่าวและประชาสัมพันธ์ผ่านทางการเทศน์ในวันพระและวันสำคัญต่างๆ เช่น วันที่ ๑๒ สิงหาคม และวันที่ ๕ ธันวาคม เป็นต้นอยู่ประจำทุกปี

๕) บทบาทด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะดำเนินบทบาทด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นไปในลักษณะการทำฝายชะลอน้ำ และการปลูกพืชไม้ผลตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของทางที่พักสงฆ์ โดยทั้ง ๒ กิจกรรมดังกล่าวนี้ ท่านพระครูกันทรธรรมาภิรัตน์ กนฺตธมฺโม (จันทอง) ได้อธิบายไว้ว่า

^{๙๓} สัมภาษณ์นายสุนทร จะกู, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๔} สัมภาษณ์พระครูกันทรธรรมาภิรัตน์ กนฺตธมฺโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

“เคยทำโครงการพระราชดำริเกี่ยวกับพื้นที่เกษตรพอเพียง เมื่อยุคแรกช่วงปี ๒๕๔๐ เคยทำร่วมกับท่านเจ้าคุณฯ วัดปทุมวราราม ไปทำร่วมกับโครงการอยู่ ๒ ระยะ ๔ ปีแรก และ ๔ ปีที่ ๒ ช่วงนั้นก็ออกไปทั่ว นอกจากทำในพื้นที่ที่วัดตั้งอยู่แล้ว ยังไปดำเนินการในพื้นที่อื่นของแต่ละจังหวัดอีกด้วย แต่ละพื้นที่ที่ร่วมโครงการหลายๆ แห่ง เป็นโครงการพระราชดำริที่ได้ผลดี มีผลสำเร็จเป็นอย่างดี ในส่วนราชการและในส่วนชุมชนนี้ เขาให้ความร่วมมือดี ตอนนั้นผลความสำเร็จและผลตอบรับดีมาก

ส่วนเรื่องการทำฝายต้นน้ำ ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพระราชดำริ ที่ในหลวงท่านมีพระราชดำริมาเหมือนกัน ฝายนี้เขาจะมีคณะนักศึกษาวิทยาลัยต่างๆ เขาแจ้งมาทางหน่วยงาน แล้วก็มาทำกัน มันเป็นแค่ฝายชะลอน้ำ เป็นไปในลักษณะที่เวลาน้ำหลากมา ฝายจะช่วยชะลอน้ำ ให้เหือดแห้งช้าลง ก็ได้ประโยชน์ส่วนหนึ่ง เราอยากจะกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด แต่ก็ยังทำไม่ได้เต็มที่ ทำได้แค่พอสมควรเท่านั้น คือ ทำให้น้ำไหลซึมลงไปเป็นชั้นตอน แทนที่จะตกแล้วหายหมดไปเลย จะได้ชะลอน้ำไปเรื่อยๆ ถือเป็นโครงการที่ดีมาก

ในเรื่องของฝายชะลอน้ำนี้ ส่วนมากจะเป็นกิจกรรมที่ทางแต่ละสถาบันมาดำเนินกิจกรรมกันเอง แต่ละที่เขาก็จะมีคณะมาดำเนินการ แล้วก็จะมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกให้ในลักษณะนั้น อย่างในเส้นทางในป่านี้ ก็มีเข้ามาเป็นระยะๆ มากันเป็นโครงการ เพราะทางเจ้าหน้าที่เขาจะรู้ว่า ในส่วนห้วยไหนเส้นทางไหนที่จะมีน้ำ เขาก็จะมาทำ พา นักศึกษามาทำและดูแลเกี่ยวกับเรื่องการจัดทำฝายเพื่อการทดน้ำ เพื่อการชะลอน้ำ และเพื่อให้เราได้ซึมสู่สภาพธรรมชาติให้มากและนานที่สุด ปีหนึ่งจะมีคนมาทำกิจกรรมอยู่ประมาณ ๑๐ คณะได้ จะหมุนเวียนกันเข้ามา คือ อาจจะไม่ได้อยู่ในซอยนี้ อาจจะอยู่ในซอยอื่นๆ มันมีหลายเส้นทาง ก็ไปคุยกับเจ้าหน้าที่เขาว่า มีนักศึกษาเข้ามาบ่อย แล้วแต่ว่าสถาบันไหนเขาจะขอให้อำนวยความสะดวกให้เขาในลักษณะนั้น”^{๙๕}

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและฝายชะลอน้ำนี้ ถือเป็นโครงการพระราชดำริที่ทางวัดที่ทางวัดจัดอย่างเป็นรูปธรรม มีพวกร่วมกิจกรรมและรับรู้ถึงความพยายามในการผลักดันโครงการต่างๆ ของทางวัดหรือที่พึงประสงค์อย่างชัดเจน ดังคำพูดของ สุนันทา วิเศษโยธา ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“พอเพียง พออยู่ พอกิน ถือเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่ทางวัดสอนอยู่เสมอ ส่วนใหญ่จะไม่ซื้อของจากข้างนอกเข้าไป ถ้าจำเป็นต้องซื้อจริงๆ ก็จะเป็นพวกอาหารแห้งมากกว่า แต่พวกผักส่วนใหญ่แล้วจะปลูกเองใช้เอง จะได้ไม่ต้องไปเสียตังค์ซื้อ ส่วนเรื่องการทำฝายแนวของทางวัด ก็จะมีหน่วยงาน SCG เข้ามาช่วยทำฝายชะลอน้ำอยู่บ่อยๆ ”^{๙๖}

^{๙๕} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภรณ์ กนตมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๖} สัมภาษณ์นางสุนันทา วิเศษโยธา, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

เรื่องฝายชะลอน้ำนี้ พวกชาวบ้านได้พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า เป็นเรื่องที่ดีและมีการทำกันอย่างต่อเนื่องทุกปี ดังคำบอกเล่าที่ สุนทร จะกู ได้กล่าวไว้ว่า

“ทุกปีเลยครับ ฝายนี้ทำกันทุกปี แล้วพวกผมก็เป็นคนไปทำด้วย ระดมเอาชาวบ้านไปตัดไม้มาทำฝาย เมื่อปีที่แล้วผมก็ทำมา ๑๐๐ กว่าแห่ง เพื่อชะลอน้ำลงมา แต่เวลาทำฝาย หลวงพ่อท่านไม่ได้เข้ามาดูนะ จะเป็นทางกรมป่าไม้ที่เข้ามาทำอยู่แล้ว หรือเป็นเจ้าหน้าที่กับส่วนทางเอกชนมากกว่าที่เข้ามาดูแล ที่หลวงพ่อก็ไม่ได้เข้ามา เพราะมันไกลมากๆ คงเดินไม่ไหว ทางมันไม่สะดวกด้วย”^{๙๗}

จากความคิดเห็นข้างต้นนี้ พบว่า การทำฝายจะเป็นเรื่องของชาวบ้านที่เข้ามาช่วยด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้ว ยังมีภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาช่วยเหลือด้วยการทำฝายอีกเป็นจำนวนมาก ดังคำพูดของ พินิจ ร่มโพธิ์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“การทำฝายกันน้ำให้มันชะลอตามโครงการพระราชดำริของเรา ถือว่าเป็นป่าต้นน้ำ อย่างเร็วๆ มานี้ ก็มีพนักงานกรู่งไทย ๒๐๐ กว่าคน มาทำฝายตรงฐานของแม่น้ำภาชี เข้าไปได้ลึกสัก ๖-๗ กิโลเมตร เพื่อจะได้ป้องกันภัยแล้ง ที่นี่ถือเป็นป่าต้นน้ำของราชบุรี มีการดูแลป่าต้นน้ำกับชุมชนและเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมการเข้าค่ายกันเป็นประจำ มีเข้าค่ายนักเรียนอาสาสมัคร มีกิจกรรมเข้าค่ายเพื่อเยาวชน ก็มาอบรมที่นั่นกันเยอะ ทำกิจกรรมใกล้ๆ วัด แล้วก็มีการปลูกป่าปลูกต้นไม้ ๓,๐๐๐ ต้นในพื้นที่ห้วยจิกเกาะด้วย จริงๆ แล้ว พื้นที่นี้มีความชัดเจนมากอยู่แล้ว ป่าไม้ที่นี้เพิ่มทุกปี ที่อื่นบอกว่าป่าหายทุกปี แต่ที่นี้ไม่ใช่ ที่นี้ป่าเพิ่มและคืนพื้นที่ทำกินให้กับชาวบ้านด้วย”^{๙๘}

สรุปความว่า ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีบทบาทด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ใน ๒ ลักษณะ คือ ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปลูกพืชและไม้ผลในพื้นที่ป่า เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องการจัดหาพืชผักผลไม้ในวัด และการทำฝายชะลอน้ำ ที่ทางที่พักร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน จัดทำฝายชะลอน้ำในบริเวณป่าหลังที่พักรวมเป็นจำนวนมากอยู่ทุกปี โดยการทำฝายนี้ ต้องเดินเข้าไปทำในป่าลึก เป็นหนทางไกลและลำบากในการเดินทางมาก แต่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญในเรื่องนี้ จึงมีผู้สนับสนุนและเข้าไปดำเนินกิจกรรมในลักษณะนี้ในป่าลึกอยู่อย่างต่อเนื่อง

^{๙๗} สัมภาษณ์นายสุนทร จะกู, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๘} สัมภาษณ์นายพินิจ ร่มโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๖) บทบาทด้านการแก้ปัญหาและป้องกันภัยธรรมชาติ

ที่พัทลุงห้วยจิกเกาะมีบทบาทด้านการแก้ปัญหาและป้องกันภัยธรรมชาติหลายรูปแบบ ที่เห็นได้ชัดคือ ปัญหาธรรมชาติด้านไฟฟ้า ถือเป็นปัญหาหลักของพื้นที่นี้ ในเรื่องนี้ ท่านพระครูกันตธรรมาภรณ์ กนตธมโม (จันทอง) ได้กล่าวไว้ว่า

“เท่าที่อยู่ในสภาพของป่านี้ ในเบื้องต้นไฟฟ้าจะเกิดในช่วงของฤดูแล้งอย่างเดียว เกิดทุกปี ยิ่งสมัยก่อนนี้ ยิ่งเกิดมาก เพราะสมัยก่อนการเกิดไฟป่ายังไม่มีใครแนะนำให้มีการชี้แนะว่ามันเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่มาระยะหลังนี้ ดีขึ้นหน่อย ไม่ค่อยมีไฟป่าแล้ว ไฟป่าไม่ค่อยเกิดแล้ว หากถามว่าไฟป่าเกิดขึ้นได้อย่างไร เท่าที่รู้ก็จะตอบได้ว่า ไฟป่านี้เกิดขึ้นจากบุคคลที่เข้าไปหาสัตว์ล่าสัตว์ และหาตัดต้นไม้ในป่าทำนองนี้ พอเข้าไปแล้วเห็นว่า ถ้าปาร์กจะจับสัตว์ยาก ถ้าจุดไฟเผาป่าให้ไหม้ ก็จะจับสัตว์ได้ง่าย ทีนี้เมื่อมันเกิดขึ้นจุดหนึ่ง มันก็ลุกลามไปทั่วทั้งป่า

ที่จริงแล้วไฟป่าไม่ได้เกิดจากป่าจากธรรมชาติหรอก โดยมากเกิดขึ้นจากฝีมือของมนุษย์ที่เข้าไปลักของป่า มันเกิดขึ้นจากคนที่ว่ามานี้แหละ เพราะว่าอาตมาอยู่กับคนพวกนี้ เขาก็คุยกันให้ฟัง พวกบุคคลที่อยู่ใกล้กับป่า เขาก็บอกกันว่า เข้าไปล่าสัตว์บ้าง ไปตัดต้นไม้บ้าง ทีนี้พอปาร์กฯ ก็จุดไฟให้มันไหม้ บางทีนี่ก็เป็นวิธีการต่อต้านสัตว์ด้วย จุดไฟตรงนี้ แล้วไปดักอีกทางหนึ่งอะไรทำนองนี้ มันก็มีหลายวิธีการนะเพื่อที่จะล่าสัตว์”^{๙๙}

เมื่อทราบสาเหตุของการเกิดไฟป่าแล้ว จึงได้สอบถามถึงวิธีการป้องกันไฟป่าจากท่านประธานที่พัทลุงห้วยจิกเกาะ จึงได้ทราบคำตอบว่า

“ทีนี้การป้องกันเราก็ต้องมี ในเขตพื้นที่นี้ อันดับแรกที่เราต้องมี ก็คือน้ำ เราป้องกันในพื้นที่ของเราได้ด้วยน้ำ แต่ถ้าไฟป่ามาก ก็ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่เขาบอกเหตุบอกจุดที่เกิดไฟ เมื่อก่อนหน้านี้ ปีหนึ่งจะมีการเผาป่ากันทุกปี มาระยะหลังนี้มีหน่วยเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแล ไฟป่าก็เกิดน้อย เกิดแล้วสักพักก็ดับไป ทีนี้การดับในส่วนพื้นที่บริเวณวัดนี้ เราก็จะมีการป้องกันก่อน จะต้องกวาดใบไม้มารวมกัน แล้วจุดไฟให้เป็นแนวป้องกันไว้ก่อน เมื่อเวลาไฟป่าลามมา มันจะเข้ามาไม่ถึงพื้นที่ที่เราอาศัยอยู่ อันนี้คือเราป้องกันไม่ให้ไฟป่าเข้ามาในลักษณะนี้ ถ้าหากว่าไฟป่าเข้ามาได้แล้ว เราก็มีวิธีการดับไฟโดยการใช้ไม้บ้าง ใช้น้ำบ้าง เพราะในพื้นที่นี้ น้ำอาจจะไม่พอใช้ดับไฟ อาจจะต้องใช้ไม้กวาดตีๆ บริเวณที่ไฟลามเข้ามา เราจะใช้ไม้กวาดบุกรุกเข้าไปเรื่อยๆ ตามแนวไปเรื่อยๆ ในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำก็ต้องใช้วิธีการแบบนี้”^{๑๐๐}

^{๙๙} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภรณ์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภรณ์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

วิธีการดับไฟข้างต้นนี้ สอดคล้องกับวิธีการป้องกันไฟฟ้าของวายุภุช ศรีสุนนท์ พนักงานพิทักษ์ป่าระดับ ส๒ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๓ (บ้านโป่ง) ที่ได้อธิบายถึงวิธีการป้องกันไฟไว้ว่า

“อันดับแรกก็ทำแนวป้องกันไฟฟ้า แต่แนวป้องกันที่ว่ามานี้ เวลาไฟป่าลามมา ต้องทำแนวทุกปี ถ้าเว้นไว้ปีหนึ่งนี้ เชื้อเพลิงจะเยอะมาก พอเชื้อเยอะ ไฟป่าลามมาที่ก็จะแรงมาก ถ้าปีต่อไปไฟป่าลามมาก็เอาแทบไม่อยู่ จะต้องเอาเครื่องเป่าเพื่อทำแนวป้องกันไว้ หรือวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ก็คือ ต้องรอให้ไฟมาใกล้ๆ ก่อน แล้วค่อยจุดไฟรับ ถ้าปล่อยเขาได้เชื้อแล้วไหมแรงขึ้นอย่างนี้ไม่มีทางดับได้เลย

แต่ไฟป่านี้ ถ้าเราทำแนวป้องกันด้วยการสร้างฝายชะลอน้ำนะ มันจะช่วยได้มาก เพราะมันไปสร้างความชุ่มชื้น ถ้าไฟมาจริง ก็ถือว่าเบาขึ้นเยอะ อย่างที่สร้างขึ้นทางด้านบน ๒๐๐ แห่ง ก็เป็นฝายชะลอน้ำที่ทาง SCG เข้ามาช่วย เราทำกับทาง SCG ตั้งแต่หมื่นฝายแรก จนทุกวันนี้มีมาทีละ ๓๐,๐๐๐-๔๐,๐๐๐ แห่งแล้ว เขาจะมาทำที่เดิมของเขาบ้าง ที่อื่นบ้าง ที่นี้เริ่มทำฝายอย่างเต็มที่ก็ปี ๒๕๕๖ กับ ๒๕๕๗ โดยเฉพาะปี ๒๕๕๗ นี้ช่วยได้เยอะ เพราะไปดูมาแล้ว หลายที่ที่ทำไว้ เดิมไม่มีน้ำเลย พอกลับไปดูอีกปีหนึ่งมันชุ่มชื้น พื้นที่ตรงนี้ มันกั้นน้ำอยู่ พอมีน้ำ ไฟมันก็มายาก เพราะมีความชุ่มชื้นมาก ต้นไม้ยังเขียวสดอยู่ มันก็ช่วยชะลอไฟได้ แต่ถ้ามันแห้ง ไฟก็จะมา

ส่วนในกรณีที่ไฟป่าลามมาแล้ว ถ้าเราไม่สามารถควบคุมได้ เราก็จะทำแนวป้องกันไฟไว้ แล้วเราก็ค่อยจุดไฟรับด้านหนึ่งไว้ก่อน ลักษณะนี้คือจุดไฟรับนะ เจ้าหน้าที่ทุกคนที่ดับไฟป่าจะไม่มีใครมาดับไฟโดยตรง ส่วนใหญ่จะดับไฟป่าด้วยวิธีจุดไฟรับอย่างเดียว ส่วนคนที่ทำหน้าที่เป่าไฟ ก็เป่าเพื่อกันพื้นที่บางส่วนไว้ กันไว้เพื่อให้เสียพื้นที่ไปน้อยที่สุด ลักษณะนี้เรียกว่าเสียน้อยดีกว่าเสียมาก ส่วนน้ำที่ใช้ดับไฟนั้น จริงๆ แล้วไม่ใช่ไว้ดับไฟโดยตรง ใช้น้ำอย่างนี้ไม่ได้ น้ำมันน้อยไปดับไฟไม่ได้ ถ้าทำอย่างนี้ ก็เหมือนไปเพิ่มไฟให้มันยิ่งลุกแรงขึ้น ยิ่งถ้าไฟแรงๆ แล้วฝนตกนี้ ไฟจะยิ่งลุกมาเลย มันจะไม่ดับง่ายๆ ก็เหมือนกับที่เจดีย์บรรพตนั้นแหละ ที่ต้องมีการควบคุมไฟอยู่เสมอ”^{๑๐๑}

เมื่อทราบถึงวิธีป้องกันไฟฟ้าที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่นี้แล้ว จึงสอบถามถึงกรณีที่หากเกิดไฟป่ามาแล้ว จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบได้อย่างไร ในเรื่องนี้ได้สอบถาม สำราญ พรหมคิด ที่อยู่ในที่พักสงฆ์แห่งนี้มาอย่างยาวนาน ได้ความว่า “ถ้ามีไฟป่าตรงนี้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเข้ามาช่วยกันดับ อย่างถ้าเห็นไฟลุกขึ้นมา ก็จะโทรไปหาเจ้าหน้าที่ทันที เมื่อปีก่อนมีหนหนึ่ง แต่ปีนี้ยังไม่มี เวลาโทรไปแล้ว ไม่นานพวกเจ้าหน้าที่ก็จะพากันมาช่วยดับไฟ”^{๑๐๒}

^{๑๐๑} สัมภาษณ์นายวายุภุช ศรีสุนนท์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์นางสำราญ พรหมคิด, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ในการทำหน้าที่ดับไฟของเจ้าหน้าที่นั้น วายุกฤษ ศรีสุนนท์ ได้อธิบายว่า “เวลาได้รับแจ้ง จะเตรียมอุปกรณ์ดับไฟปามาด้วย มีพวกไม้กวาด ชันน้ำ และน้ำอีกจำนวนหนึ่ง ส่วนกำลังคนในการดับไฟ จะมีประมาณ ๑๐ กว่าคนขึ้นไป มาช่วยกัน”^{๑๐๓} ในส่วนของผู้นำท้องถิ่น หากได้รับการแจ้งเรื่องไฟป่า ก็จะรวบรวมชาวบ้านมาช่วยกัน พินิจ ร่มโพธิ์ ได้อธิบายว่า “พวกชาวบ้านก็มาช่วยด้วย อย่างพวกผมก็จะอยู่ทางฝั่งโน้น พวกชาวบ้านมาช่วยกัน เพราะมันใกล้ชุมชน มีราษฎรอาสาสมัครมาก ทั้ง อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ก็มาช่วยฉีบน้ำ ถือว่าช่วยกันดูแลอีกทางหนึ่ง”^{๑๐๔}

ภัยธรรมชาติในพื้นที่นี้ไม่ได้มีแต่ไฟป่าเท่านั้น ยังมีภัยธรรมชาติอย่างอื่นอีกด้วย เพราะที่ปากสงฆ์ห้วยจิกเกาะอยู่ในป่าลึก จึงมีภัยธรรมชาติจำพวกอื่นด้วย เช่น ลม ลูกเห็บ และแมลงศัตรูพืช ดังคำอธิบายของท่านพระครูกันตธรรมาภรณ์ กนตธมโม (จันทอง) ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ภัยธรรมชาติอย่างอื่นก็มีพวกลมพายุ เคยมีพายุเข้ามาปีหนึ่ง ลมจะพัดต้นไม้หมุนตัดเอา ยอดๆ ปลิวไปหมด ลมพวกนี้มันหมุนม้วนนะ ภูฏินี้ล้มไป ๓ หลังเลย เมื่อก่อนนี้ทำเป็นภูฏินแบบชั่วคราว มุงด้วยหญ้าคานี้แหละ พอลมพัด ภูฏินก็ล้มทับหมด

มีลูกเห็บตกด้วย ยังดีที่ขนาดไม่ใหญ่นัก เพราะว่ามันถูกกระจายไปแล้ว เป็นลูกเห็บเฉยๆ ไม่ค่อยใหญ่เท่าไร แต่มันจะมาพร้อมกับลมที่พัดตัดยอดไม้ เวลามันมาพร้อมกันนี้น่ากลัวมากนะ

ส่วนเรื่องโรคระบาดพืช หรือแมลงศัตรูพืชนี้พูดยาก เพราะสิ่งเหล่านี้บางครั้งเราไปพูดหรือแนะนำโยมเขาไม่ได้ และลงมือทำเองก็ไม่ได้ เราก็ได้แค่บอกว่า “โยมลองไปพิจารณาดูสิว่า ตรงนั้นมันมีอะไรบ้าง” หรือ “ไปดูให้หน่อยสิ คิดพิจารณาให้หน่อยสิ มันมีอะไรบกวนบ้าง” อย่างนี้เป็นต้น เพราะมันเป็นแมลง มันมีชีวิต เราก็บอกได้แค่นี้ จะไปทำเองไม่ได้ ให้โยมเขาไปพิจารณาต่ออีกที

เราอาศัยป่า ป่าก็ต้องมีธรรมชาติของสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ต่างๆ เขาก็อาศัยกินยอดไม้ไปตามเรื่องราวของเขา มันเป็นอาหารของเขา มนุษย์เรายังต้องอาศัยอาหารเลย อันนั้นก็เลยต้องปล่อยไปเป็นธรรมชาติเขา เพราะว่าเขากินยังงั้น มันก็คงไม่เสียหายเท่าไร ก็อาจจะมียาง ที่มันจะต้องเสียหายบ้าง ก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา ปล่อยเขาไปตามธรรมชาติ อาหารของเขา จะไปบอกให้เขาอยู่เป็นที่เปื้อนทาง ก็เป็นการไปรบกวนเขาอยู่ดี เขาก็อาศัยป่า เขาก็อาศัยป่า ต่างคนก็ต่างอยู่อาศัยร่วมกันไป แต่มนุษย์เรานี้ทำลายยิ่งกว่าสัตว์พวกนั้นอีก แถมยังดักตวงเพื่อคนอื่นด้วยว่าตามตรงแล้วเราทำลายยิ่งกว่าแมลงพวกนี้เสียอีก”^{๑๐๕}

^{๑๐๓} สัมภาษณ์นายวายุกฤษ ศรีสุนนท์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์นายพินิจ ร่มโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภรณ์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

นอกจากไฟไหม้ และภัยธรรมชาติดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในช่วงหน้าแล้ง สิ่งที่เป็นภัยธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่งก็คือ ความแห้งแล้ง ในเรื่องนี้ สุนันทา วิเศษโยธา ได้กล่าวไว้ว่า “ส่วนใหญ่ถ้าเกี่ยวกับพืชผล ก็คือจะแล้ง อย่างเราทำเกษตรไร่สับปะรดหรือไร่มันนี่ ส่วนใหญ่ถ้าแล้งแล้วมันขาดน้ำเลย พืชผลมันก็จะไม่ค่อยได้ผลดีเท่าไร”^{๑๐๖} ในเรื่องนี้ ทางวัดมีวิธีแก้ได้อย่างดี จากคำบอกเล่าของสุนทร จะถูก ที่ได้บอกว่า

“พวกชาวบ้านจะมีปัญหาเรื่องน้ำแล้งกันเป็นปกติ เพราะเราดึงน้ำจากบนเขา มาใช้ที่หมู่บ้านไม่ได้ ทั้งทางไกลด้วย ทั้งเป็นพื้นที่ชันด้วย แต่ในเรื่องนี้ ทางวัดไม่ค่อยจะมีปัญหาเรื่องน้ำ ทางวัดเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอด เพราะจุดที่น้ำไหลลงมานี้ จะมีน้ำทั้งปี ไม่มีขาดเลย มันเป็นน้ำซับลงมากับภูเขา แล้วพระอาจารย์ก็ต่อท่อน้ำให้ไหลลงมาถึงวัดอีกด้วย ทำให้สามารถดึงน้ำลงมา และใช้สปริงเกอร์หมุนได้เลย เพราะมันอยู่ที่สูงลงมาที่ต่ำ น้ำจึงแรงพอ ไม่ต้องใช้ปั้มน้ำเลย แล้วน้ำตรงนั้นมันจะไม่ขาดสายด้วย”^{๑๐๗}

สรุปความว่า บทบาทด้านการแก้ปัญหาและป้องกันภัยธรรมชาติของพื้นที่ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะนั้น จะมีปัญหาหลักในด้านไฟป่าเป็นอันดับแรก โดยไฟป่ามักจะมาในช่วงหน้าแล้ง และถือเป็นภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากที่สุดของที่พักสงฆ์แห่งนี้ โดยที่ผ่านมาที่พักสงฆ์ได้จัดกระบวนการรับมือเกี่ยวกับปัญหาไฟป่าได้ดี เพราะได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และพวกชาวบ้านเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีภัยธรรมชาติอื่นๆ อีกด้วย เช่น ลม ลูกเห็บ และแมลงศัตรูพืช เป็นต้น โดยปัญหาเหล่านี้บางอย่างก็แก้ไขได้ และบางอย่างก็แก้ไขไม่ได้ เช่น แมลงศัตรูพืชนั้น ทางวัดหรือที่พักสงฆ์จะไม่ลงมือไปกำจัดเอง เพราะเข้าใจในวงจรชีวิตของแมลง และห้วงวินัยบุญญิตในเรื่องสัตว์มีชีวิต จึงได้แต่เพียงบอกผ่านไปทางชาวบ้านว่า ให้ไปดูแลและตัดสินใจเอาเองว่าต้องทำอะไร จะเห็นได้ว่า ประธานสงฆ์มีความเคร่งครัดในวินัยและกฎเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนา

๓) บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกป่า

ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีบทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกป่า โดยเมื่อสมัยก่อนมีการบุกรุกเป็นส่วนมาก แต่ในปัจจุบันนี้ เมื่อมีสำนักสงฆ์มาตั้งในพื้นที่นี้ การลักลอบและการบุกรุกป่า ก็มีจำนวนลดน้อยลง และหมดไปในที่สุด ท่านพระครูกันทรธรรมาภิรัตน์ กนฺตธมฺโม (จันทอง) ได้อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า

“แต่ก่อนก็มีการบุกรุกเข้ามานะ ถ้าย้อนไปยุคที่ยังไม่มีการปิดป่า ยังมีสัมปทานอยู่นะ พื้นที่ตรงนั้นเขาเอาไปใช้กันได้เต็มที่ แล้วก็ไม่มีหน่วยงานไหนไปทำอะไรเขาได้ด้วย เพราะว่าเขาทำ

^{๑๐๖} สัมภาษณ์นางสุนันทา วิเศษโยธา, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์นายสุนทร จะถูก, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ถูกต้องตามกฎหมายโดยสัมปทานไว้หมดแล้ว แต่ว่ามาระยะหลังนี้ พอป่าถูกปิดแล้ว มีการหวงห้ามกันตามกฎหมาย ในช่วงต้นเขาก็ก็นั่งลักลอบนะ ยังเข้ามาตัดไม้ทำลายป่า บางครั้งบางทีแต่ละพื้นที่เป็นที่ตั้งของวัดหรือของสำนักสงฆ์ จะทำให้การอนุรักษ์ป่ามีความสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดี พอพระเข้าไปอยู่อาศัยในป่า ไปกันพื้นที่ไว้แค่นั้น เขาก็กลัวกัน ไม่กล้าเข้ามาตัดต้นไม้กันแล้ว

พอมีพระอยู่ เขาก็ไม่ค่อยเข้ามายุ่ง มารบกวน และต้นไม้มันก็ยังมีอยู่ได้สมบูรณ์ด้วย เราก็จะทำการอนุรักษ์ไว้ อย่างล่าสุดทางวัดได้ที่มาแปลงหนึ่งประมาณ ๑๐๐ ไร่ ก็บอกชาวบ้านไปว่า ตรงนี้เป็นเขตอนุรักษ์เป็นเขตของวัดแล้วนะ อย่าเข้ามายุ่งอย่าเข้ามาทำลายนะ ให้ช่วยกันดูแลรักษาไว้ อย่าให้อาตมาเป็นผู้ดูแลคนเดียว ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะหวงห้าม ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะดูแลกันได้ ประโยชน์ส่วนรวมที่มันเกิดขึ้น ถ้าเราไม่ช่วยกันดูแลแล้วใครจะช่วยดูแล ให้บอกกล่าวแนะนำซึ่งกันและกัน ช่วยกันอนุรักษ์ไว้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและประโยชน์ของป่าด้วย”^{๑๐๘}

จากความคิดเห็นข้างต้นนี้ สอดคล้องกับคำพูดที่พินิจ รมโพธิ์ ได้กล่าวถึงการบุกรุกถางป่าในบริเวณสำนักสงฆ์แห่งนี้ ที่มีความยากลำบากกว่าแต่ก่อน เพราะมีวัดสร้างขึ้นมากในบริเวณนี้ ที่ว่า “ถ้าจะตัดไม้ในบริเวณนี้ มันคงยากแล้ว เดียวนี้มีหุตาเยอะ ทั้งเจ้าหน้าที่ด้วย ชาวบ้านด้วย ทางออกไปก็มีไม่มาก เป็นที่รู้กันว่าทางออก ต้องออกทางเส้นนี้แน่ๆ ทำให้ตัดไม้ยาก ที่นี้เลยไม่ต้องมีการจัดเวรยามไว้ป้องกันอะไร เพราะเราจะมีสายข่าวคอยบอกอยู่ตลอดเวลา”^{๑๐๙}

อย่างไรก็ตาม หากพบผู้บุกรุกป่าจริงๆ ก็สามารถแจ้งเจ้าหน้าที่ทางบ้านเมืองได้ โดยเจ้าหน้าที่ของป่าไม้จะมีกฎหมายและระเบียบในการตรวจจับและลงโทษหนักเบาแตกต่างกันออกไปในเรื่องนี้ สุนทร จะถูกได้กล่าวไว้ว่า

“ถ้าเห็นต้องแจ้ง ถ้าเป็นครั้งแรก ในหมู่บ้านจะใช้วิธีตักเตือนก่อน แต่ถ้าเห็นอีกครั้งหนึ่ง ก็ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถ้ายังทำอีกหลายหน แล้วถูกจับได้ก็ต้องมีการลงโทษ ส่งไปให้กับทางเจ้าหน้าที่ แต่ปัจจุบันไม่มีคนทำผิดแบบนี้แล้ว ตั้งแต่วัดนี้ไปตั้งอยู่ตรงนั้น เหตุการณ์พวกนี้ก็เงียบไป เรื่องตัดไม้ไม่มีแล้ว ทางวัดช่วยได้เยอะเลย เส้นทางเข้าออกตรงนี้ ถือเป็นพื้นที่สำคัญ เป็นท่อน้ำเลี้ยง เป็นจุดยุทธศาสตร์เลย”^{๑๑๐}

ในปัจจุบันนี้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีอุปกรณ์ตรวจป่าที่ทันสมัย และใช้กำลังคนเพิ่มมากขึ้นในการตรวจพื้นที่ป่าไม้ ทำให้การตรวจพื้นที่ป่าในปัจจุบันมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังคำพูดที่ วายุภฤช ศรีสุนนท์ ได้กล่าวไว้ว่า

^{๑๐๘} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์นายพินิจ รมโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์นายสุนทร จะถูก, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

“เดี๋ยวนี้ลักลอบกันยาก เพราะมีชุดของเจ้าหน้าที่ลาดตระเวนด้วย ทุกหน่วยต้องเดินตรวจพื้นที่และเดินคุมพื้นที่ โดยมี GPS ติดที่ตัวของเจ้าหน้าที่ทุกคน อย่างสมมติว่า เราเดินไปแล้วอยากนั่งพักนานๆ เส้นทางใน GPS มันก็จะฟ้องว่าเราหยุดนิ่งไม่ไปไหน ทางหน่วยก็จะรู้ว่าไม่ได้ไปปฏิบัติหน้าที่ ทำให้เดี๋ยวนี้เหนื่อยมาก ไปเส้นทางเก๋ๆ ก็ไม่ได้ด้วย ต้องเปลี่ยนเส้นทางให้ครอบคลุมพื้นที่ป่าทั้งหมด ถ้าออกนอกเขตพื้นที่สำรวจ ทางหน่วยเขาก็จะรู้อีก ไปก็วันเขารู้เลย ระยะทางก็ไกลเขารู้ เครื่อง GPS ที่ว่ามานี้ เขาติดไว้กับเสือและติดไว้กับสัตว์ป่าด้วย แต่เป็นบางตัวนะ เรื่องนี้ศูนย์วิจัยเขาทำกันอยู่”^{๑๑๑}

ที่พิภพสงฆ์แห่งนี้ ได้มีกฎข้อบังคับ เรื่องการห้ามคนในสำนักสงฆ์ตัดต้นไม้ภายในวัด โดยเฉพาะต้นไม้ที่ยังไม่ตาย ห้ามตัดเด็ดขาด จะตัดได้เฉพาะต้นไม้ที่ตายแล้วเท่านั้น ดังถ้อยคำที่ท่านพระครูกันทรธรรมาภรณ์ กนตธมโม (จันทอง) ได้อธิบายไว้ว่า “เราจะไม่มีการใช้ไม้ที่ยังเป็นอยู่ ถ้าใช้ไม้ก็คือใช้ไม้ที่มันตายแล้ว ทางวัดไม่อนุญาตให้ตัดไม้ไปใช้ ถ้าจะใช้ ก็ให้ใช้ไม้จากข้างนอกที่เขาแปรรูปแล้ว ส่วนไม้สนและไม้แดงที่ทางวัดใช้ ก็เป็นต้นไม้ที่มันตายแล้ว คือ ถูกแมลงมันกิน และยืนต้นตาย เลยเอามาใช้”^{๑๑๒} ตรงกับที่สำราญ พรหมคิด ที่ได้กล่าวถึงการที่ท่านประธานสงฆ์ห้ามการตัดไม้ในพื้นที่นี้ว่า “หลวงพ่อก็ไม่ยอม ก่อนจะตัดไม้ต้องบอกท่านทุกครั้ง อย่างต้นขนุนนี้มันตายแล้ว เราก็ตัดเอามาเผาถ่านในวัดนี้ ท่านถึงจะยอม แต่ไอ้เรื่องตัดเป็นๆ นี่ไม่ยอมเด็ดขาด”^{๑๑๓}

เมื่อสอบถามท่านประธานสงฆ์ว่า เพราะเหตุใดท่านจึงไม่ยอมให้มีการตัดไม้ในพื้นที่นี้ ท่านได้ชี้แจงไว้อย่างดีและแฝงแง่คิดหลักธรรมไว้ว่า

“เพราะเห็นความเจริญเติบโตของต้นไม้แล้ว มาเทียบกับอายุเรา มันก็เหมือนกัน การตัดทำลายต้นไม้ มันแค่แป๊บเดียวก็หมดไปแล้ว แต่การรักษาไว้เนี่ย มันเกิดประโยชน์กับธรรมชาติ ถึงเราจะไม่ได้อยู่ดูแลเขาไปตลอด แต่มันก็สืบพืชพรรณไปถึงคนรุ่นหลังได้ พวกเขาจะได้อาศัยป่าไม้ในลักษณะอย่างนี้ พวกเราอย่าเพียงแต่เป็นผู้อาศัย แต่ต้องเป็นผู้ปลูกด้วย ถ้าเราไม่ปลูกและไม่ดูแลในวันนี้ โอกาสที่จะเป็นป่าสมบูรณ์มันก็ไม่เกิดขึ้น เราต้องมีจิตสำนึกในเรื่องนี้ด้วย

เราไม่ใช่เกิดเพียงชาตินี้ภพนี้ ยังต้องเกิดอีกหลายภพหลายชาติ ถ้าวันนี้ไม่ทำไม่สร้างสมไว้ มันก็จะเหือดแห้งไปตลอด อันนี้เป็นประโยชน์ที่เราได้อยู่ในขณะนี้ แต่เราไม่รู้ว่า อนาคตจะเป็นยังไง ถ้าเราไปคิดว่าอนาคตไม่ใช่ของเรา แล้วประโยชน์ที่ว่ามันก็ไม่เกิดกับเรา เพราะเราไม่ได้คำนึงถึงอนาคตของคนที่อยู่ใต้อาสน์ภายหลัง พวกเขาจะต้องอาศัยพื้นที่ป่าเหมือนกัน เมื่อเกิดในวัฏจักรนี้ มนุษย์และสัตว์ก็ต้องอาศัยต้นไม้และธรรมชาติ ทั้งมนุษย์ ทั้งเทวดาทั้งหลาย มนุษย์กับเทวดา เขาก็

^{๑๑๑} สัมภาษณ์นายวายุภุช ศรีสุนนท์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์พระครูกันทรธรรมาภรณ์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์นางสำราญ พรหมคิด, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

อาศัยพืชพรรณตรงนี้ด้วย ไม่ใช่เราผู้เดียวที่ได้ประโยชน์ เราต้องมองไปถึงอนาคต เพียงแต่ว่าทุกวันนี้มีการทำลายกันโดยไม่ได้นึกถึงอนาคต มันก็มีแต่หมดไปเรื่อยๆ”^{๑๑๔}

สรุปความว่า บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกป่าของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะนั้น มีลักษณะของการช่วยกันดูแลพื้นที่ ตั้งแต่พื้นที่นี้มีที่พักสงฆ์ก่อตั้งขึ้นมา พวกลักลอบตัดไม้และนายพรานก็หมดไปจากพื้นที่นี้ เพราะสำนักสงฆ์แห่งนี้สร้างปิดทางเข้าออกป่า ทำให้มีการลักลอบกันยากมากขึ้น อีกทั้งยังมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้คอยลาดตระเวนเป็นหูเป็นตาให้กับทางวัดด้วย ทำให้ปัจจุบันนี้พื้นที่นี้มีป่าไม้ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

๘) บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า

ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีบทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาอาจจะมีคามยุ่งยากอยู่บ้าง เพราะความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน แต่ในปัจจุบันกลับไม่มีเหตุการณ์เหล่านี้ปรากฏให้เห็นแล้ว ดังคำพูดที่ พินิจ ร่มโพธิ์ ได้กล่าวไว้ว่า

“จริงๆ แล้วในอดีตมันก็ยุ่งเหมือนกัน เพราะความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน สมัยก่อนก็จะประชาสัมพันธ์ไม่ค่อยเก่ง ชาวสารไม่ถึงพวกชาวบ้านในสมัยก่อน และจะใช้ไม้แข็งกับพวกชาวบ้านเลย พุดง่าย ๆ สมัยก่อนนะใช้ไม้แข็งโดยการจับกุมคุมขังกันอย่างเดียว ส่วนพวกเจ้าหน้าที่เดิมก็มีอยู่น้อย แต่พื้นที่ในการดูแลมันกว้างมาก มันจึงไม่เพียงพอกัน สมัยก่อนถ้าพุดถึงนายทุนก็จะแฝงไปด้วยผลประโยชน์ ลงทุนน้อยรายได้ดี ประมาณ ๒๐ กว่าปีที่แล้ว พอมีวัดมาอยู่ในพื้นที่นี้ วัดก็มีบทบาทที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องของการอนุรักษ์ป่าไม้จริงๆ มีโครงการพุทธอุทยานในปี ๒๕๕๓ ยิ่งทำให้ทางวัดมีบทบาทมากยิ่งขึ้น

ที่วัดชอบปลูกพวกไม้พุ่ม มันโตไวมาก เลี้ยงง่าย และอดทนด้วย ถ้าพวกชาวบ้านปลูกไม้พวกนี้ในพื้นที่ ดูแลรักษาและอนุรักษ์ป่าไม่อย่างดี โดยการไม่ยุ่งกับไม้ในวัด ปลูกไว้จนเต็มป่า ตอนแรกพื้นที่มันก็เตียนไปหมดนะแหละ ทั้งปลูกทั้งดูแลมา ๖ ปี หลวงพ่อท่านขอให้เว้น ๖ ปี ในช่วง ๖ ปีนี้ เราก็บอกพวกชาวบ้านว่า อย่าไปยุ่งนะ แล้วต้นไม้ ๖ ปีนี้มันก็โตเร็วนะ พอปลูกจนเต็มพื้นที่ที่กรมป่าไม้ก็ยึดไปหมด บอกว่าเป็นพื้นที่ของเขา มันปวดใจคนอนุรักษ์ก็ตรงนี้ จริงๆ แล้วพวกชาวบ้านก็ไม่ได้ตั้งใจ ถ้าให้เขาใช้ประโยชน์ได้บ้างก็น่าจะเป็นเรื่องที่ดี”^{๑๑๕}

ในเรื่องนี้ ทางด้านสำราญ พรหมคิด ก็มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะเป็นคนที่อยู่พื้นที่มานาน อีกทั้งยังอยู่ในป่าและในวัดหรือที่พักรักษาโดยตลอด ได้ให้เห็นว่า

^{๑๑๔} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์นายพินิจ ร่มโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

“แต่ก่อนนี่เป็นที่ว่างเปล่า ไม่มีอะไรเลย แต่พอมีสำนักสงฆ์ ก็มีป่าพื้นฟูขึ้นมา มีน้ำด้วยความแห้งแล้งที่เคยมีก็หายไป น้ำที่เห็นนี่ตอนแรกไปเอามาจากข้างบนเขาโน้น ตอนนี่ไม่ต้องแล้ว ดึงเอาลงมาใช้ได้เลย โดยใช้การเดินตามสายมา เป็นน้ำจากข้างบน บางที่ข้างนอกเขาไม่มีน้ำใช้กัน แต่ข้างในนี่สมบูรณ์เลย ไม่เคยขาด แต่ส่วนตัวก็ยังไม่เคยชิมน้ำที่นี่ยะ กลัวหินปูนอะไรพวกนี้ เคยแต่เอามาใส่ในกระถางไว้ แล้วมันจะมีอะไรเกาะเต็มไปหมด อาจไว้ใช้ล้างมือล้างไม้ได้ แต่ไม่เคยเอามาใช้กินดื่ม”^{๑๑๖}

สรุปความว่า บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะนั้น เป็นไปในลักษณะของการอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับที่พักสงฆ์ โดยในสมัยก่อนที่ที่พักสงฆ์จะมาตั้งอยู่ในบริเวณนี้ พื้นที่นี้มีแต่ความแห้งแล้ง ไม่มีป่าไม้ร่มรื่นเลย เพราะเป็นทางเข้าออกของพวกนายพรานและพวกล่าสัตว์ แต่พอมีที่พักสงฆ์มาตั้งอยู่ในบริเวณนี้ ป่าไม้ก็มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น มีความร่มเย็นและความเขียวชอุ่มของป่าไม้ จะเห็นได้ว่า หากมีการจัดตั้งที่วัดขึ้นในบริเวณพื้นที่ป่าใดแล้ว พื้นที่ป่าแถวนั้น จะมีความสมบูรณ์ไปด้วยหมู่ไม้และหมู่สัตว์ เพราะป่าไม่ได้รับการคุ้มครองและพวกชาวบ้านคอยช่วยดูแลเป็นอย่างดี

๙) บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า

ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีบทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า โดยที่พักสงฆ์ได้เริ่มฟื้นฟูสภาพป่า และแหล่งน้ำก่อนเป็นอันดับแรก ท่านพระครูกันตธรรมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง) ให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำและแหล่งอาหารมากที่สุด ตามคำบอกเล่าที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

“โดยความคิดจริงๆ นี่ ในพื้นที่นี้ต้องการแหล่งน้ำและต้องการอาหารเป็นหลัก เมื่อเราได้แหล่งน้ำแล้ว แนวตั้งต้นไม้ก็ได้ความชุ่มชื้น ได้เจริญเติบโต สรรพสัตว์ทั้งหลายเขาก็ได้มาบริโภค ดื่มน้ำกินนะ ผู้ที่อยู่ได้ประโยชน์ สัตว์ทั้งหลายก็ได้ด้วย อีกทั้งป่าไม้ก็ได้รับความชุ่มชื้นจากที่เราได้กักเก็บน้ำไว้ ถ้าทำได้อย่างนี้ ประโยชน์ที่จะได้กับพื้นที่ก็จะมียู่มากมาย

ส่วนฝ่ายที่จัดทำนั้น เป็นฝ่ายที่มีลักษณะชะลอน้ำ เพื่อการดูดซึมของต้นไม้ และป้องกันน้ำตกลงมาแล้วไหลไปหมด แต่ถ้าเรามีฝายน้ำแบบถาวรที่เป็นปูน มันก็จะกักเก็บน้ำได้ตลอด น้ำไม่สูญหายไปไหน ทางเจ้าหน้าที่สามารถทำการสำรวจได้ว่า เส้นทางไหนเป็นเส้นทางน้ำมา เส้นทางไหนเป็นจุดศูนย์รวมน้ำ เส้นทางนั้นควรจะทำเป็นฝายปูนเพื่อชะลอน้ำและเก็บกักน้ำไว้ใช้ อยากให้ทำอย่างนี้ จริงๆ แล้วก็เหมือนกับทำฝายชะลอน้ำนั่นแหละ แต่ทำให้มันค่อนข้างถาวรหน่อย ทำให้น้ำอยู่ แล้วน้ำจะซึมลงไป มันก็เกิดเป็นธรรมชาติ ตัวนี้ซึมไปตัวล่าง ตัวล่างก็ซึมต่อไป มันจะลงไปในลักษณะนี้ ทำให้ป่าไม้มีความชุ่มชื้นและสมบูรณ์ดีกว่า ช่วงบนก็รับได้ส่วนหนึ่ง แล้วก็เหือดแห้ง

^{๑๑๖} สัมภาษณ์นางสำราญ พรหมคิด, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ไปตามฤดูกาล ช่วงล่างได้รับแล้วก็เหือดแห้งไปตามฤดูกาล แทนที่มันจะหมดไปในช่วงหน้าฝนทีเดียว แล้วลาดไปหมด ไม่เอาอย่างนั้นแล้ว ถ้าในลำห้วยแต่ละแห่ง มีการกักเก็บน้ำในลักษณะอย่างนี้ มันจะมีประโยชน์ให้ทั้งสัตว์และทั้งพืช ป่าไม้จะสมบูรณ์มากกว่า แล้วน้ำนี้ก็จะถูกดูดซึมไป ผู้ที่ใช้อยู่ข้างล่างก็จะมีน้ำใช้อย่างสมบูรณ์ น้ำในลำห้วยจะได้ซึมตลอดเวลา ไม่เหือดแห้ง

อย่างไรก็ดี การใช้ปูนสร้างฝายนั้น ว่าตามตรงแล้วมันก็เป็น การเปิดเบียนธรรมชาติอยู่บ้าง แต่การดูแลต้นไม้ได้ดี เราจำเป็นต้องมีน้ำ ถ้าเราไม่พึ่งพาอาศัยน้ำแล้ว ป่าไม้ในธรรมชาติ มันก็จะไม่เจริญเติบโต ถ้าเกิดเราไม่เอาสิ่งที่ผิดธรรมชาติอันนี้เข้าไป เราก็จะไม่ได้ธรรมชาติที่สมบูรณ์ คือมันมีส่วนเสีย และมันก็มีส่วนที่สมบูรณ์”^{๑๑๗}

เมื่อทางที่พักสงฆ์ฟื้นฟูสภาพป่าได้เช่นนี้ พวกชาวบ้านจึงมีความพอใจผลงานของที่พักสงฆ์เป็นอย่างมาก จากในช่วงเริ่มแรกที่มีผู้คนสงสัยว่า ที่พักสงฆ์จะมาอยู่ในป่าทำไม กลับกลายเป็นว่าที่พักสงฆ์มีความจำเป็นต่อป่าเป็นอย่างมาก ดังคำพูดที่ พินิจ ร่มโพธิ์ ได้กล่าวไว้ว่า

“เดิมทีเรายังมองไม่ออกว่า วัดจะมาในพื้นที่ป่า พื้นที่ข้างนอกที่เป็นชุมชนก็มีอยู่เยอะแยะ ตอนแรกเรามองกันว่า ทำไมถึงไม่ไปอยู่ข้างนอกแบบวัดทั่วไปอีกมากมาย พุดง่ายๆ ชุมชนก็มีพื้นที่ให้อยู่ มีความสมบูรณ์หลายอย่าง และอยู่ในชุมชนก็ได้อยู่แล้ว ทำไมต้องมาบุกเบิกในป่า จะมาอยู่ในป่าให้มันลำบากลำบากไปเพื่ออะไร ตอนแรกพวกเรามองว่า จะเข้ามาจับจองพื้นที่ป่าหรือคิดว่าจะมาตัดไม้ไปใช้เอง แรกๆ ก็แปลกใจนะ แต่พอมาเห็นท่านทำอย่างจริงจังแล้ว ก็รู้สึกว่าการที่ช่วยเหลือ เพราะท่านทำแล้วเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น”^{๑๑๘}

ในอดีตที่ผ่านมา พื้นที่นี้ถือเป็นจุดที่เสี่ยงต่อการเกิดเหตุมากที่สุด เป็นทางผ่านของการขนสินค้าในป่า แต่พอมีที่พักสงฆ์อยู่ในบริเวณนี้ ทางเจ้าหน้าที่ก็เบาใจลง และทำงานกันได้อย่างสะดวกมากขึ้น ดังคำพูดที่ วายุกฤช ศรีสุนนท์ ได้กล่าวไว้ว่า

“จากจุดที่มีปัญหาเป็นจุดที่ล่อแหลมที่สุด กลายเป็นไม่มีปัญหาในปัจจุบันได้ ถือเป็นเรื่องที่ดีมากๆ ป้องกันสัตว์ป่าให้กับทางภาครัฐได้ และไม้ที่มีขนาดใหญ่ก็ช่วยรักษาไว้ได้ดี ตรงนี้มันเป็นทิศทางชนของ เอรธมาจอดเสร็จแล้วค่อยเข้าไปชนของข้างในออกมา พอมีวัดทุกคนก็ไม่มาบุกรุก พวกเจ้าหน้าที่อุ่นใจ จากสภาพของพื้นที่ที่เคยโล่ง กลับกลายมาเป็นป่าที่สมบูรณ์ได้อย่างในปัจจุบันนี้”^{๑๑๙}

สรุปความว่า บทบาทด้านการฟื้นฟูของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกะนั้น ท่านประธานที่พักสงฆ์ได้พลิกฟื้นสภาพป่าและสถานที่ที่เคยหมดสภาพ ให้มีความสมบูรณ์และมีความชุ่มชื้นอย่างที่เป็นอยู่ใน

^{๑๑๗} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์นายพินิจ ร่มโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์นายวายุกฤช ศรีสุนนท์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ปัจจุบันได้อ่านอย่างน่าชื่นชม ในตอนแรกพวกชาวบ้านมีความแปลกใจที่ท่านมีความมุ่งมั่นอยากที่จะเข้ามาดูแลผืนป่าแห่งนี้ พอมาเห็นความตั้งใจในการทำงานอย่างจริงจังของท่าน พวกชาวบ้านก็พร้อมใจกันเข้ามาช่วยเหลือท่านในที่สุด ปัจจุบันที่พัทลุงจะมีการปลูกป่าเพิ่มเติมและมีการทำฝายชะลอน้ำจำนวนมาก เพื่อเก็บกักน้ำในหน้าฝน ไว้ใช้ในหน้าแล้งได้อย่างเพียงพอ

๑๐) บทบาทด้านการจัดหาทุน เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้

ที่พัทลุงห้วยจิกเกาะมีบทบาทด้านการจัดหาทุนเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้นั้น ประธานที่พัทลุงได้ชี้แจงว่า ไม่มีปัญหาด้านนี้สักเท่าไร เพราะทางที่พัทลุงดูแลตัวเองได้ในระดับหนึ่ง ดังถ้อยคำที่ว่า

“งบประมาณที่ทางภาครัฐจัดให้มานั้น ทางวัดไม่ได้ใช้มากเท่าไร ส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะการเชิญชวนพวกชาวบ้านแล้วบอกกล่าวกันแบบนี้มากกว่า ช่วยกันบำรุงดูแลป่าร่วมกัน กับชุมชนใกล้เคียง เรื่องของการจัดหาทุนจึงไม่เป็นปัญหาสำหรับเรา ถ้าหากว่าเป็นทุนของส่วนราชการ ก็ให้เขาดำเนินของเขาเองทั้งหมด ในส่วนของวัดก็จะดูแลเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ให้กับภาครัฐ เรื่องทุนจึงไม่ใช่ปัญหาในพื้นที่นี้

การที่จะเข้ามาอยู่และมาดูแลป่านี้ มันมีความรักธรรมชาติ และมีความพึงพอใจกับธรรมชาติ เพราะว่าธรรมชาตินี้ให้สิ่งดีๆ กับเราเยอะ เราก็เลยพึงพอใจตรงนั้น เมื่อเราลงมือทำไปแล้วก็เกิดผล เมื่อเกิดผลมันก็ได้มีความยินดีพอใจกับสิ่งที่มันเกิดขึ้น เรามีความพอใจว่าเมื่อเราเข้ามาดูแลแล้ว ในพื้นที่นั้นมันเกิดประโยชน์ ถ้ามองโดยส่วนตัวอาจจะมองไม่เห็น ว่าเราดูแลรักษาป่าได้ดีในระดับหนึ่ง แต่ในส่วนที่เราทำลงไปทั้งหมด เราก็พึงพอใจว่าดีแล้ว เราทำแล้วเกิดผลสัมฤทธิ์กับสิ่งที่เราดำเนินการมาทั้งหมด

ถ้าแต่ละวัดดูแลต้นไม้และปลูกต้นไม้เสริมไปเรื่อยๆ พยายามปลูกให้ได้มากๆ ถ้าเกิดเป็นไม้ผล เช่น มะม่วง มะขาม หรือขนุนก็ปลูกไป การปลูกอย่างนั้นมันก็ให้ธรรมชาติอยู่ได้ร่มเงาด้วย ได้ผลด้วย ถ้าเป็นไม้ถาวร เช่น พวกไม้มะค่าโมง มะค่าแต้ ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้รัง ต้นตะเคียนก็ได้ปลูกได้หมดแหละ พยายามให้แต่ละชุมชนปลูกไปให้เยอะที่สุด ถึงเราจะไม่ได้ใช้ แต่คนอื่นก็ได้ใช้ มันให้อิทธิพลของธรรมชาติและของชั้นบรรยากาศ มันจะช่วยตรงนั้นได้เยอะกว่า มันเป็นธรรมชาติที่ให้อากาศที่บริสุทธิ์ดี”^{๑๒๐}

สำหรับพื้นที่ป่าแห่งนี้ ถือว่ามีความสมบูรณ์และดูดีที่สุดในบรรดาวัดใกล้เคียง จากคำบอกเล่าของ สุนันทา วิเศษโยธา ที่ได้บอกว่า “ตอนนี้อ่าดูเป็นรูปร่างที่สุด ก็คือ ที่นี้นั่นแหละที่ดูดีที่สุด

^{๑๒๐} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

แล้ว ที่ว่ามีการปลูกป่าและมีการอนุรักษ์ต้นไม้ไว้ละ ที่นี้คือดีที่สุด เพราะว่าที่นี่มีทุกอย่าง ทั้งของที่ให้เราได้กิน พวกมะขามป้อม พวกฝรั่ง มีเต็มไปหมดเลยในพื้นที่ของวัดนี้”^{๑๒๑}

สรุปความว่า บทบาทด้านการจัดหาทุนเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ นั้น ที่พักสงฆ์ไม่มีปัญหาในเรื่องนี้แต่อย่างใด โดยที่พักสงฆ์ถือว่า การได้มาปลูกป่า ถือเป็นคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงที่ทางภาครัฐมอบโอกาสให้ เรื่องการจัดหาทุนเป็นหน้าที่ของภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามาช่วยเหลือทางที่พักสงฆ์ ส่วนที่พักสงฆ์จะพยายามปลูกป่าให้มากที่สุด ทั้งไม้ผลและไม่ยืนต้นต่างๆ เพื่อสร้างความร่มเย็นและความชุ่มชื้นให้กับป่าไม้ให้มากที่สุด

๔.๔.๓ วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี

ที่พักสงฆ์เจติยบรรพตและที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ ทั้ง ๒ แห่งนี้ ตั้งขึ้นในพื้นที่ป่าและเข้าร่วมโครงการพุทธอุทยานเหมือนกัน แต่ทั้ง ๒ แห่ง นี้ก็อยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลกันออกไป กล่าวคือ ที่พักสงฆ์เจติยบรรพตอยู่ในเขตชุมชน ใกล้กับเขตของชาวบ้าน จึงมีการไปมาหาสู่กันระหว่างกับชาวบ้านกับทางที่พักสงฆ์ได้ง่ายและสะดวก ส่วนที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะอยู่ในเขตพื้นที่ป่า ห่างไกลจากตัวเมือง การไปมาหาสู่ระหว่างชาวบ้านกับที่พักสงฆ์ จึงเป็นไปด้วยความลำบาก ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่จึงมีบางสิ่งๆที่เหมือนกันและมีบางสิ่งๆที่แตกต่างกัน มีรายละเอียดดังนี้

๑) บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ทั้ง ๒ แห่ง มีการปลูกจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างดี ได้มีการแนะนำและบอกกล่าวให้กับชาวบ้านละเว้นการตัดไม้ภายในที่พักสงฆ์ และชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ได้ซึมซับคำสอนของผู้นำสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งแล้วนำมาปฏิบัติตามอย่างดี ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุว่า การมีที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งในพื้นที่นั้น ทำให้ชาวบ้านมีที่พึ่งพิง และชาวบ้านมีความเกรงกลัวต่อบาปที่เกิดจากการตัดไม้ไปใช้ส่วนตัว

เมื่อที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งมาสร้างขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ทำให้ชาวบ้านเกิดความเกรงกลัวต่อบาป และมีจิตสำนึกที่ดีในการดูแลรักษาป่าไม้แล้ว สิ่งที่แตกต่างกันของ ๒ แห่ง คือ ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีการปลูกไม้ผลในพื้นที่ของที่พักสงฆ์ด้วย แตกต่างจากที่พักสงฆ์เจติยบรรพตที่ไม่มีการปลูกผลไม้ในพื้นที่ที่พักสงฆ์ ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ที่ลึกเข้าไป มีพื้นที่มากในการปลูกไม้ป่าและไม้ผล การมีพื้นที่ต่างกันทำให้ต้นไม้และป่าไม้ที่เกิดขึ้นภายในที่พักสงฆ์มีความแตกต่างกัน

^{๑๒๑} สัมภาษณ์นางสุนันทา วิเศษโยธา, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๒) บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือด้านการบริหารจัดการ

ประธานที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง ได้มีบทบาทด้านความเป็นผู้นำในการบริหารจัดการกิจการภายในที่พัทสงฆ์ เป็นไปในลักษณะที่มีการจัดกิจกรรมการปลูกป่าขึ้นภายในที่พัทสงฆ์ โดยที่พัทสงฆ์ได้ขอกกล้าไม้จากชาวบ้านบ้าง ที่พัทสงฆ์ซื้อหามาเองบ้าง และขอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมอุทยานฯ หรือโครงการพุทธอุทยานบ้าง และเมื่อได้กล้าไม้มาแล้ว ที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งจะมีการชักชวนชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงมาช่วยกันปลูกป่าและดูแลรักษาต้นไม้ภายในที่พัทสงฆ์ด้วย

ส่วนที่แตกต่างกันของที่พัทสงฆ์ทั้งสอง คือ ที่พัทสงฆ์ห้วยจิกเกาะ ได้จัดให้มีการปลูกไม้ป่ากับไม้ผลควบคู่กันไป ถือเป็นระบบวนเกษตรที่ใช้การปลูกไม้ป่าและไม้ผลไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้พื้นที่ป่า นอกจากนี้ทางที่พัทสงฆ์ยังส่งเสริมให้ชาวบ้านได้นำแนวคิดนี้ไปใช้ในพื้นที่ของตนเองอีกด้วย นับเป็นการบริหารการใช้สอยพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดอีกด้วย แตกต่างจากที่พัทสงฆ์เจดีย์บรรพต ที่จัดให้มีการปลูกป่าขึ้นภายในที่พัทสงฆ์เพียงอย่างเดียว แต่ไม่มีการปลูกไม้ผลขึ้นภายในที่พัทสงฆ์

๓) บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์

ประธานที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งมีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านใกล้เคียงมาร่วมกิจกรรมของทางที่พัทสงฆ์โดยใช้การบอกต่อแบบปากต่อปากเหมือนกัน โดยวิธีการโทรศัพท์ไปแจ้งข่าว หรือประชาสัมพันธ์ให้กับกิจกรรมต่างๆ ของทางที่พัทสงฆ์ นอกจากการบอกกล่าวด้วยวาจาแล้ว ในช่วงวันสำคัญหรือวันพระ ที่พัทสงฆ์ทั้งสองแห่งมีการเทศน์สั่งสอนชาวบ้านที่มาร่วมฟังธรรมภายในที่พัทสงฆ์เพื่อชี้แจงบอกกล่าวกิจกรรมต่างๆ ของทางที่พัทสงฆ์เหมือนกันด้วย

ส่วนที่แตกต่างกันของที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งนั้น ได้แก่ ที่พัทสงฆ์เจดีย์บรรพตใช้ป้ายประชาสัมพันธ์ภายในวัดหรือที่พัทสงฆ์ เพื่อเป็นการเตือนใจผู้คนที่เข้ามาในวัดให้ตระหนักถึงคุณค่าของป่า และโทษภัยของการตัดต้นไม้ทำลายป่าด้วย แต่ที่พัทสงฆ์ห้วยจิกเกาะกลับไม่ได้ใช้ป้ายประชาสัมพันธ์ภายในวัด ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุว่า ที่พัทสงฆ์ห้วยจิกเกาะอยู่ในเขตป่าลึก การมีป้ายประชาสัมพันธ์อาจส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและป่าไม้ได้

๔) บทบาทด้านการประสานงานระหว่างภาครัฐกับประชาชน

ที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งมีการประสานงานระหว่างภาครัฐกับประชาชนด้วยการขอให้ภาครัฐช่วยจัดหากล้าไม้มาให้กับทางที่พัทสงฆ์ เมื่อได้รับกล้าไม้แล้ว ก็จะขอแรงงานจากชาวบ้านและญาติโยมที่เข้าที่พัทสงฆ์ให้มาช่วยกันปลูกป่าต่ออีกทีหนึ่ง ที่พัทสงฆ์จึงถือเป็นตัวกลางที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับชาวบ้านเป็นอย่างดี

ส่วนที่แตกต่างกันของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง คือ ที่พักสงฆ์เจติยบรรพตมีความต้องการให้ภาครัฐจัดหาวิทยากรผู้มีความรู้มาชี้แนะและอธิบายให้ชาวบ้านมีความรู้ในการปลูกป่าและดูแลที่ทำกินของตนเองอย่างถูกต้อง เพราะถ้าพวกเขาชาวบ้านทำไปอย่างผิดวิธี จะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี แตกต่างจากที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมในลักษณะนี้มากนัก

๕) บทบาทด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งได้รับการสนับสนุนเรื่องกล้าไม้จากหน่วยงานภาครัฐอยู่อย่างต่อเนื่อง เมื่อที่พักสงฆ์จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญ เช่น วันพ่อ หรือวันแม่ พวกเขาชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงที่พักสงฆ์ ภายใต้การดูแลของผู้นำระดับท้องถิ่นต่างๆ เช่น กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ก็จะช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของที่พักสงฆ์อย่างเต็มที่ ทำให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปได้เป็นอย่างดี

ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่แตกต่างจากที่พักสงฆ์เจติยบรรพต ๒ ลักษณะ คือ ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปลูกพืชผักและไม้ผลในพื้นที่ของป่า เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องการจัดหาพืชผักผลไม้ในวัด และการทำฝายชะลอน้ำ ที่ทางวัดร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน จัดทำฝายชะลอน้ำในบริเวณป่าด้านหลังที่พักสงฆ์เป็นจำนวนมากอยู่ทุกปี โดยการทำฝายนี้ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญในเรื่องนี้ จึงมีผู้สนับสนุนและเข้าไปดำเนินกิจกรรมในลักษณะนี้ในป่าลึกอยู่อย่างต่อเนื่อง

๖) บทบาทด้านการแก้ปัญหาและป้องกันภัยธรรมชาติ

ที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติที่มีสาเหตุหลักมาจากไฟป่า โดยไฟป่าจะมาในช่วงหน้าแล้งของทุกปี และถือเป็นภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากที่สุด ทำให้ที่พักสงฆ์ต้องมีการวางแผนร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้และพวกเขาวบ้าน เพื่อจัดทำแนวกันไฟในการดับไฟป่าอยู่ทุกปี ทั้งนี้แต่ละที่พักสงฆ์ยังต้องเตรียมอุปกรณ์เครื่องป้องกันดับไฟป่าไว้ภายในที่พักสงฆ์ด้วย เพื่อเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการดับไฟป่า โดยที่ผ่านมาที่พักสงฆ์ได้จัดกระบวนการการรับมือเกี่ยวกับปัญหาไฟป่าได้ดี เพราะได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และชาวบ้านเป็นอย่างดี

ส่วนที่แตกต่างกันของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง คือ ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีภัยธรรมชาติรูปแบบอื่นๆ ด้วย เช่น ลม ลูกเห็บ และแมลงศัตรูพืชเป็นต้น โดยปัญหาเหล่านี้บางอย่างก็แก้ไขได้ เช่น ลมและลูกเห็บ ส่วนปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ เช่น แมลงศัตรูพืชนั้น ทางวัดจะไม่ลงมือไปกำจัดเอง เพราะเข้าใจในวงจรชีวิตของแมลง และห่วงวินัยบุญญัตติในเรื่องสัตว์มีชีวิต จึงได้แต่เพียงบอกผ่านไปทางชาวบ้านว่า ให้ไปดูแลตัดสินใจเอาเองว่าต้องทำอะไร จะเห็นได้ว่า ท่านประธานสงฆ์มีความเคร่งครัดในวินัยและกฎเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนา

๗) บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกป่า

ที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งไม่มีปัญหาในเรื่องนี้มากนัก เพราะได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ป่าไม้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้การลักลอบตัดไม้ลดน้อยลง และสาเหตุหลักที่มีการลักลอบตัดไม้ลดลงก็เพราะว่า มีพระสงฆ์เข้ามาอยู่ในพื้นที่บริเวณป่าไม้และปิดทางเข้าออกป่า ทำให้มีการลักลอบกันยากมากขึ้น อีกทั้งยังมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้คอยลาดตระเวนเป็นหูเป็นตาให้กับทางวัดด้วย ทำให้ปัจจุบันพื้นที่นี้มีป่าไม้ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งประสบผลสำเร็จในการป้องกันการบุกรุกป่าไม้ภายในวัดเหมือนกัน ก่อให้เกิดความร่มรื่นและมีความชุ่มชื้นขึ้นภายในวัดเหมือนกัน ดังนั้น บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกป่าของทั้ง ๒ แห่งจึงเหมือนกัน ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องนี้ อาจกล่าวได้ว่า ประสบผลสำเร็จในการป้องกันการบุกรุกป่าไม้ในระดับที่ดีเหมือนกัน

๘) บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า

ที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งประสบผลสำเร็จในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าเป็นอย่างดี เพราะที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้และชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ ในอดีตก่อนที่ที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งจะมาตั้งอยู่ในบริเวณนี้ พื้นที่นี้มีแต่ความแห้งแล้ง เพราะเป็นทางเข้าออกของพรานป่า แต่พอมีวัดหรือที่พัทสงฆ์มาตั้งอยู่ในบริเวณนี้ ป่าไม้ก็มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ไม่มีการลักลอบตัดไม้กันอีกเลย

ที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งดำเนินการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าได้เป็นอย่างดี จึงไม่มีความแตกต่างกันทางด้านนี้เลย ทั้งยังประสบความสำเร็จในด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าเป็นอย่างดี ทำให้ไม่มีผู้ใดกล้าบุกรุกเข้ามาตัดไม้ในบริเวณนี้ เพราะมีวัดมาตั้งอยู่ในพื้นที่นี้ ทำให้ป่าไม้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น มีความร่มเย็นและความเขียวชอุ่มของป่าไม้อยู่เสมอ จะเห็นได้ว่า หากมีการจัดตั้งวัดหรือสำนักสงฆ์หรือที่พัทสงฆ์ขึ้นในบริเวณพื้นที่ป่าใดแล้ว พื้นที่ป่าแกวนั้น จะมีความสมบูรณ์ไปด้วยหมู่ไม้และหมู่สัตว์ เพราะป่าไม้ได้รับการคุ้มครองและพวกชาวบ้านคอยช่วยดูแลเป็นอย่างดี

๙) บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า

ที่พัทสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งนี้มีการปลูกป่าทดแทนป่าเก่าที่เสื่อมโทรม ห้ามมิให้มีการตัดต้นไม้ภายในพื้นที่ที่พัทสงฆ์อย่างเด็ดขาด มีการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมให้กับพื้นที่ของที่พัทสงฆ์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของทางภาครัฐที่ว่า ไม่ให้สร้างสิ่งปลูกสร้างภายในสำนักสงฆ์หรือพัทสงฆ์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่กฎหมายป่าไม้มากนัก แต่ให้เน้นไปที่การปลูกต้นไม้หรือปลูกป่าให้มากที่สุด เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับป่าไม้ และเป็นมรดกทางธรรมชาติให้กับลูกหลานต่อไปในอนาคตด้วย

ส่วนที่แตกต่างกันของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง คือ ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมิได้ดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยการปลูกป่าใหม่ทดแทนป่าเก่าเท่านั้น แต่ยังดำเนินการสร้างฝายชะลอน้ำเพิ่มเติมให้กับผืนป่าอีกด้วย ปัจจุบันทางวัดมีการปลูกป่าเพิ่มเติมและมีการทำฝายชะลอน้ำจำนวนมาก เพื่อเก็บกักน้ำในหน้าฝน ไว้ใช้ในหน้าแล้งได้อย่างเพียงพอ

๑๐) บทบาทด้านการจัดหาทุนเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้

ที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งไม่มีปัญหาทางด้านการจัดหาทุนหรืองบประมาณเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้แต่อย่างใด สามารถดำเนินกิจกรรมปลูกป่าภายในที่พักสงฆ์ด้วยตนเอง และได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านและภาครัฐอยู่เสมอ การช่วยดูแลป่าไม้ของทางที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งนั้น ถือเป็นการช่วยเหลือด้านงบประมาณของทางภาครัฐอีกด้วย นับเป็นการสร้างคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงให้กับผืนแผ่นดินที่ทางภาครัฐได้มอบโอกาสให้

ที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งนั้นสามารถดำเนินกิจกรรมภายในที่พักสงฆ์และได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านและภาครัฐเป็นอย่างดี จึงไม่มีปัญหาทางด้านการจัดหาทุนหรืองบประมาณเลย นับว่าเป็นความสำเร็จอย่างยิ่งของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งที่สามารถช่วยเหลือภาครัฐในการดูแลผืนป่าและดูแลรักษาป่าไม้ได้เป็นอย่างดีโดยไม่ได้อาศัยงบประมาณของแผ่นดิน อีกทั้งยังสามารถเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับวัดหรือที่พักสงฆ์และป่าไม้ของประเทศชาติได้อย่างดี

สรุปความว่า ที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งสามารถพลิกฟื้นผืนป่าที่แห้งแล้งให้กลับมาเขียวขจีได้อีกครั้ง โดยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ภาครัฐ และภาคประชาชนเป็นอย่างดี นับเป็นการปลูกจิตสำนึกของการอนุรักษ์ป่าไม้ให้กลับคืนมาสู่จิตใจของชาวบ้านด้วย ทั้งยังสามารถป้องกันการบุกรุกและการลักลอบตัดไม้ของพวกนายทุนและพรานป่าได้อย่างสมบูรณ์แบบ การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการดูแลรักษาป่าไม้ถือเป็นหัวใจสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะจิตสำนึกของชาวบ้านจะมีความผูกพันอยู่กับวัดหรือที่พักสงฆ์ หากมีวัดหรือที่พักสงฆ์ตั้งอยู่ในพื้นที่ใด พื้นที่นั้นจะปราศจากความแห้งแล้ง จะมีแต่ความอุดมสมบูรณ์และความชุ่มชื้นตลอดไป

นอกจากนี้ ที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งยังมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพพื้นที่ตั้งของแต่ละวัดด้วย กล่าวคือ ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีสถานที่ตั้งอยู่ในป่าลึก จึงมีบทบาทบางด้านที่มีความสัมพันธ์กับการปลูกป่าที่เป็นไปในลักษณะของการผสมผสานระหว่างไม้ผลกับไม้ป่า และมีการสร้างฝายชะลอน้ำด้วย ดังนั้น ที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะจึงมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่แตกต่างออกไป ๕ ด้าน คือ บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึก ด้านความเป็นผู้นำ ด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริ, ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า และด้านการป้องกันภัยธรรมชาติ ในด้านการป้องกันภัยธรรมชาตินั้น ที่พักสงฆ์แห่งนี้ตั้งอยู่ในป่าลึก จึงมีโอกาที่จะประสบภัยธรรมชาติในรูปแบบที่หลากหลายมากกว่าและรุนแรงกว่าที่พักสงฆ์อีกแห่งหนึ่ง

ส่วนที่พัทลุงเจดีย์บรรพตนั้น ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าเขตชุมชน จึงมีบทบาททางด้านที่มีความเด่นชัดในเรื่องการของประชาสัมพันธ์และการประสานงานกับภาครัฐ ทำให้ที่พัทลุงแห่งนี้มีป้าประชาสัมพันธ์อยู่ในบริเวณที่พัทลุง และมีชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในที่พัทลุงอยู่เป็นจำนวนมาก ทางที่พัทลุงจึงต้องการวิทยากรผู้ทรงความรู้มาบรรยายให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้กับชาวบ้านอย่างถูกต้อง

สำหรับบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ไม่มีความแตกต่างกันของที่พัทลุงทั้ง ๒ แห่งนั้นมีอยู่ ๓ ด้าน คือ ด้านการป้องกันการบุกรุกป่า ด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า และด้านการจัดหาทุน บทบาท ๒ ด้านแรกนี้ทำให้ปัญหาการบุกรุกและตัดไม้ทำลายป่าหมดไปเมื่อมีการสร้างวัดหรือที่พัทลุงในพื้นที่ป่า เพราะชาวบ้านจะมีความเกรงกลัวและละอายใจต่อบาปที่ตนเองบุกรุกเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ของวัด ส่วนบทบาทด้านสุดท้ายคือด้านการจัดหาทุนนั้น ที่พัทลุงทั้ง ๒ แห่งก็ไม่ประสบปัญหาในด้านนี้เหมือนกัน เพราะรู้จักความพอเพียงและความพอดีในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด ทั้งยังได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนและภาครัฐอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาด้านนี้จึงไม่เกิดขึ้นเลย

๔.๔.๔ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพัทลุงทั้ง ๒ แห่ง ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี

ที่พัทลุงทั้ง ๒ แห่งดำเนินบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาอย่างยาวนานในพื้นที่ของโครงการพุทธอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี การดำเนินงานบางอย่างของที่พัทลุงแต่ละแห่งนั้น ย่อมประสบกับปัญหาและอุปสรรคบางประการอยู่เป็นปกติ ปัญหาบางอย่าง ก็สามารถแก้ไขได้ ส่วนปัญหาบางอย่าง ก็ไม่สามารถจะแก้ไขได้โดยง่าย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของที่พัทลุงทั้ง ๒ แห่ง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของที่พัทลุงทั้ง ๒ แห่ง

ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นี้ แบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วน คือ ปัญหาและอุปสรรคของที่พัทลุงเจดีย์บรรพต ปัญหาและอุปสรรคของที่พัทลุงห้วยจิกเกาะ และปัญหาทางด้านกฎหมาย ทั้ง ๓ ส่วนนั้น มีปัญหาและอุปสรรคแตกต่างกันออกไป มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๑) ปัญหาและอุปสรรคของที่พัทลุงเจดีย์บรรพต

ท่านพระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูจนโณ (หมื่นชำนานู) ประธานที่พัทลุงเจดีย์บรรพตได้ชี้แจงถึงปัญหาพื้นที่ของบริเวณที่พัทลุง ดังถ้อยคำที่ว่า

“ปัญหาและอุปสรรคของที่นี่จะเกี่ยวกับดิน และเกี่ยวกับน้ำเป็นหลัก พอหมดหน้าฝนดินที่นี้มันเป็นดินทราย แล้วพอหน้าแล้งมันจะแข็งมาก ต้นไม้ที่เราปลูกไปส่วนใหญ่จะตาย เพราะดินมันรัดตัว พวกที่มันขึ้นเองตามธรรมชาติ พวกนี้จะรอด ถ้าช่วงหน้าฝนปัญหาไม่มี ถ้านับเป็นจำนวนก็นับเป็นหมื่นต้นแล้ว แต่ตายหมด มีปัญหาก็คือตรงที่ดินรัดตัว เพราะพื้นที่เป็นดินทราย ทำให้ปลูกต้นไม้ให้งามไม่ได้”^{๑๒๒}

๑.๒) ปัญหาและอุปสรรคของที่พัทสงฆ์ห้วยจิกเกาะ

ท่านพระครูกันตธรรมมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง) ประธานที่พัทสงฆ์ห้วยจิกเกาะได้ชี้แจงถึงปัญหาเกี่ยวกับน้ำและปุ๋ยสำหรับบำรุงและดูแลต้นไม้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“ปัญหาในช่วงระยะที่เราพัฒนาปลูกป่าในช่วงแรก ก็คือ น้ำไม่พอเพียง พื้นที่ป่าตรงนี้มันเป็นไปตามธรรมชาติของพืชพรรณ เขาก็จะเติบโตไปโดยธรรมชาติของเขา หน้าที่ของเราก็คือดูแลและบำรุงให้ดีที่สุด ในพื้นที่ที่เราดูแลอยู่นี้ เราก็จะมีการดูแลให้น้ำให้ปุ๋ย ดูแลบำรุงเขาให้เจริญเติบโตให้ได้ประโยชน์อย่างเต็มที่

เรื่องการดูแลบำรุงนี้ เราก็จะมีปัญหาในเรื่องของน้ำรด เรายังไม่มีน้ำที่มาดูแลให้พอเพียงสำหรับช่วงที่ปลูก พอปลูกในฤดูฝน มันก็เจริญเติบโตไปตามธรรมชาติ เราไม่ต้องไปดูแลอะไรมาก แต่ว่าถ้าเรามีน้ำ ก็จะช่วยในช่วงแล้งได้ ในช่วงปีแรกเราต้องบำรุงด้วยน้ำมากสักหน่อย จากนั้นเขาก็จะเจริญเติบโตไปตามธรรมชาติ ในปีหนึ่งถ้าเขาได้รับน้ำฝนตามธรรมชาติ เขาก็จะอยู่ได้ ถ้าไม่แล้งเกินไป เขาจะอยู่ได้ด้วยตัวของเขาเอง

เราจะให้ปุ๋ยธรรมชาติ พวกปุ๋ยคอกที่มาจากธรรมชาติอย่างนี้ เอามาจากชีวะบ้าง ชีหมีบ้าง ชีไก่บ้าง ใช้ปุ๋ยธรรมชาติแล้วก็ให้น้ำอย่างพอดี ในช่วงระยะปีแรกอาจต้องรดน้ำและให้ปุ๋ยอย่างต่อเนื่อง สักพักเขาก็จะเจริญเติบโตของเขาเอง ดูแลเหมือนกับว่าอนุบาลเล็กๆ พอต้นอ่อนขึ้นมาเท่านั้นก็สบายแล้ว ขึ้นปี ๒ ปี ๓ เราก็ปล่อยให้เขาเจริญเติบโตได้เองแล้ว”^{๑๒๓}

๑.๓) ปัญหาและอุปสรรคทางด้านกฎหมาย

พินิจ ร่มโพธิ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ้านบึง ได้บอกถึงปัญหาในเรื่องความชัดเจนทางด้านกฎหมายของสำนักสงฆ์ในโครงการพุทธอุทยานไว้อย่างน่าคิดว่า

“อยากจะให้มีความชัดเจนในเรื่องของกฎหมาย อย่างพื้นที่ตรงนี้ ที่เป็นสำนักสงฆ์แห่งนี้ เป็นอะไรแน่ เป็นวัดหรือไม่เป็น เพราะว่าส่วนหนึ่งมันก็ไม่ได้ไปทำลายอะไรในป่า ส่วนสิ่งปลูกสร้างในวัดนี้มันได้แค่ไหน และมีการพัฒนาได้แค่ไหน เรื่องนี้ต้องให้มันชัดเจน”^{๑๒๔}

^{๑๒๒} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรัณย์ ปกภูจนโณ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมมาภิรัตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์นายพินิจ ร่มโพธิ์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ในเรื่องนี้ เมื่อถามท่านพระอาจารย์ศรีธัญ ปภุสฐานาโณ (หมื่นชำนาญ) ประธานที่พัทสงฆ์เจติยบรรพตถึงความต้องการที่จะให้ที่พัทสงฆ์พัฒนาเป็นวัดหรือไม่ ท่านได้ตอบกลับมาน่าคิดว่า

“สำหรับเรื่องนี้ ทางเรายังไงก็ได้ เพราะถ้าทำไป ก็ต้องไปรบกวนกรมป่าไม้ไม่เลิกนะ ถ้าคิดแค่ว่า จะเป็นหรือไม่เป็นวัด ส่วนตัวคิดว่า มันไม่จำเป็นกับคำว่าวัด เพียงแค่เราอาศัยพื้นที่ได้โดยไม่กระทบกันทั้ง ๒ ฝ่าย มันก็เพียงพอแล้ว สำหรับพระแล้ว เราจำเป็นต้องอาศัยป่า ถ้าให้อยู่อย่างนี้ ก็อยู่ได้ เลยไม่มีความคิดจะทำเป็นวัด ถ้าต่อไปในอนาคตมันก็ไม่แน่นอน อาจเกิดความเจริญมากขึ้น แต่เรื่องเอกสารสิทธิ์ที่ดินมันมีข้อกำหนดอยู่ยังไง ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ส่วนตอนนี้ไม่ได้คิดอะไรไปไกลกว่าการได้ดูแลรักษาป่าไม้เลย”^{๑๒๕}

สำหรับปัญหาดังกล่าวนี้นายชุตินเสวร์ นุตเดชานันท์ ได้ชี้แจงถึงปัญหาทางด้านกฎหมายไว้อย่างละเอียด โดยแบ่งเป็นปัญหาทางเจ้าหน้าที่ และปัญหาทางพระ มีรายละเอียดดังนี้

“มันมีอยู่ ๒ ทาง มีทางพระที่เข้าไปอยู่ในป่า แล้วก็ทางเจ้าหน้าที่ดูแลป่า เรื่องนี้ถือเป็นปัญหาด้านกฎหมาย คือ พระไปอยู่ในป่านี้ ก็เหมือนเป็นการบุกรุกป่านะ ไปยึดถือครอบครอง แล้วก็ไปสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมา เมื่อก่อนจะเป็นอย่างนี้

ทีนี้พอมีมติคณะรัฐมนตรีออกมา ให้พระเข้าไปอยู่ในป่าช่วยดูแลป่าได้ โดยให้เขียนโครงการขึ้นมา และใช้กฎหมายรองรับ ก็เป็นการทำงานของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย การที่พระอยู่ในป่า มันก็เป็นการถูกกฎหมายไป แต่เจ้าหน้าที่ในพื้นที่งานเขาเยอะ การที่จะเข้าไปดูแลก็อาจจะไม่ทั่วถึง พอพระเข้าไปอยู่ในป่าลึก การติดต่อกันก็เป็นเรื่องยากลำบาก ทีนี้พอพระอยู่ในป่าแล้ว ก็เริ่มสร้างสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่นั้น เวลาที่ท่านสร้างอะไรขึ้นมา เจ้าหน้าที่ก็อาจจะไม่รู้ ไม่มีการรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ ปัญหามันอยู่ตรงนี้แหละ บางวัดสร้างเยอะมาก สร้างเจดีย์ขนาดใหญ่ก็มี สร้างที่พัทมากมายเกินความจำเป็น สร้างสิ่งปลูกสร้างทางศาสนาขึ้นมามากมาย เพื่อต้อนรับผู้คนที่เดินทางเข้ามาในป่า บางทีกลายเป็นตึกใหญ่เยอะแยะเต็มไปหมดเลยก็มี

ในส่วนของโครงการพุทธอุทยาน เคยได้รับการร้องเรียนถึงปัญหานี้อยู่บ่อยครั้ง กลายเป็นว่า ไม่ใช่พระเข้าไปสร้างสถานที่เฉพาะพระ แต่เป็นการสร้างสถานที่ขึ้นมาเพื่อญาติโยมด้วย แล้วญาติโยมเข้ามาที่เป็นร้อยๆ ทำให้สถานที่นั้นไม่ใช่เป็นที่สำหรับเจริญวิปัสสนาของพระแล้ว เพราะต้องสร้างที่พัทขึ้นมามากมายเพื่อสอนญาติโยมด้วย มันเป็นอย่างนี้ การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างอยู่ในป่าใหญ่ๆ มันจะทำให้ธรรมชาติและป่าไม้ลดน้อยถอยลงไป ยิ่งปล่อยไปนานวันเข้า วัดต่างๆ มันก็ยิ่งเจริญ กลายเป็นผิวดินประสงค์ที่ตั้งไว้ตั้งแต่แรก แต่ถ้าพระนำประชาชนโดยรอบสร้างความชุ่มชื้นให้กับป่าเพิ่มขึ้นและขยายออกไปเรื่อยๆ แบบนี้ทางภาครัฐก็เห็นด้วย”^{๑๒๖}

^{๑๒๕} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรีธัญ ปภุสฐานาโณ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์นายชุตินเสวร์ นุตเดชานันท์, เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

จะเห็นได้ว่า ทางภาครัฐต้องการให้พระช่วยดูแลป่าที่ทางภาครัฐจำกัดพื้นที่ไว้ให้ แต่ไม่ต้องการให้พระไปเปิดพื้นที่ป่าใหม่ไปเรื่อยๆ เพราะไม่มีกำลังของเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าได้อย่างเพียงพอ ดังคำบอกเล่าของ วายุกฤช ศรีสุนนท์ ได้กล่าวไว้ว่า

“ส่วนตัวคิดว่า ถ้าพื้นที่ไหนเป็นจุดที่มีความล่อแหลมต่อการลักลอบตัดไม้ จะสร้างวัดไว้ตรงพื้นที่นั้น ก็เป็นเรื่องที่ดี แต่ถ้ามันเป็นป่าอยู่แล้ว จะไปเปิดเป็นวัด เรื่องนี้คิดว่าคงไม่เหมาะสม เพราะเจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อย แคมกกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดไว้อย่างนั้นด้วย เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีหน้าที่หนักไปทางแก้ปัญหาป่าไม้ ถ้าว่าตามตรง พระสงฆ์มาอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ เราเองก็อยากจะยกให้วัดไปเลย อยากให้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอยู่แล้ว ไม่อยากให้ใครเข้ามารุกรานป่าหรอก แต่ว่าตามหลักกฎหมายแล้ว มันไม่สามารถแก้พระราชกฤษฎีกาได้ เลยกกลายเป็นว่า เราต้องอยู่ร่วมกันระหว่างวัดกับป่าไม้ และต้องคอยช่วยกันดูแลป่าไม้ให้มีความสมบูรณ์จะดีกว่า”^{๑๒๗}

สรุปความว่า ปัญหาและอุปสรรคของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งมีความแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ที่พักสงฆ์เจติยบรรพตประสบปัญหาทางด้านดินรื้อตัวในหน้าแล้ง ส่วนที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะประสบปัญหาทางด้านน้ำและปัญในการดูแลและบำรุงต้นไม้ในป่า ส่วนปัญหาทางด้านกฎหมายในเรื่องสิ่งปลูกสร้างของวัดที่สร้างอยู่ในพื้นที่ของกรมป่าไม้ ก็ยังไม่ชัดเจน เพราะทางวัดก็อยากที่สร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับญาติโยมที่เข้ามาทำบุญในป่า แต่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ไม่อยากให้สร้างสิ่งปลูกสร้างในป่าไม้มากนัก เพราะกลัวว่าจะเป็นการทำลายธรรมชาติและสมดุลของป่าไม้ จึงเป็นปัญหาคาใจระหว่างพระกับหน่วยราชการที่ยังหาทางตกลงกันได้อย่างยากลำบาก

๒) วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง

แนวทางการแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งนั้น แบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วน คือ แนวทางการแก้ปัญหาของที่พักสงฆ์เจติยบรรพต ของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ และแนวทางการปัญหาของทางภาครัฐ มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑) แนวทางการแก้ปัญหาของที่พักสงฆ์เจติยบรรพต

ท่านพระอาจารย์ศรีณย์ ปกภูจนโณ (หมื่นชำนาญ) ประธานที่พักสงฆ์เจติยบรรพต ได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาไว้ว่า

“ถ้าเอาเฉพาะพื้นที่นี้ ก็ไม่มีปัญหาอะไร เพราะเราทำตามหน้าที่ เราเป็นผู้ช่วย คือ เรามีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือภาครัฐอีกทีหนึ่งในรักษาป่า เพราะเจตนาที่ตั้งไว้แต่แรก ก็เพื่อการทำนุบำรุง

^{๑๒๗} สัมภาษณ์นายวายุกฤช ศรีสุนนท์, เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

พื้นที่ป่าไม้ เพราะเราจำเป็นต้องอยู่กับสิ่งพวกนี้ เป็นหน้าที่ของพระป่าที่ต้องอยู่กับป่าและต้องดูแลป่า ถ้าพื้นที่ตรงนี้ไม่ใช่เป็นที่ตั้งวัด ก็อาจจะเป็นไร่ของชาวบ้านไปแล้ว ภูเขาก็อาจจะเป็นไร่ไปแล้ว ตรงนี้มันเป็นประตูทางขึ้นเขา พอมีวัดเป็นประตูเป็นด่านไว้ ก็สามารถช่วยบรรเทาปัญหาต่างๆ ลงไปได้เยอะ ถ้าเกิดพระไปอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ก็จะช่วยงานป่าไม้ได้เยอะ มีป่าไม้มันก็เกิดความสงบ ความเย็น ความวิเวก อยู่ในตัวมันอยู่แล้ว ส่วนมากทางนี้เรื่องปากก็ถือเป็นอันดับ ๑ อยู่แล้ว

ส่วนตัวไม่ได้คาดหวังอะไรกับกิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดจัดไป ทำตามหน้าที่ของเรามากกว่า หน้าที่ของเรา คือ ทำการรักษาป่าไปตามหน้าที่ ช่วยราชการได้เท่าที่เราช่วยได้ตามกำลังของเรา ก็ไม่ได้คาดหวังว่ามันจะได้ผลอะไร ทำตามหน้าที่ของเราไว้ก่อน ส่วนผลจะเป็นยังไง เราก็ไม่รู้ ว่าตามตรงคือทำให้เต็มที่ไว้ก่อน”^{๑๒๘}

๒.๒) แนวทางการแก้ปัญหาของที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะ

ท่านพระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง) เจ้าสำนักสงฆ์ห้วยจิกเกาะได้อธิบายถึงวิธีการแก้ปัญหาหน้าที่ขาดแคลนของทางวัดไว้อย่างน่าสนใจว่า

“ถ้าเราร่วมมือกัน ช่วยกันดูแลตรงนี้ โดยการจัดทำฝายให้เกิดประโยชน์ และดูแลแหล่งน้ำให้ดี ก็จะอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่เข้ามาอาศัยป่าตรงนี้ได้ ถ้าช่วยกันดูแลป่าของเราให้มันดีขึ้น ให้มันสมบูรณ์ขึ้น ถึงเราจะอยู่หรือไม่อยู่ ป่านั่นก็จะสมบูรณ์ ต้องมารับรู้รับทราบร่วมกันในเรื่องของการปลูกป่าและการรักษาป่านี้ มันมีประโยชน์แค่ไหน เพราะว่ามันอยู่ได้ไม่เท่าไร ปัจจุบันนี้ก็ไม่ถึง ๑๐๐ ปีแล้ว ถ้าบอกให้เยาวชนทั้งหลายช่วยกันดูแล ก็ต้องให้เขารู้ว่าป่าไม้จะก่อให้เกิดประโยชน์อะไรกับตัวเขา อย่าให้มองแค่ตัวเอง แต่ให้มองถึงคนอื่นด้วย”^{๑๒๙}

๒.๓) แนวทางการแก้ปัญหาของทางภาครัฐ

สำหรับแนวทางการแก้ปัญหาของทางภาครัฐนั้น คุณชุตินันท์ นุตเดชานันท์ ได้อธิบายถึงข้อเสนอแนะที่ดีและมีประโยชน์ไว้ว่า

“ส่วนใหญ่แล้วพระสงฆ์ท่านพยายามที่จะให้มีป่าอยู่แล้ว ท่านก็อยากให้ไม้ป่าที่เขียวเพิ่มขึ้น มีความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น แต่มันก็มีบางส่วนของพระเข้าไปแล้วสร้างมาก คำว่าสร้างมากนี้ไม่ใช่พระสร้างนะ แต่เป็นญาติโยมที่เขาศรัทธาแน่นห่อหุ้มที่สร้าง แล้วเขาก็จะสร้างอย่างรวดเร็ว เพราะว่าไม่ต้องไปขอขมาขออนุญาตจากใคร พวกเขารวบรวมจากพรรคพวกของเขาตัวเอง แล้วมาสร้างถวายวัด พระบางองค์ก็ขัดญาติโยมไม่ได้เหมือนกัน หลากๆ วัดที่เขาขัดญาติโยมไม่ได้ บางวัดก็หนีเลยนะ

^{๑๒๘} สัมภาษณ์พระอาจารย์ศรีธณย์ ปกภูฐานาโณ (หมื่นชำนาญ), เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์พระครูกันตธรรมาภิรตน์ กนตธมโม (จันทอง), เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

เพราะญาติโยมจะมาสรางกันอีก สดท้ายแลวกก็ขึ้นอยูที่พระองคันั้นนั้แหละ อยู่ทีพระทีเป็น
เจ้าของพื้นที่นั้นตองมีจิตใจทีเด็ดเดี่ยว บอกไม่ให้สร้าง ก็ตองไม่สร้าง อย่างนี้จะช่วยทางราชการ
ได้ ถ้าทางวัดตองการปลูกป่าสักร้อยไร่ อย่างนี้ทางราชการเห็นด้วย แต่ถ้าวัดตองการสร้างสถานที่
ปฏิบัติสักร้อยไร่ อย่างนี้ถือว้าเป็นเรื่องผิดกฎหมายแล้ว”^{๑๓๐}

สรุปความว้า แนวทางการแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะของทีพักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งนั้น จะ
เน้นหนักไปทางการคอยช่วยเหลือภาครัฐในด้านการสอดส่องดูแลพื้นที่ป่าไม้ในบริเวณวัดให้มีความ
สมบูรณ์มากที่สุด ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือภาครัฐด้วยการทำนุบำรุงรักษาป่าไม้ให้เขียวขจีอยู่เสมอ
เพื่อให้ธรรมชาติคงอยู่คู่กับคนไทยไปอีกนานแสนนาน ส่วนทางภาครัฐเสนอแนวทางแก้ปัญหาไว้ว้า
ถ้าพระสงฆ์ตองการช่วยเหลือภาครัฐ ก็ขอให้พระสงฆ์ช่วยปลูกป่าให้มากที่สุด และให้สร้างสิ่งปลูกสร้างใน
พื้นที่วัดอย่างเหมาะสมและพอเพียงกับการใช้สอยเท่านั้น ไม่ให้เน้นไปทีการสร้างวัตถุ แต่ให้มุ่งเน้นไป
ทีการสร้างป่าและปลูกป่าเป็นสำคัญ

๔.๕ สรุป

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำภาชี มีอาณา
เขตครอบคลุมพื้นที่อำเภอบ้านคา และอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรี
ทีทอดตัวยาวทางฝั่งตะวันตกของประเทศไทย มีทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์ป่าสมบูรณ์ ในพื้นที่นี้มี
โครงการพุทธอุทยานทีให้พระสงฆ์สามารถสร้างเป็นทีพักสงฆ์ในพื้นที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า
และพันธุ์พืช ได้ พระสงฆ์ผู้มีความประสงค์จะขอตั้งทีพักสงฆ์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จะต้องเขียนโครงการและขอ
จัดตั้งเป็นทีพักสงฆ์อย่างถูกต้อง ตามมติของคณะรัฐมนตรีภายใต้หลักเกณฑ์ของโครงการพุทธอุทยาน

ในที่นี้มีทีพักสงฆ์ ๒ แห่งทีน่าสนใจเป็นพิเศษ คือ ทีพักสงฆ์เจติยบรรพต ตั้งอยู่ที่ป่าฝั่
ซ้ายแม่น้ำภาชี บริเวณป่าวังครก หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี มีเนื้อที่
ประมาณ ๑๕ ไร่ และทีพักสงฆ์ห้วยจึกเกาะ ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าฝั่ซ้ายแม่น้ำภาชี บริเวณบ้านห้วยติเกาะ
หมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒ ไร่ ทีพักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง
พบว่า สภาพโดยทั่วไปมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น มีสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่เล็กน้อย อยู่โดยถูกต้องตามกฎหมาย
ด้วยวิธีการจัดทำเป็นโครงการของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในการอนุรักษ์และปลูก
ป่า โดยให้พระสงฆ์เป็นแกนนำ

ทีพักสงฆ์เจติยบรรพตและทีพักสงฆ์ห้วยจึกเกาะ ทั้ง ๒ สำนักนี้ สร้างขึ้นมาในพื้นที่ดูแล
ของโครงการพุทธอุทยานเหมือนกัน แต่ทั้ง ๒ สำนักนี้ก็อยู่ในพื้นที่ทีห่างไกลกันออกไป กล่าวคือ ทีพัก
สงฆ์เจติยบรรพตอยู่ในเขตชุมชน ใกล้กับเขตของชาวบ้าน จึงมีการไปมาหาสู่กันระหว่างกับชาวบ้าน

^{๑๓๐} สัมภาษณ์นายชุตินศวรร์ นุตเดชานันท์, เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

กับทางที่พิกสงฆ์ได้ง่ายและสะดวก ส่วนที่พิกสงฆ์ห้วยจิกเกาะอยู่ในเขตพื้นที่ป่าลึก ห่างไกลจากตัวเมือง การไปมาหาสู่ระหว่างชาวบ้านกับทางที่พิกสงฆ์ จึงเป็นไปด้วยความลำบาก ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่จึงมีบางสิ่งที่เหมือนกันและมีบางสิ่งที่แตกต่างกัน

ที่พิกสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งมีบทบาททางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ครบถ้วนทั้ง ๑๐ ด้านประกอบไปด้วย บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บทบาทด้านความเป็นผู้นำหรือด้านการบริหารจัดการ บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ บทบาทด้านการประสานงานภาครัฐกับประชาชน บทบาทด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บทบาทด้านการแก้ปัญหาและป้องกันภัยธรรมชาติ บทบาทด้านการป้องกันการบุกรุกป่า บทบาทด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า บทบาทด้านการฟื้นฟูสภาพป่า และบทบาทด้านการจัดหาทุนเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ที่พิกสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการดูแลรักษาป่าไม้ได้ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะจิตสำนึกของชาวบ้านจะมีความผูกพันอยู่กับวัด หากมีวัดตั้งอยู่ในพื้นที่ใด พื้นที่นั้นจะปราศจากความแห้งแล้ง จะมีแต่ความอุดมสมบูรณ์และความชุ่มชื้นตลอดไป

นอกจากที่พิกสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งจะมีบทบาททางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ครบถ้วนทั้ง ๑๐ ด้านแล้ว ยังมีบทบาทบางด้านที่มีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพพื้นที่ตั้งของแต่ละที่พิกสงฆ์ด้วย กล่าวคือ ที่พิกสงฆ์ห้วยจิกเกาะมีสถานที่ตั้งอยู่ในป่าลึก จึงมีบทบาทบางด้านที่มีความสัมพันธ์กับการปลูกป่าที่เป็นไปในลักษณะของการผสมผสานระหว่างไม้ผลกับไม้ป่า และมีการสร้างฝายชะลอน้ำด้วย ดังนั้น ที่พิกสงฆ์ห้วยจิกเกาะจึงมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่แตกต่างออกไป ๕ ด้านคือ บทบาทด้านการปลูกจิตสำนึก ด้านความเป็นผู้นำ ด้านการดำเนินการตามแนวพระราชดำริ, ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า และด้านการป้องกันภัยธรรมชาติ ในด้านการป้องกันภัยธรรมชาตินั้น ที่พิกสงฆ์แห่งนี้อยู่ในป่าลึก จึงมีโอกาที่จะประสบภัยธรรมชาติในรูปแบบที่หลากหลายมากกว่าและรุนแรงกว่าที่พิกสงฆ์อีกแห่งหนึ่ง

ส่วนที่พิกสงฆ์เจดีย์บรรพตนั้น ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าเขตชุมชน จึงมีบทบาทที่มีความเด่นชัดในเรื่องของการประชาสัมพันธ์และการประสานงานกับภาครัฐ ทำให้ที่พิกสงฆ์แห่งนี้มีป้ายประชาสัมพันธ์อยู่ในบริเวณวัด และมีชาวบ้านเข้ามาร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดอยู่เป็นจำนวนมาก ทางวัดจึงต้องการวิทยากรผู้ทรงความรู้มาบรรยายให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้กับชาวบ้านอย่างถูกต้อง

สำหรับบทบาททางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ไม่มีความแตกต่างกันของที่พิกสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งนั้นมีอยู่ ๓ ด้าน คือ ด้านการป้องกันการบุกรุกป่า, ด้านการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า และด้านการจัดหาทุน บทบาท ๒ ด้านแรกทำให้ปัญหาการบุกรุกและตัดไม้ทำลายป่าหมดไปเมื่อมีการสร้างวัดหรือที่พิกสงฆ์ในพื้นที่ป่า เพราะชาวบ้านจะมีความเกรงกลัวและละอายใจต่อบาปที่ตนเองบุกรุกเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ของวัด ส่วนบทบาทด้านสุดท้ายคือด้านการจัดหาทุนนั้น ที่พิกสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งก็

ไม่ประสบปัญหาในด้านนี้เหมือนกัน เพราะทั้ง ๒ แห่งรู้จักความพอเพียงและความพอดีในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด ทั้งยังได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนและภาครัฐอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาด้านนี้จึงไม่เกิดขึ้นเลย

ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งก็มีความแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ที่พักสงฆ์เจติยบรรพตประสบปัญหาทางด้านดินรัดตัวในหน้าแล้ง ส่วนที่พักสงฆ์ห้วยจิกเกาะประสบปัญหาทางด้านน้ำและปัญในการดูแลและบำรุงต้นไม้ในป่า ส่วนปัญหาทางด้านกฎหมายในเรื่องสิ่งปลูกสร้างของที่พักสงฆ์ที่สร้างอยู่ในพื้นที่ของกรมอุทยานฯ ก็ยังไม่ชัดเจน เพราะทางที่พักสงฆ์ก็อยากที่สร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับญาติโยมที่เข้ามาทำบุญในป่า แต่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ไม่อยากให้สร้างสิ่งปลูกสร้างในป่าไม้มากนัก เพราะกลัวว่าจะเป็นการทำลายธรรมชาติและสมดุลของป่าไม้ จึงเป็นปัญหาคาใจระหว่างพระกับหน่วยราชการที่ยังหาทางตกลงกันได้ อย่างยากลำบาก

แนวทางการแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะของที่พักสงฆ์ทั้ง ๒ แห่งจะเน้นหนักไปทางการคอยช่วยเหลือภาครัฐในด้านการสอดส่องดูแลพื้นที่ป่าไม้ในบริเวณวัดให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือภาครัฐด้วยการทำนุบำรุงรักษาป่าไม้ให้เขียวชอุ่มอยู่เสมอ เพื่อให้ธรรมชาติคงอยู่คู่กับคนไทยไปอีกนานแสนนาน ส่วนทางภาครัฐเสนอแนวทางแก้ปัญหาไว้ว่า ถ้าพระสงฆ์ต้องการช่วยภาครัฐ ก็ขอให้พระสงฆ์ช่วยปลูกป่าให้มากที่สุด และให้สร้างสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่วัดอย่างเหมาะสมและพอเพียงกับการใช้สอยเท่านั้น ไม่ให้เน้นไปที่การสร้างวัตถุ แต่ให้มุ่งเน้นไปที่การสร้างป่าและปลูกป่าเป็นสำคัญ เหตุผลหลักที่ห้ามมิให้พระสงฆ์เข้าไปสร้างถาวรวัตถุในพื้นที่ป่าก่อนได้รับอนุญาตนั้น เพื่อเป็นป้องกันปัญหาการควบคุมตรวจสอบพฤติกรรมของพระสงฆ์ เมื่อมีการดำเนินคดีตามกฎหมาย อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกับสถาบันศาสนาได้ อาจมีการนำไม้ผิดกฎหมายมาก่อสร้างได้ ป้องกันการก่อสร้างในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม และเป็นการป้องกันการแอบอ้างยึดครองที่ดิน สาเหตุในการเข้าไปสร้างถาวรวัตถุในเขตพื้นที่ป่านั้นมาจากพระสงฆ์ต้องการแสวงหาสถานที่อุดมคณวิเวกเหมาะแก่การปฏิบัติเพื่อสร้างวัดใหม่ และเกิดจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของชุมชนที่ต้องการมีวัดในชุมชนของตนเอง